

Green Caren tuottama lisäarvo osaksi ammattillisen erityisoppilaitoksen vas- tuullista toimintaa

Minna Uusitalo

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2018
Matkailu- ja palveluliiketoiminta
Restonomi, YAMK

Tekijä(t) Uusitalo, Minna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä kesäkuu 2018
	Sivumäärä 83	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Green Caren tuottama lisäarvo osaksi ammatillisen erityisoppilaitoksen vastuullista toimintaa		
Tutkinto-ohjelma Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma, ylempi amk		
Työn ohjaaja(t) Seppelin, Sini & Törn-Laapio Anne		
Toimeksiantaja(t) Aitoon koulutuskeskus		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mitä lisäarvoa Green Care -toiminta voi tuoda ammatillisten erityisoppilaitosten vastuulliseen toimintaan. Tutkimuskysymykset koskivat Green Care -toiminnan lisäarvoa eri kohderyhmille sekä toimintatapojen uudistuksia ammatillisten erityisoppilaitosten organisaatiossa.</p> <p>Tutkimus oli laadullinen tutkimus. Teoreettinen viitekehys koostui kestävän kehityksen, vastuullisen liiketoiminnan ja vastuullisen toiminnan määrittelystä ammatillisissa oppilaitoksissa sekä Green Care -toiminnasta, menetelmistä ja hyvinvointivaikutuksista. Green Caren tuomaa lisäarvoa tarkasteltiin eri kohderyhmien näkökulmista. Tutkimuksessa haasteltiin Green Care -toimintatapoja tuntevia henkilöitä eri organisaatioista. Teemahaastattelut toteutettiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluin.</p> <p>Tulosten perusteella Green Care tuo lisäarvoa ammatillisten erityisoppilaitosten vastuulliselle toiminnalle. Haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että erilaiset Green Care -menetelmät huomioiden erilaiset kohderyhmät ovat toimivia ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Haastatteluissa nousivat esiin osallisuus, vaikuttaminen, yhdessä tekeminen, vastuullisuus ja tavoitteellisuus Green Care -toiminnan vaikutuksesta.</p> <p>Tutkimuksen johtopäätös on, että Green Care tuo lisäarvoa ammatillisten erityisoppilaitosten palveluliiketoiminnalle kehittäen oppilaitosten vastuullista toimintaa näkyvämmäksi ja tarjoten uusia palveluja sidosryhmille. Tavoitteellinen, ammattimainen ja vastuullisen Green Care -toiminta tuo lisäarvoa opiskelijoiden, henkilöstön ja sidosryhmien hyvinvoinnille. Asiakkaan kokiessa Green Care -toiminta merkitykselliseksi ja arvokkaaksi vaikuttaa se myös hänen vastuulliseen kestävän kehityksen toimintaan palvelutilanteissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) amatilliset erityisoppilaitokset, vastuullisuus, Green Care, hyvinvointivaikutukset, lisäarvo		
Muut tiedot		

Author(s) Uusitalo, Minna	Type of publication Master's thesis	Date June 2018 Language of publication: Finnish
	Number of pages 83	Permission for web publication: x
Title of publication Integrating the additional value of Green Care into responsible work in a vocational special needs institution		
Degree programme Master`s Degree programme in Hospitality Management		
Supervisor(s) Seppelin Sini & Törn-Laapio Anne		
Assigned by Aitoo vocational institution		
Abstract <p>The aim of this thesis was to examine what added value Green Care offers for responsible education in a vocational special needs institution. The research questions examined the added value in this setting from the perspectives of various interest groups, and the kinds of changes to practice this approach would imply at the organization level of vocational special needs institutions.</p> <p>The research approach applied was qualitative in nature. The theoretical framework of the study consisted of defining the different components of the concept of “responsibility” on a general level as well as from the perspectives of special needs institutions. The theoretical framework also included the concept of responsibility in Green Care work, the health benefits of Green Care and the added value it brings from different perspectives. We interviewed Green Care -specialists from different lines of work. We used thematic interviews with groups and individuals.</p> <p>According to the results, Green Care offers added value to the responsible education in a vocational education context. All interviewees agreed that different Green Care-methods can be functional in a vocational special needs institution setting. Participants addressed the themes of participation, having an influence, collaborating, responsibility and goal-orientedness.</p> <p>The study concludes that Green Care does bring added value to vocational special needs education by making responsible practice more visible and by offering new services to its affiliates. Goal-oriented, professional and responsible Green Care brings added value for students`, staffs`, and related interest groups` wellbeing. When the customer experiences Green Care as meaningful and valuable it also impacts their own responsible, sustainable practices in service situations.</p>		
Keywords/tags (subjects) Vocational special needs institutions, responsibility, Green Care, health benefits, added value		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Vastuullisuus osaksi ammatillisen erityisoppilaitoksen arkea	5
2.1	Opinnäytetyön tausta.....	5
2.2	Kestävän kehityksen tavoitteet ja sitoumukset	7
2.3	Vastuullisen liiketoiminnan määrittely	11
2.4	Vastuullisuus oppilaitoksissa	12
2.5	Vastuullinen toiminta ammatillisissa erityisoppilaitoksissa.....	16
2.6	Oppilaitoksen ulkoinen arviointi ja sertifiointi.....	21
3	Green Care -toiminnan sisältö ja tavoitteet	23
3.1	Green Care -toiminta.....	23
3.2	Green Care -menetelmät.....	26
3.3	Green Caren hyvinvointivaikutukset	33
4	Green Caren tuottama lisäarvo eri kohderyhmille	37
4.1	Arvon määritelmä.....	37
4.2	Lisäarvo yhteiskunnalle	39
4.3	Lisäarvo ammatilliselle erityisoppilaitokselle.....	40
4.4	Lisäarvo opiskelijoille ja henkilökunnalle	42
4.5	Lisäarvo oppilaitoksen sidosryhmille	45
5	Tutkimuksen toteuttaminen	46
5.1	Tavoite ja tutkimuskysymykset	46
5.2	Tutkimusmenetelmä	46
5.3	Aineiston keruu	47
5.4	Aineiston analyysi.....	50

6 Tulokset	52
6.1 Green Caren tuottama lisäarvo	52
6.2 Green Care osaksi oppilaitoksen toimintaa	56
6.3 Tutkimuksen luotettavuus.....	61
7 Pohdinta ja johtopäätökset.....	63
Lähteet	69
Liitteet	79
Liite 1. Teemahaastattelurunko.....	79
Liite 2. Tutkimuslupahakemus	80

Kuviot

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen	7
Kuvio 2. Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030.....	8
Kuvio 3. Vastuullisen toiminnan edistäminen oppilaitoksissa	13
Kuvio 4. Arvot ja kestävä kehitys oppilaitoksen toimintakulttuurissa	22
Kuvio 5. Green Care-toiminnan palvelut.....	25
Kuvio 6. Green Care -menetelmät	27
Kuvio 7. Green Care-toimintatapa	31
Kuvio 8. Haastatteluaineiston käsittely analyysistä johtopäätöksiin.....	51
Kuvio 9. Green Caren tuoma lisäarvo ammatillisille erityisoppilaitoksille.....	55
Kuvio 10. Toimintatapojen uudistukset huomioiden vastuullinen Green Care - toiminta	60
Kuvio 11. Swot analyysi Green Caren lisäarvosta	61
Kuvio 12. Green Caren lisäarvo vastuulliselle toiminnalle ammatillisissa erityisoppilaitoksissa	67

Taulukot

Taulukko 1. Green Care toiminnan vaikutus terveydelle.....	36
--	----

1 Johdanto

Maailma on kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana nopeasti. Muutos on tuonut paljon hyvää organisaatioille ja ihmisille, mutta se on tuonut mukanaan myös vakavia ympäristöongelmia, ja sosiaaliset epäkohdat vaikuttavat ihmisten hyvinvointiin. Se millaiset elinolosuhteet jätämme seuraaville sukupolville, riippuu siitä, millaisia valintoja teemme ja mitä asioita arvostamme. (Joutsenvirta, Halme, Jalas & Mäkinen 2011, 9.) Taloudellisen tuotanto on siirtymässä fyysisten tavaroiden tuottamisesta elämysten ja merkitysten tuotantoon. Ihmiset ostavat yhä enemmän elämyksiä ja palveluita tavaroiden ja tuotteiden sijaan. Monien maailmanlaajuisten trendien taustalla ovat kestävä kehitys, vastuullisuus sekä ihmisten uusien elämäntapojen ja luontosuhteiden muutokset. (Särkkä, Konttinen & Sjösted 2013, 18.)

Vastuullinen toiminta niin yritysmaailmassa kuin henkilökohtaisissa arjen valinnoissa on lisääntynyt, ja tietoa on saatavilla eri lähteistä. Ekologisuus, kuten kierrättäminen ja jätteen lajittelu ovat jo osa arkipäivää, mutta lisäksi vastuullisuudessa korostuu taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen vastuu. Kuluttajat ovat entistä tietoisempia vastuullisuuteen liittyvistä kysymyksistä, joihin yritysmaailman olisi vastattava muutenkin kuin vain mainoslauseissaan. Vastuullisesti toimivassa yrityksessä vastuullisuuden osa-alueet huomioidaan yrityksen arvoissa ja toimintatavoissa.

Green Care -toiminta on sangen uusi Suomessa. Ensimmäisen kerran sitä esiteltiin täällä vuonna 2008. Green Care tarkoittaa luonnon hyödyntämistä sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen tuottamisessa. (Soini, Ilmarinen, Yliviikari & Kirveenummi 2011, 320.) Green Care -toiminnassa luontoa käytetään tavoitteellisesti, vastuullisesti ja ammattitaitoisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Green Care -toiminnot voivat tapahtua metsässä, puutarhassa, maatilalla, puistossa ja sisätiloissa. (Soini & Vehmasto 2014, 12.) Green Care -toimijoiden määrä ja tarjonta ovat lisääntymässä, ja tietoisuus Green Caresta ja sen vaikuttavuudesta on kasvussa. Green Care -toiminta voi tarjota uusia palveluja oppilaitosten ulkopuolisille asiakkaille kehittämällä näin oppilaitoksen palveluliiketoimintaa. Suomen luonto metsineen ja järvineen tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet Green Care -toiminnalle. Liikkuminen metsässä, lenkipoluilla tai puistossa rauhoittaa mieltä ja lisää fyysistä kuntoa. Jokaisella meillä on omat mielimaisemamme, joista saamme henkistä

hyvinvointia. Salonen (2010, 22) mainitsee, että luontomielipaikassa ihminen pystyy säätelemään oloaan terveyttä edistävään suuntaan. Kun ihminen tunnistaa luontomielipaikkansa, hän tiedostaen tai tiedostamattaan tunnistaa, millainen luontoympäristö elvyttää häntä ja tuottaa hänelle hyvinvointia.

Aitoon koulutuskeskus on toisen asteen ammatillinen erityisoppilaitos Pälkäneellä. Oppilaitos sijaitsee luonnonkauniissa ympäristössä Pälkäneveden rannalla. Oppilaitos tarjoaa niin ammatillista kuin valmentavaakin opetusta vaativaa erityistä tukea tarvitseville nuorille. Opiskelijat asuvat oppilaitoksen asuntoloissa maanantaista perjantaihin. Oppilaitoksessa työskentelee moniammatillinen henkilöstö huolehtimassa opetuksesta päivisin ja hyvinvoinnista ympäri vuorokauden.

Kesäkuussa 2017 eduskunta hyväksyi uuden ammatillisen koulutuksen lainsäädännön. Ammatillisen koulutuksen reformi tuli voimaan 1.1.2018 ja on suurin koulutuslainsäädännön uudistus lähes kahteenkymmeneen vuoteen. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen toteaa, että reformin ydinasioita ovat henkilökohtaiset opintopolut, laaja-alainen osaaminen ja tiivis yhteistyö työelämän kanssa. Opiskelijoiden työllistymistä vahvistetaan ja tuetaan sujuvaa siirtymistä jatko-opintoihin. (Grahn-Laasonen 2017.) Lakiuudistus mahdollistaa myös suuremman valinnaisuuden opiskelijoille. Opiskelijat voivat osallistua niin oppilaitoksessa kuin mahdollisesti kotipaikkakunnillaan työssäoppimisjaksoilla Green Care -toimintaan ja saada näin suoritetuksi tutkinnon osia. Green Care -toiminta vaikuttaa myös kuntouttavasti opiskelijoiden toimintaan niin opetuksessa kuin vapaa-aikana. Viikonloppuisin ja loma-aikoina oppilaitoksen tiloja voitaisiin hyödyntää Green Care-toiminnassa. Green Care -toiminta monine mahdollisuuksineen voi tarjota uusia palveluliiketoiminnan mahdollisuuksia oppilaitokselle.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Green Care-toiminnan eri mahdollisuudet ammatilliselle erityisoppilaitokselle ja miten se voitaisiin integroida osaksi organisaation vastuullista toimintaa. Opinnäytetyössä käytetään laadullista tutkimusmenetelmää. Teemahaastatteluiden tavoitteena oli tuottaa tarvittavaa tietoa, jotta oppilaitoksen toimintatapoja voidaan muuttaa vastuullisemmiksi huomioiden Green Caren tuoma lisäarvo oppilaitoksen toiminnalle, henkilöstölle ja asiakkaille. Tutkimusaineisto kerättiin yksilö- ja ryhmäteemahaastatteluilla tammi- ja helmikuussa 2018.

2 Vastuullisuus osaksi ammatillisen erityisoppilaitoksen arkea

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön aihealueeseen vaikuttavia tekijöitä sekä tutkimuksen tavoitetta ja toteuttamisen rakennetta. Kestävän kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan määrittelystä siirrytään vastuullisuuteen oppilaitoksissa. Ammatillisten erityisoppilaitosten vastuullisuutta on tutkittu tarkemmin taloudellisen, ekologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen vastuun näkökulmasta. Luvun lopussa tarkastellaan ammatillisen erityisoppilaitoksen ulkoista arviointia ja sertifiointia.

2.1 Opinnäytetyön tausta

Opinnäytetyön aihe syntyi yhteistyössä Aitoon koulutuskeskuksen johdon kanssa suunniteltaessa Green Carea osaksi organisaation toimintaa. Pohdittaessa opinnäytetyön näkökulmaa ja rakennetta esiin nousi oppilaitoksen ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen vastuullisuus. Green Care-toiminnan toivotaan tuovan lisäarvoa oppilaitoksen vastuulliselle liiketoiminnalle. Oppilaitos on Aitoon Emäntäkoulu Oy:n ylläpitämä toisen asteen ammatillinen erityisoppilaitos Kaakkois-Pirkanmaalla, Pälkäneen kunnassa. Osaamisaloja ovat ruokapalvelu, toimitilahuolto, kiinteistönhoito ja tuotteen valmistus sekä valmentava VALMA- ja TELMA-koulutus. Oppilaitoksen erityisenä koulutustehtävänä on järjestää tutkintoja ja valmentavaa koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille, jotka oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsevat tukea ja erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. (Opetussuunnitelma yhteinen osa 2018, 5.)

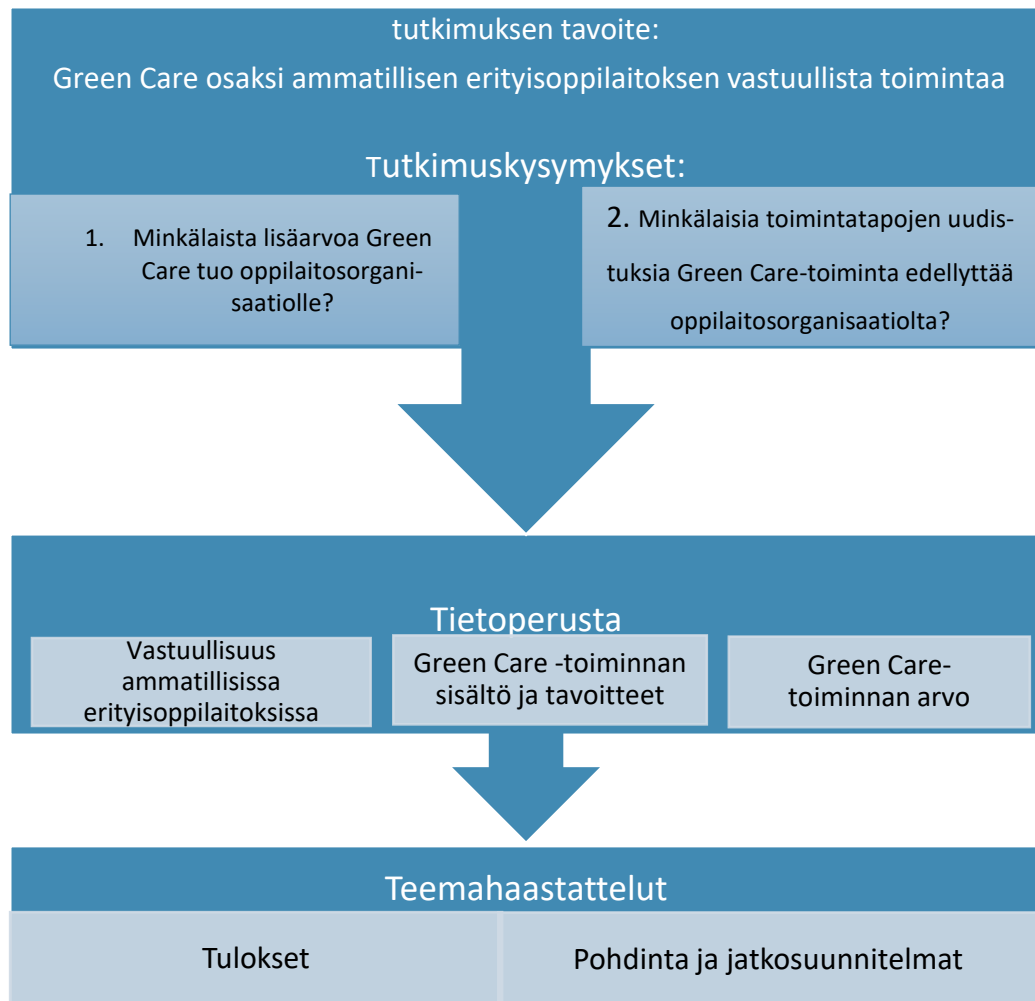
Oppilaitos on perustettu vuonna 1921 Aitoon talous- ja puutarhakouluna. Vuonna 1950 oppilaitoksesta tuli emäntäkoulu, ja vuonna 1988 oppilaitoksen nimi muutettiin Aitoon kotitalousoppilaitokseksi. Ammatillista erityisopetusta on järjestetty vuodesta 1990 lähtien, ja vuonna 1998 oppilaitos sai ammatillisen erityisoppilaitoksen aseman. Oppilaitoksen nimi muuttui Aitoon koulutuskeskukseksi vuonna 2006. Oppilaitoksella on sivutoimipisteitä, joissa järjestetään valmentavaa koulutusta ja ammatillista peruskoulutusta. Opiskelua ja itsenäistymistä tukevat oppilaitoksen tarjoamat asumis- ja vapaa-ajanpalvelut. (Opetussuunnitelma yhteinen osa 2018, 5.)

Aitoon koulutuskeskuksessa opiskelijat hankkivat valmiuksia työskennellä erilaisissa työtehtävissä ja hoitaa omaa talouttaan. Opiskelijoiden kasvua tuetaan huomioiden yksilölliset tarpeet ja mahdollisuudet. (Opetussuunnitelma yhteinen osa 2018, 7.) Koulutuksen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella opiskelijalla tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen sekä sijoittua opiskelun jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena. (Opetussuunnitelma yhteinen osa 2018, 11-12.)

Kuviossa 1. on kuvattu opinnäytetyön eteneminen tutkimuksen tavoitteesta, tutkimuskysymyksistä, teoriataustasta, teemahaastatteluiden tuloksiin ja pohdintaan. Teoriaosuudessa tarkastellaan vastuullista liiketoimintaa eri näkökulmista sekä vastuullista liiketoimintaa oppilaitosorganisaatioissa. Green Care -toiminta määritellään toiminnan, vastuullisuuden, menetelmien, hyvinvointivaikutusten ja vaikuttavuuden kautta. Ryhmä- ja yksilöteemahaastatteluiden avulla selvitetään, mitä lisäarvoa Green Care voisi tuoda ammatillisille erityisoppilaitoksille huomioiden vastuullisen liiketoiminnan eri osa-alueet. Haastatteluiden avulla selvitetään myös, minkälaisia toimintatapojen uudistuksia tarvittaisiin oppilaitosorganisaatiossa, jotta vastuullinen Green Care -toiminta saadaan käyntiin ja luonnon hyvinvointivaikutukset hyödynnettyä tavoitteellisesti. Haastatteluiden jälkeen aineisto analysoidaan käyttäen sisäl-

lönanalyysia. Tulosten pohjalta tehdään johtopäätökset haastatteluissa esiin nousseista teemoista. Pohdinta laaditaan opinnäytetyön tavoitteista, tuloksista ja jatko-tutkimusehdotuksista.

Kuvio 1. Opinnäytetyön eteneminen

2.2 Kestävän kehityksen tavoitteet ja sitoumukset

YK:n jäsenvaltiot sopivat syyskuussa 2015 New Yorkissa järjestetyssä huippukokouksessa kestävän kehityksen tavoitteista ja toimintaohjelmasta, mitkä ohjaavat kestävän kehityksen tavoitteita vuoteen 2030 asti. Kestävän kehityksen tavoiteohjelman (Agenda2030) tavoitteena on vuoteen 2030 mennessä poistaa äärimmäinen köyhyys, edistää ihmisten hyvinvointia, ihmisoikeuksia sekä toimia ympäristön kannalta kestävällä tavalla. (Sipilä 2017, 1-2.) Tavoitteissa huomioidaan aiempaa kattavammin kes-

tävän kehityksen kaikki alueet: taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen vastuu. Kestävän kehityksen tavoitteet (Sustainable Development Goals) tulivat voimaan vuoden 2016 vuoden alussa. Tavoitteita on yhteensä 17, jotka on listattu kuvioon 2. Tavoitteet sitovat kaikkia maita. (Kestävän kehityksen tavoitteet, Unicef n.d.)

Kuvio 2. Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030 (Kestävän kehityksen tavoitteet n.d.)

Valtioneuvosto asetti kestävän kehityksen toimikunnan vuosille 2016 - 2019. Toimikuntaa johtaa pääministeri. Toimikuntaan kuuluvat hallituksen lisäksi muun muassa eduskunta, ministeriöt, elinkeinoelämä, kunnat ja alueet, ammattiliitot, kirkko, tiede ja tutkimus sekä erilaiset järjestöt. Kestävän kehityksen toimikunnan tavoitteena on huolehtia kestävän kehityksen kansainvälisten tavoitteiden liittämistä kansalliseen politiikkaan. Tavoitteena on kytkeä globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma, Agenda2030, keskeiseksi osaksi kansallista kestävän kehityksen toimintaa. Toisena tavoitteena on edistää kansallisen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen - Suomi jonka haluamme 2050 -toimeenpanoa. (Valtioneuvosto asetti kestävän kehityksen toimikunnan 2016.)

Kestävän kehityksen tavoitteiden tarkoituksena on kehittää maailmaa paremmaksi huomioiden ympäristön, ihmisten, ihmisoikeuksien ja talouden näkökulmat. Tavoitteet kuuluvat valtioille, kunnille, yrityksille, kouluille ja kansalaisille. Kaikki kestävän kehityksen tavoitteet ovat tärkeitä, ja ne yhdistyvät toisiinsa. Yksittäistä tavoitetta ei saavuteta ilman toista tavoitetta, ja niiden toteuttamiseen tarvitaan niin valtioita, päättäjiä kuin kansalaisiakin. Suomi on laatinut oman kansallisen Agenda 2030 -toimintasuunnitelman, jonka toimeenpano- ja seurantavastuu on hallituksella. Suomi raportoi Agenda 2030:n kansallisesta toteutumisesta ensimmäisten maiden joukossa vuonna 2016. (Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030 n.d.)

Yhteiskuntasitoumus

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus on oleellinen väline YK:n Kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030:n toimeenpanemisessa. (Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus n.d.) Yhteiskuntasitoumus on Kestävän kehityksen toimikunnan tulkinta, mitä kestävä kehitys tarkoittaa. Toimikunnan asettama visio on luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi. Toimijat eri aloilla määrittävät käytännössä toimenpiteet kestävän kehityksen sisällöstä. Kestävän kehityksen periaatteet, kuten yhdessä tekeminen, sitoutuminen tavoitteisiin ja toimintaan ohjaavat yhteiskuntasitoutumisen toteutumista ja sen kaikkia tavoitteita. Koulutus ja tutkimus luovat pohjan yhteiskunnan ja maailman suurten haasteiden ratkaisemiselle. Koulutus ja kasvatus mahdollistavat myös, että nykyisillä ja tulevilla sukupolvilla on kestävä elämäntapa ja päätöksiä tukevaa osaamista, tietoa ja taitoja. Toiminnassa huomioidaan luonnon kantokyvyn rajallisuus ja globaalivastuu tarjoamalla kestäviä ratkaisuja globaalisti. Päätösten vaikutuksia tulee arvioida yli tulevien sukupolvien, mikä edellyttää laajojen kokonaisuuksien hallintaa. Lisäksi kestävän kehityksen toiminta edellyttää uudistumiskykyä ja hyvää hallinnointia. (Kestävän kehityksen toimikunta 2016, 2-3.)

Yhteiskuntasitoumuksessa mainitaan, että opetuksessa ja koulutuksessa tulisi ottaa tiedot ja taidot luovasti käyttöön. Tarvitaan sekä kokemusperäisen että tieteellisen tiedon avoimuutta ja jatkuvaa kehittämistä. Nykyistä tietoa ja taitoja tulee hyödyntää entistä tehokkaammin kestävien ratkaisujen löytämiseksi. Yhteistyö, aloitteellisuus, kokeileminen ja erehtyminen ovat edellytyksiä uusien innovatiivisten ratkaisujen ke-

hittämiseksi. Koulutus ja kasvatus mahdollistavat myös, että nykyisillä ja tulevilla sukupolvilla on kestävä elämäntapa ja kestävä kehityksen ratkaisuja tukevaa osaamista, tietoja sekä taitoja. (Kestävä kehityksen toimikunta 2016, 3.)

Yhteiskuntasitoumuksessa on kahdeksan yhteistä tavoitetta, joista voi valita yhden tai useamman. Sitoumukset kestävät 1-5 vuotta, ja ne toteuttavat yhtä tai useampia kansallisen kestävä kehityksen kahdeksan tavoitetta. Tavoitteita ovat yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin, vaikuttavien ihmisten yhteiskunta, työtä kestävästi, kestävät yhdyskunnat ja paikalliset yhteisöt, hiilineutraali yhteiskunta, resurssiviisas talous, luonnon kantokykyä kunnioittavat elämäntavat sekä luontoa kunnioittava päätökset. (Tästä Sitoumuksessa on kyse! n.d.)

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, OKKA-säätiö, Suomen Ympäristökasvatuksen Seura, Lastentarhanopettajaliitto, Suomen Kansanopistoyhdistys, Kansalaisopistojen liitto ja Vapaa Sivistystyö ry haastavat Suomen päiväkodit, koulut ja oppilaitokset antamaan oman kestävä kehityksen toimenpidesitoumuksensa. Oppilaitoksen sitoumuksen tavoitteena voi olla esimerkiksi kestävä kehityksen ohjelman suunnitteleminen, Vihreän lipun tai kestävä kehityksen sertifikaatin saaminen tai muu kestävä kehityksen kasvatusta ja opetusta edistävä konkreettinen teko tai toimintamalli. Yhteiskuntasitoumuksen antaneet organisaatiot rekisteröityvät verkkopalvelussa, Ilmoittivat omat julkiset tavoitteensa ja sitoutuvat raportoimaan sivulla tavoitteiden toteutumisesta. (Nyt kaikki antamaan kestävä kehityksen sitoumuksia! 2014.)

Yhteiskuntavastuu

Organisaatioiden yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan kestävä kehityksen periaatteiden ja päämäärien huomioimista ja toteuttamista organisaation toiminnassa. Se tarkoittaa kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa (Yritysten yhteiskuntavastuu n.d). Yhteiskuntavastuu-termiä käytetään organisaatioiden, kuten julkisen sektorin toimijoiden, vastuullisuudesta puhuttaessa, ja yritysvastuu-termi on vakiinnuttanut asemansa yritysmaailmassa. (Määritelmä ja historia n.d.)

Vastuullinen yritystoiminta on parempaa eli kannattavampaa ja kestävämpää liiketoimintaa niin yrityksen kuin yhteiskunnan kannalta. Vastuullisuus tuo organisaatiolle kilpailuetua, kun organisaatio tekee enemmän, kuin laki vaatii tarjoamalla palveluja,

joita kilpailijat eivät tarjoa. Vastuullisesti toimiva organisaatio auttaa asiakkaitaan tekemään vastuullisia, eettisiä ja kestäviä valintoja eli viestii vastuullisista tuotteistaan, palveluistaan ja käytännöistä ymmärrettävästi niissä tilanteissa ja kanavissa, joissa asiakkaat valintojaan tekevät. (Yritysvastuu n.d.)

Organisaation toimintaa ohjaavat lait, asetukset ja kansainväliset sopimukset ja suositukset samoin kuin ammattiyhdistyksen ja organisaatioiden väliset puitesopimukset. Yhteiskuntavastuullisesti toimivan organisaation toiminta on luotettavaa, taloudellista, yhteiskunnallisesti hyväksyttävää ja organisaatio toimii ympäristöä kunnioittaen. Yhteiskuntavastuulliseen organisaation toimintaan kuuluu oleellisesti ihmisoikeuksien kunnioittaminen, ympäristövaikutusten arviointi, organisaation toiminnan avoimuus ja valvonta sekä toiminnasta tiedottaminen säännöllisesti. Vastuullisuusperiaatteet koskevat myös organisaation oman toiminnan lisäksi alihankkijoita sekä sidosryhmiä. (Yhteiskuntavastuu, kuluttajaliitto n.d.)

Organisaation yhteiskuntavastuuseen kuuluu sosiaalinen ja ekologinen tavoite liiketoiminnassa vapaaehtoisesti ilman lainsäädännöllisiä velvoitteita. Euroopan komissio tukee organisaatioiden hyviä työllistymiskampanjoita, joissa otetaan huomioon erityisesti ihmisoikeuksiin liittyvät asiat. (Yritysten yhteiskuntavastuu EU:ssa 2014.).

Työ- ja elinkeinoministeriön (n.d) mukaan Suomalaisilla organisaatioilla on kaikki edellytykset päästä maailman parhaiden joukkoon yhteiskuntavastuukysymyksissä. Suomalaisilla organisaatioilla on pitkät perinteet tarkasta työ-, työsuojelu- ja ympäristölainsäädännön noudattamisesta. Yhteiskuntavastuusta on mahdollisuus tehdä kilpailukykytekijöitä kansainvälisillä markkinoilla. (Yhteiskuntavastuu, työ- ja elinkeinoministeriö n.d.) Anttiroikon (2004, 55) mukaan yhteiskuntavastuu liittyy inhimillisen ja sosiaalisen elämän materiaalisiin vaatimuksiin ja arvoperustaan. Anttiroiko (2004, 23) tarkentaa, että yhteiskuntavastuu on käsitteellisesti eri asia kuin esimerkiksi toimijoiden väliset sopimusoikeudelliset vastuut tai kansalaisjärjestöjen suuryritysten liiketoimintaan kohdistamat vastuuvaatimukset.

2.3 Vastuullisen liiketoiminnan määrittely

Vastuullisen liiketoiminnan kokonaisvaltainen malli rakentuu kolmesta suunnittelu- vaiheesta; strategiat, toiminta ja mittaus sekä palaute. Vastuullisessa organisaatiossa

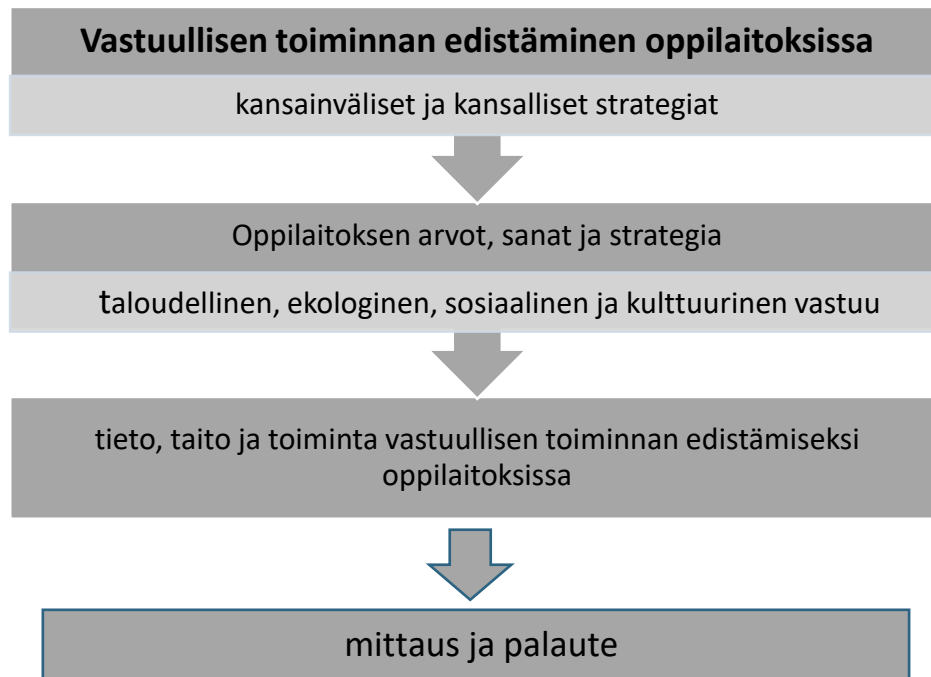
tulisi näkyä kolme tasoa; arvot, sanat ja teot. Edellä mainittujen vastuullisen liiketoiminnan osa-alueiden, suunnitteluvaiheiden sekä tasojen mukaan yritykset voivat kehittää vastuullista toimintaansa ja esimerkiksi sidosryhmät saavat tietoa yrityksestä ja voivat arvioida organisaation toimintaa. (Ketola 2005, 8.)

Kallio ja Nurmi (2005, 12) kirjoittavat puolestaan, että vastuullisessa liiketoiminnassa yritykset pyrkivät toimimaan avoimesti sekä läpinäkyvästi niin yrityksen sisällä kuin yrityksen sidosryhmien kanssa. Vastuullisesti toimivat yritykset ja organisaatiot kunnioittavat toiminnassaan ihmisiä sekä luontoa. Yrityksissä vastuun kantaminen vaikuttaa oleellisena osana siihen mitä tehdään ja miten tehdään.

Organisaation vastuullinen toiminta perustuu johdon määrittelemään sekä hyväksymään organisaation yhteiseen toimintatapaan. Yhteisten toimintatapojen jalkauttaminen osaksi organisaation arkea onnistuu parhaiten, kun mahdollisimman moni organisaatiossa kokee toimintatavat omakseen ja tärkeiksi. Toimintatapojen laatiminen ja noudattaminen eivät kuulu vain organisaation johdolle, vaan yhdessä suunnitellut ja sovitut pelisäännöt ohjaavat toimintaa arjessa. Toimintaperiaatteiden tulee pohjautua organisaation arvoihin ja niiden tulee olla realistisesti toteutettavia ei vain visio tulevaisuudesta. Ajattelumalli yhdenmukaistaa arvon luomista kaikille sidosryhmille, ympäristölle, yhteiskunnalle sekä kaikille liiketoiminnan eri tasoille. (Ratsula 2016, 47-48.)

2.4 Vastuullisuus oppilaitoksissa

Oppilaitosten odotetaan olevan tien näyttäjiä sekä edelläkävijöitä opetuksessa ja suunnata toimintaansa yhteiskuntaan. Kestävän kehityksen näkökulmat kehittävät oppilaitoksen arvoja, johtamista, toimintakulttuuria, opetuksen tavoitteita ja sisältöjä. Myös oppilaitosten sidosryhmien kanssa tapahtuva yhteistyö, kuten esimerkiksi hankinnat, kiinteistö- ja ruokapalvelut ja henkilöstöhallinnon toiminnan tulisi tukea kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista oppilaitoksissa. Kestävän kehityksen toimintatapojen mukaan toimimista oppilaitoksissa määrittelevät niin kansainväliset kuin kansallisetkin tulkinnat kuviossa 3. (Laininen, Manninen & Tenhunen 2006, 4-5.)

Kuvio 3. Vastuullisen toiminnan edistäminen oppilaitoksissa (Ketola 2005, 8 ja Laininen, Manninen & Tenhunen 2006, 12, muokattu.)

Pohjoismaiden kestävän kehityksen strategian ”Hyvä elämä kestävässä Pohjolassa” mukaan hyvä koulutus, tutkimuksen sekä innovaatioiden edellytykset ovat tärkeä osa vihreää taloutta. Asennemuutos, yksilöiden, yritysten ja organisaatioiden käyttäytymisen muuttaminen edellyttävät kestävästä kehitystä koskevan tiedon lisäämistä. Kestävän kehityksen tulevaisuuden uusiin haasteisiin ei löydetä ratkaisuja ilman tietoa uusista ratkaisuvaihtoehdoista. Tieto, tekniikka sekä taito hyödyntää ihmisten osaamista, ovat Pohjoismaiden kilpailukyvyyn oleellisia tekijöitä. Ne ovat edistäneet organisaatioiden kansainvälistä menestystä. Tietämys kestävästä kehityksestä sisällytetään opetukseen kaikilla koulutuksen tasoilla. (Hyvä elämä kestävässä Pohjolassa 2013, 27-29.)

Oppilaitoksen vastuullista liiketoimintaa säätelevät monet lait, säädökset ja asetukset. Oppilaitokset ovat juridisesti vastuussa monien ympäristösäännösten noudattamisesta, joita ovat muun muassa jätelaki, kunnalliset jätehuoltomääräykset, kemikaalilainsäädäntö ja terveydensuojelulaki. (Laininen, Manninen & Tenhunen 2006, 4.)

Kestävän kehityksen asioiden johtamisessa tärkeimpänä nousee esille toiminnan läpinäkyvyyden kehittäminen ja tiedottaminen niin opiskelijoille, henkilökunnalle kuin

sidosryhmille. Oppilaitoksesta tulisi nimetä vastuuhenkilö, joka tiedottaa kestävän kehityksen asioista ja vie yhdessä sovittuja kestävän kehityksen teemoja eteenpäin valitun työryhmän kanssa, johon kuuluu myös opiskelijoiden edustaja. (Olkinuoran 2017, 51.)

Oppilaitos on osa yhteisöä ja sen pitäisi luoda keskusteluja, jotka edistävät oikeudenmukaisemman yhteiskunnan luomista. Tavoitteena on myös tarjota ammatillista koulutusta, joka edesauttaa kansalaisia vapaaseen ja toisia tukevaan toimintaan. Tarvi- taan kuitenkin muutoksia johtamisessa, yhteistyötä eri tahojen kanssa, paremman suunnittelun ja projektinhallinnan sekä sosiaalisen vastuullisuuden lisäämistä. (Frei- tas 2015.)

Ammatilliseen opetukseen liittyy oleellisesti tuki kaikille opiskelijoille kaikissa oppi- mistilanteissa. Tämä tarkoittaa yhteisöllistä tukea, jossa tuki on sisällytetty osana koko oppilaitoksen toimintaan ja se saattaa vähentää erityisopetuksen antamisen tarvetta. Näitä kaikille kohdistettuja tukia ovat esimerkiksi esteettömät ja oppimista edistävät tilat, virikkeitä tarjoavat oppimisympäristöt sekä turvalliset työympäristöt. Asiantunteva henkilöstö, joka on aktiivisesti läsnä ja toimii opiskelijalähtöisesti, on myös tärkeässä roolissa. (Miettinen 2015, 61.)

Ammatillista koulutusta haastetaan pohtimaan, miten osaamisen kehittäminen voi parhaiten tukea yksilöiden, yhteisöjen ja maapallon kestävää kehitystä ja edistää yh- teiskunnallista oikeudenmukaisuutta sekä köyhyyden vähentämistä. Tarvitaan am- matillista koulutusta, joka muuttaa tavoitteen talouskasvusta yksilöiden hyvinvointiin mahdollistaen näin ammatillisen koulutuksen merkityksen yhteiskunnan ja työn muuttamisessa. (Mcgrath & Powell 2016.)

Oppilaitosten osalta kestävän kehityksen tavoitteena on, että jokaisella opiskelija on tarvittavat tiedot, arvot ja taidot ollakseen aktiivinen, demokraattinen ja vastuullinen kansalainen kestävän kehityksen edistämiseksi. Ammatillisessa koulutuksessa kestä- vän kehityksen koulutuksessa korostuu tulevaan ammattiin liittyvä osaaminen ja val- miudet työelämässä toimimiseen. (Kärppä, Laurila & Lundgren, 2010, 15.) Nykymaa- ilma ei vastaa kestävän kehityksen tavoitteita. Kestävän kehityksen tavoitteisiin pää-

seminen edellyttää nykyisten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen arvostusten, käytäntöjen ja toimintojen sekä elämäntapojen kriittistä arviointia ja vaihtoehtoisten ratkaisujen etsimistä. (Kärppä, Laurila & Lundgren 2010, 17.)

Euroopan koulutussäätö ETF puolestaan toteaa, että taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöllisiä näkökohtia ei ole tähän mennessä painotettu riittävästi ammatillisissa oppilaitoksissa. Ammatillisen koulutuksen uudistamisen tavoitteet ovat osallisuuden ja oikeudenmukaisuuden lisääminen, kehitettävien taitojen uudelleenarviointi, kuten esimerkiksi arkielämän käytännöntaidot sekä elinikäinen oppiminen. Ammatillisen koulutuksen olisi oltava laajempaa kuin vain nuorten valmistautumista työmarkkinoille. (Viertel 2010.)

Ammatilliset erityisoppilaitokset

Ammatilliset erityisoppilaitokset kuuluvat ammatillisten erityisoppilaitosten kumppanuusverkostoon (AMEO). AMEO:n muodostavat Aitoon koulutuskeskus, Ammattiopisto Luovi, Ammattiopisto Spesia, Keskuspuiston ammattiopisto, Kiipulan ammattiopisto sekä Optima. Yhteistyöverkoston tavoitteena on vaikuttaa lainsäädäntöön ja toimintakäytäntöihin ammatillisen erityisopetuksen parhaaksi sekä tarjota tasapuolisesti vaativan ammatillisen erityisopetuksen palveluja koko Suomessa. Verkosto on perustettu vuonna 2009. Verkoston arvoja ovat luottamus, rohkeus, innovatiivisuus, vaikuttavuus, tuloksellisuus ja yhteiskuntavastuu. (Ameo n.d.)

Vaativan erityisen koulutustehtävän saaneet koulutuksen järjestäjät voivat järjestää koulutusta opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia tai vaikea vamma tai sairaus, jonka vuoksi opiskelija tarvitsee laaja-alaista ja monipuolista tukea. Vaativaa erityistä tukea voidaan järjestää tutkintoon johtavana ammatillisena koulutuksena, ammatilliseen koulutukseen valmentavana koulutuksena (VALMA) sekä työhön ja itseenäiseen elämään valmentavana koulutuksena (TELMA). (Ohjaus ja erityinen tuki n.d.)

Opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee tukea opintoihinsa oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi. Erityinen tuki perustuu opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin ja se toteutuu monipuolisina opetus- ja opiskelujärjestelyinä. Ensisijaisena tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen osaamisen saamansa tuen turvin. Koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen opiskelijan tarvitsemasta erityisestä tuesta.

Opiskelijan kanssa keskustellaan tarvittavista tukitoimista ja sovitut tukitoimet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan. Erityisestä tuesta päätettäessä voidaan myös sopia opiskelijan osaamisen arvioinnin mukauttamisesta tai ammattitaitovaatimuksista poikkeamisista. (Ohjaus ja erityinen tuki n.d.). Sanni Grahn-Laasonen (2017) toteaa, että ammatillisen koulutuksen reformi ehkäisee syrjäytymistä, kun yksilöllistäminen tekee opinnoista sujuvampaa ja kouluttajilla on selkeä kannustin pitää huolta opiskelijoista. (Grahn-Laasonen 2017.)

Ammatillisessa erityisopetuksessa tehdään moniammatillista yhteistyötä yli ammatti- ja hallintorajojen. Yhteistyötahoja ovat muun muassa opiskelijan opintoihin läheisesti liittyvät ammattihenkilöt, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö, vanhemmat tai huoltajat, kuraattori, työelämän verkostot sekä muut opiskelijan hyvinvointiin vaikuttavat tahot. (Happo, Junkkari, Kepanen, Koukkari & Nuutila 2015, 59-60.)

Manninen (2011, 110) toteaa pro gradu- työssään, että toisille opiskelijoille sopii paremmin ammatillisissa erityisoppilaitoksissa opiskelu, mutta integraatiolla ja segregaatiolla on myös puolensa. Manninen (2011, 111-112) jatkaa, että yhteiskunnalliset lähinnä sosiaalitoimen kustannukset vähenevät opiskelun vaikutuksesta, mikäli nuoret itsenäistyvät ja integroituvat yhteiskuntaan opiskelun jälkeen. Myös laitoshoidon kustannukset saattavat laskea etenkin vaikeimmin vammaisten kohdalla. Opiskelu saattaa ammatillisessa erityisoppilaitoksessa kestää viisi vuotta mukaan lukien valmistava koulutus. Mikäli nuori kalliin laitospaikan sijasta pystyykin opiskelemaan ja mahdollisesti asumaan oppilaitoksen asuntolassa, ovat nämä taloudellisesti merkittäviä asioita myös yhteiskunnan kannalta, joilla on vaikutusta myös tulevaisuuteen.

2.5 Vastuullinen toiminta ammatillisissa erityisoppilaitoksissa

Taloudellinen vastuu

Organisaation taloudellinen vastuu tarkoittaa organisaation kannattavuuden, kilpailukyvyyn ja tehokkuuden ylläpitämistä. Taloudellista vastuuta säädellään monilla erilailla, kuten vero-, pörssi- ja kilpailulaeilla. Kannattavan toiminnan lisäksi taloudellinen vastuu tarkoittaa muun muassa kirjanpidon laillisuutta ja asianmukaista palkkojen maksamista. Taloudellisesti vastuullinen, kannattava ja kilpailukykyinen yritys

tuottaa voittoa omistajilleen ja pitää yrityksen vakavaraisena, säilyttäen työntekijöiden työpaikat, kasvattaen verotuloja ja luoden hyvinvointia yhteiskuntaan. (Vastuullisuus yritystoiminnassa 2016.)

Toimimalla vastuullisesti organisaation liiketoiminnalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä yhteiskunnan kehittämisessä, mutta toiminnan lähtökohtana ei ole yhteiskunnallinen vaikuttaminen vaan organisaation liiketoiminnan edistäminen. Vastuullisesti toimivan organisaation tavoitteena on taloudellisen tuloksen saavuttaminen sisällyttämällä vastuu liiketoimintaan. Organisaation työntekijöiltä tai sidosryhmiltä saadaan usein ideoita toiminnan kehittämiseen. Yhteiskunnallisesti vastuullisessa liiketoiminnassa pätee samat periaatteet kuin yleensä markkinataloudessa, ensiksi ehditteet hyötyvät markkinoista eniten. (Könnölä & Rinne 2001, 15-16.)

Organisaatio menestyy ja pärjää yhä kiristyvässä kilpailussa, mikäli se toimii taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävällä tavalla. Jokaisen organisaation on itse määritettävä mitä vastuullisuus sille tarkoittaa ja miten se näkyy yrityksen toiminnassa. Organisaation vastuullisuutta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti raaka-aineiden hankinnoista tuotteeseen ja palveluun. (Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä n.d.)

Suomessa toimiville organisaatioille taloudellisen vastuun toteuttaminen on melko helppoa. Maailmanlaajuisesti katsottuna Suomessa on tarkasti säädelty työvoima- ja ympäristölainsäädäntö. (Ketolan 2005, 37.) Hanikka, Korpela, Mähönen ja Nyman (2007, 16) toteavat, että vanha tuttu sanonta: ”hyvä kello kauas kuuluu - huono vielä kauemmaksi”, otetaan yhä vakavammin monissa yrityksissä ja organisaatioissa. Vastuullisuuteen ollaan valmiita sijoittamaan yleisesti, mutta varsinkin silloin, kun siitä on hyötyä taloudellisesti organisaatiolle tai yritykselle. Yrityksen ja organisaation taloudelliseen menestymiseen vaikuttaa yrityksen maine sidosryhmien näkökulmasta.

Oppilaitoksen toiminnan pitkäaikainen taloudellinen kestävyys, kustannustietoisuus sekä ekotehokkuus ohjaavat organisaation toimintaa sekä sitoutuminen energiansäästöohjelmiin ja vaihtoehtoisten energialähteiden käyttöön. Toimintaa ohjaa menestyksellinen liiketoiminta, reilu kilpailu, avoimuus ja yhteistoiminta. Organisaation vastuullista taloudellista toimintaa luonnehtivat, luotettavuus, täsmällisyys, rehell-

syys ja ammattitaidon arvostus sekä eettisesti ja ekologisesti kestävät tuotteet ja pitkäaikaiset liikesuhteen. (Kaikille ammattialoille yhteisiä kestävän kehityksen periaatteita n.d.)

Ekologinen vastuu

Organisaatioiden ekologista vastuuta säätelee Kiotossa vuonna 2005 laadittu kansainvälinen ilmastonsopimus, kun riittävän moni valtio oli ratifioinut sopimuksen. Sopimuksessa päätettiin mm. maa kohtaisista päästökauppiin liittyvistä ja yrityksiin luotiin taloudellisia kannustimia päästöjen vähentämiseksi. Ilmaston muutos on saanut paljon huomiota mediassa, mikä on alkanut näkyä yhä enemmän yritysten toiminnassa. Yritysten ekologista vastuullisuutta ja sen näkyvyyttä hyödynnetään paljon yrityksen markkinoinnissa. (Nissilä & Lovio 2011, 52-54.)

Eduskunnan päättämä ympäristönsuojelulaki ja -asetus astui voimaan 27.6.2014. Lain tavoitteena on mm. ehkäistä ympäristön pilaantumista, vähentää päästöjä ja poistaa pilaantumisesta aiheutuvia haittoja ja torjua ympäristövahinkoja. Tavoitteena on turvata terveellinen ja viihtyisä sekä luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoinen ympäristö, tukea kestävää kehitystä sekä torjua ilmastonmuutosta. Lain tavoitteena edistää luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä vähentää jätteiden määrää ja haitallisuutta ja ehkäistä jätteistä aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. (Ympäristönsuojelulaki 2014.)

Jätteitä ja jätteiden kierrätystä säätelee jätelaki, joka astui voimaan 17.6.2011. Jätelain tarkoituksena on ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa sekä haittaa ihmisille ja ympäristölle. Tavoitteena on myös vähentää jätteen määrää, edistää luonnonvarojen käyttöä sekä huolehtia toimivasta jätehuollosta sekä ehkäistä roskaantumista. (Jätelaki 2011.)

Vastuullinen yritys on tietoinen oman toimialansa ympäristövaikutuksista sekä noudattaa lainsäädäntöä. Ekologisesti vastuullinen yritys tunnistaa toimintansa muutostarpeet ja on valmis kehittämään toimintaansa jatkuvasti. Ekologinen vastuu tarkoittaa energian, materiaalin ja luonnonvarojen säästävää ja tehokasta käyttöä. Vastuullinen yritys vähentää jätekuormitusta ja kierrättää. Vastuullisuus näkyy myös luonnonvarojen kuten vesien, ilman ja maaperän suojelussa. Ilmastonmuutosta torjutaan kasvihuonepäästöjä vähentämällä. (Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä n.d.)

Kestävä kehitys on globaalisti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa, ohjattua sekä jatkuvaa yhteiskunnallista toimintaa, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Päätöksenteossa ja toiminnassa otetaan huomioon ympäristö, ihmiset ja talous tasavertaisesti huomioiden. Kestävän kehityksen tavoitteena on, että ihmiset oppisivat elämään sopuissa toistensa ja luonnon kanssa. (Ympäristöministeriö 2015.)

Ekotehokkaan kuluttamisen pääperiaatteet voidaan tiivistää kolmeen tekijään; kuluttamiseen harkiten, tuotteiden tehokkaaseen käyttöön sekä kierrättämiseen. Tuotteita hankitaan vain todelliseen tarpeeseen ja huomioidaan tuotteen ympäristökuormitus, tuotteen monikäyttöisyys, huollettavuus, pitkäikäisyys sekä kierrätettävyys. (Asikainen 2006, 24-26.)

Ekologisessa kestävässä kehityksessä korostuu elinkaariajattelun soveltaminen omalla alalla sekä koko organisaatiotasolla. Toiminnassa korostuu myös luonnonvarojen, energian ja materiaalien kohtuullinen ja järkevä käyttö. Jätteiden syntymistä ehkäistään, jätteitä lajitellaan sekä kierrätetään. Luonnon monimuotoisuudesta huolehditaan sekä eri lajien ja niiden elinympäristöjen turvaamisesta. Hankintoja tehdään vastuullisesti huomioiden kuljetuskustannukset. (Kaikille ammattialoille yhteisiä kestävä kehityksen periaatteita n.d.)

Sosiaalinen vastuu

Yritysten ja organisaatioiden sosiaalista vastuuta säätelevät osittain lait, mutta yrityksen omat sosiaaliset arvot ovat myös mahdollisia. Sosiaalinen vastuu perustuu ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. YK on säätänyt muun muassa ihmisoikeuksien julistuksen ratifioinnin 1948, lapsen oikeuksien sopimuksen vuonna 1989 sekä YK:n alaisen kansainvälinen työjärjestön (ILO) perusoikeudet moneen kertaan 1900-luvulla. (Ketola 2005, 40.)

Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat niin oikeudenmukaiset ja ihmisoikeuksia kunnioittavat toimintatavat kuin työelämän käytännöt ja työntekijöiden työolosuhteet, koulutuksen järjestäminen ja terveydenhuollon turvaaminen ovat maailmanlaajuisia haasteita, jotka vaativat ponnistuksia niin yksittäisiltä valtioilta kuin kansainvälisestikin. Suomessa ajankohtaisia sosiaalisen kestävyden haasteita ovat muun muassa syrjäytyminen ja työttömyys. (Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030 n.d.)

Yritysten sosiaalinen vastuu sisältää vastuun omasta henkilökunnasta, tavarantoimittajista, alihankkijoista, urakoitsijoista ja muista yhteistyötahoista. Yritysten välisessä kovenevassa kilpailussa ihmisten hyvinvointia turvaavat perusoikeudet saattavat unohtua. On tärkeää huolehtia ihmisten fyysisestä terveydestä ja turvallisuudesta sekä heidän kohtelustaan tasapuolisesti ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Eri yrityksissä vaihtelevat psyykkisten, sosiaalisten ja taloudellisten tarpeiden tyydyttämisen tasot. (Ketola 2005, 40.)

Yrityksen voimavara on motivoitunut, sitoutunut ja jatkuvasti kehittyvä henkilökunta. Myös yrityksen toimiva sidosryhmäyhteistyö on avaintekijä menestyvässä yrityksessä. Yrityksen sidosryhmien kanssa selvittää mm. mitä odotuksia eri toimijoilla on yrityksen toimintaa kohtaan. Yritys tarjoaa sidosryhmille oikeaa tietoa toiminnan vaikutuksista ja vastuullisuudesta sekä yritys osaa hyödyntää sidosryhmien asiantuntijuutta vastuullisella tavalla. (Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä n.d.)

Vuonna 2015 astui voimaan sosiaalihuoltolaki. Lain tarkoituksena on muun muassa edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta. Tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta. Lain tavoitteena on turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Sosiaalihuoltolaissa mainitaan, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.)

Oppilaitoksissa sosiaaliseen vastuuseen kuuluu oleellisena osana organisaation vastuu työntekijöiden ja opiskelijoiden terveydestä, turvallisuudesta, kehittämisestä ja hyvinvoinnista. Lisäksi tärkeää on ihmisten yhdenvertaisuus sekä tasa-arvo, ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä kanssaihminen kunnioittaminen. Sosiaaliseen kulttuuriin kuuluu oleellisesti myös kiusaamiseen ja syrjäytymisen ehkäisy oppilaitoksessa sekä opiskelijahuolto. (Teemojen valinta n.d.) Veivo-Lempinen (2008, 223) puolestaan toteaa, että omaa työhyvinvointiaan voi myös itse edistää ja pitää yllä tekemällä asioita joista saa voimaa. Huolehtimalla itsestään kokonaisvaltaisesti työntekijä toimii vastuullisesti itseään, läheisiään ja koko työyhteisöä kohtaan.

Kulttuurinen vastuu

Kulttuuri liittyy keskeisesti yksilön identiteettiin ja henkiseen perintöön sekä yhdistää ihmisen tiettyyn yhteisöön. Kulttuuri esiintyy tietyn alueen väestön ajattelu- ja toimintatapoina, tietoina, taitoina sekä asenteina ja arvoina. Erilaiset kulttuurit vaikuttavat jatkuvasti toisiinsa, ja ne muuttuvat koko ajan. (Rohweder 2004, 66.)

Kulttuurinen näkökulma kestävässä kehityksessä on melko uusi. Kulttuurinen kestävä kehitys liittyy oleellisesti paikalliseen toimintatapaan sekä paikallisiin resursseihin. Paikkakunnan asukkailla on paljon paikallista tietoa, joka voi olla tärkeää esimerkiksi ympäristösuunnittelussa. Paikallistason toiminta ja osallistuminen edistävät myös eri toimijoiden välistä yhteistyötä lisäten yhteisöllisyyttä ja paikallista kulttuuri identiteettiä. (Soini 2013, 22-24.)

Sakko (2008, 99-100) selventää pro gradu- työssään, että kulttuuria koskevat vaikutukset ovat monitahoisia, eivätkä ole mitattavissa rahallisesti tai määrällisesti. Organisaation kulttuurinen vastuullisuus on haasteellista määritellä, mutta on oleellista, että kulttuuri heijastaa yhteisössä vallitsevia arvoja. Organisaation tulee sopeutua yhteiskunnan muutoksiin, mutta myös organisaatioilla on mahdollisuus vaikuttaa kehitykseen. Kulttuurisen vastuun toteutuminen esimerkiksi kulttuuritapahtumien sponsorointi tai henkilöstön kulttuuriharrastusten tukeminen voi edesauttaa yleisen asenteen sekä yhteisön ja organisaation arvojen muutosta vastuullisempaan suuntaan. (Sakko 2008, 99-100.)

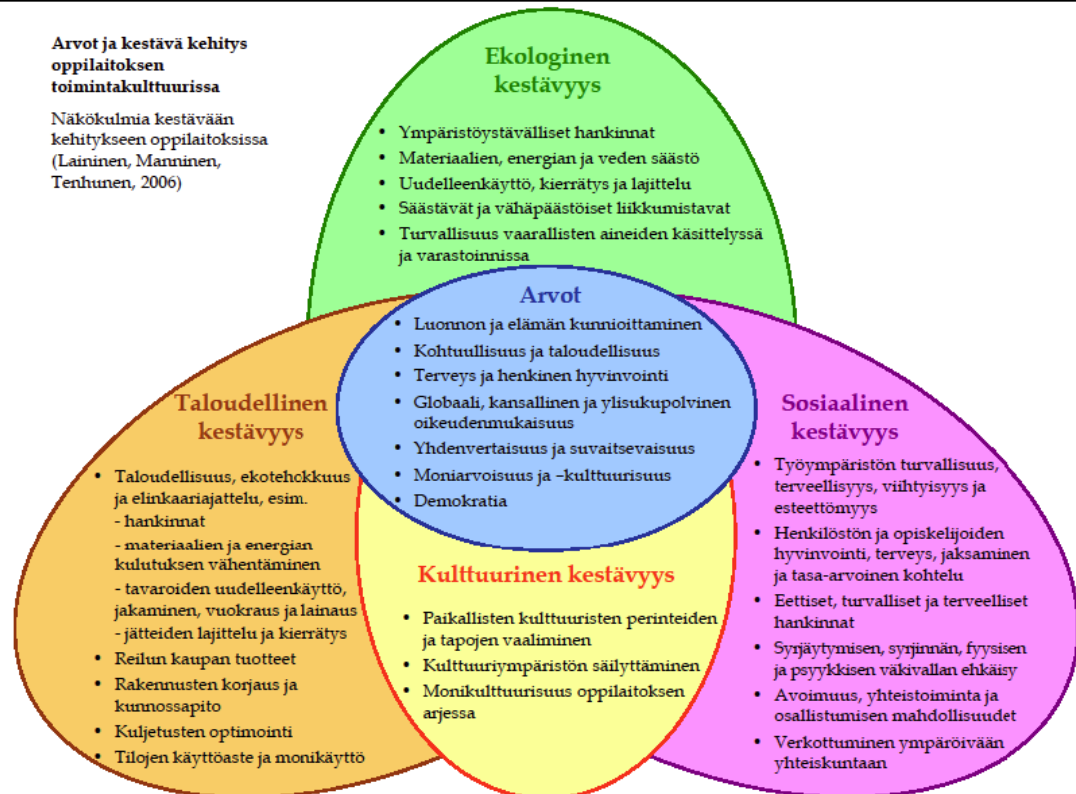
Soini (2013, 22) lisää, että kestävä kehityksen kasvatuksessa ja opetuksessa paikallinen ympäristö ja kulttuuri toimivat monipuolisina sekä erinomaisina oppimisympäristöinä. Kulttuuriseen vastuullisuuteen oppilaitoksissa lisäksi turvallisuus oppilaitoksissa, kulttuuriympäristöt, tavat ja perinteet, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys. (kestävän kehityksen kriteerit n.d.)

2.6 Oppilaitoksen ulkoinen arviointi ja sertifiointi

Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifiointi on OKKA-säätiön ylläpitämä järjestelmä, joka antaa arviointiohjeita, materiaaleja, neuvontaa ja koulutusta koulujen ja oppilaitosten kestävä kehityksen työn tueksi. Järjestelmä perustuu kestävä kehi-

tyksen kriteereihin, jotka kannustavat henkilöstöä ja opiskelijoita arvioimaan ja kehittämään yhdessä oppilaitoksen toimintaa kestävän kehityksen mukaisesti (Ks. kuvio 4.). Opetus- ja kulttuuriministeriö avustaa kestävän kehityksen sertifiointitoimintaa. (Kestävän kehityksen sertifiointi n.d.)

Kuvio 4. Arvot ja kestävä kehitys oppilaitoksen toimintakulttuurissa (Laininen, Manninen & Tenhunen 2006, 12.)

Oppilaitoksella on useita mahdollisuuksia kestävän kehityksen työnsä ja toimintajärjestelmänsä sertifiointiin. Käytettävissä ovat yleiset, kansainväliset järjestelmät, kuten esimerkiksi ISO 14 001 ja EMAS -ympäristöjärjestelmät sekä OHSAS 18 001 -työterveys- ja turvallisuusjärjestelmä. Koulujen ja oppilaitosten tarpeisiin on suunniteltu *oppilaitosten ympäristösertifiointi* ja *Vihreä lippu -ohjelma*. Niiden etuna yleisiin, toimialasta riippumattomiin sertifiointijärjestelmiin on se, että oppilaitosten ympäristösertifiointi ja Vihreä lippu huomioivat myös kestävän kehityksen sisällyttämisen opetukseen ja tarjoavat näin ohjeita ja malleja opetuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Ulkoisen arviointi ja sertifiointi n.d.)

Ammatillisten erityisoppilaitosten ulkoisessa arvioinnissa ja toiminnan kehittämissä käytetään vertaisarviointia. Arviointi perustuu ennalta sovittuihin kriteereihin ja indikaattoreihin sekä kokeneiden kollegoiden ammattitaitoon. Arviointi tukee koulutuksen järjestäjän toimintaa ja oppilaitoksen henkilöstön kehittämistä sekä laadunhallintaa ja sen jatkuvaa edistämistä. Vertaisarvioinnit mahdollistavat myös oppimis- ja tutustumiskäyntejä, joissa oman organisaation toimintaa peilataan vertaisarvioinnin kohteena olevan organisaation toimintaan. Arvioinnin kohteena oleva oppilaitos voi hyödyntää vertaisarviointia monin tavoin opiskelijoiden, henkilöstön, opiskelijahuollon, huoltajien, sidosryhmien ja johdon sekä luottamuselinten työvälineenä niin suunnittelussa kuin oppilaitoksen toiminnan kehittämisessä. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa noudatetaan eurooppalaisen vertaisarviointimenettelyn yleisiä tavoitteita, arvoja ja periaatteita. Vertaisarvioinnin yleiset tavoitteet ovat laadun varmistaminen ja kehittäminen, laadun läpinäkyvyyden edistäminen ja ammatillisen koulutuksen vertailtavuuden kehittäminen. (Vehmas 2013, 7.)

3 Green Care -toiminnan sisältö ja tavoitteet

Edellisessä luvussa määriteltiin vastuullisen liiketoiminnan tavoitteita ja käsitteitä sekä tarkasteltiin vastuullista toimintaa ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Tässä luvussa selvitetään, mitä tarkoittavat Green Care -toiminta, vastuullisuus Green Care -toiminnassa sekä Green Caren hyvinvointivaikutukset. Terveiden ja hyvinvointilaitos toteaa, että Green Carella tarkoitetaan luontoon tukeutuvien menetelmien ammatillista, vastuullista ja tavoitteellista hyödyntämistä hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Green Care -toiminta tapahtuu usein luonnossa tai maatilalla, mutta luonnon elementtejä voidaan hyödyntää myös kaupunki- ja laitospäristöissä. Hyvinvointivaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla. (Mitä Green Care on? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos n.d.)

3.1 Green Care -toiminta

Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari ja Kirveenummi (2011, 320-322.) kirjoittavat, että Green Care on saanut alkunsa Alankomaista 1970-luvulla. Silloin puhuttiin care farm-tiloista.

Näillä tarkoitettiin maatiloja, jotka aktiivisesti hyödyntävät maatilaympäristöä ja -toimintoja tuottamisessaan sosiaalipalveluissa. Hassinkin ja Van Dijk (2006, 349) mukaan Green Care -toimintaa on monissa Euroopan maissa sekä Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Green Care -maatiloja on eniten Norjassa, Hollannissa, Italiassa ja Itävallassa. Eri maissa käytössä olevien luontoavusteisten menetelmien muodot ja painotukset vaihtelevat maiden tutkimustraditioiden, luonto- ja elinkeinotyyppien ja kulttuurin, mutta myös edelläkävijöiden oman osaamisen ja kiinnostusten mukaan. (Hassinkin ja Van Dijk 2006, 349) Sempik (2008, 222) määrittelee Green Care -toiminnan edistävän tutkimusta ja käytäntöjä Green Care -toimijoiden välille. Lisäksi Green Care -toiminta käsittää useita kansallisia ja kansainvälisiä hankkeita ja verkostoja, jotka tekevät yhteistyötä luonnon hyvinvointivaikutusten tietoisuuden lisäämiseksi.

Salosen (2010, 77) mukaan Green Care -käsitteelle (green care, farming for health, social farming, care farms) ei ole toistaiseksi vakiintunutta suomenkielistä vastinetta. Soinin, Ilmarisen, Yli-viikarin ja Kirveennummen (2011, 320) mukaan Green Care -käsite on kansainvälinen käsite, jolla tarkoitetaan luonnon hyödyntämistä sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen tuottamisessa.

Suomi ja Juusola (2016, 30) toteavat, että Suomessa Green Care -käsite esiteltiin ensi kertaa vuonna 2008, kun muun muassa Maa- ja elintarviketeollisuuden tutkimuskeskus MTT kiinnostui vihreän hoivan hyödyntämisestä. Salovuoren (2015, 20) mukaan vuonna 2009 valmistunut selvitys *Green Care -terveyttä ja hyvinvointia maatilalta* on nostanut Green Care -toiminnan esiin Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa. Tutkimus toteutettiin yhdessä Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen kanssa. Selvitys ennusti Green Care -toiminnan lisääntyvän sekä vakiintuvan tulevaisuudessa osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Soinin ym. (2011, 320) mukaan maaseudun kehittäjä, yrittäjä ja viranomaiset ovat melko nopeasti omaksuneet Green Care -käsitteen. Vuonna 2010 Green Care -toiminnasta kiinnostuneet perustivat yhdistyksen Green Care Finland ry. Yhdistyksen tavoitteena on koordinoida ja kehittää Green Care -toimintaa. Yhdistyksen perustajajäsenenä oli yrittäjiä, koulutuslaitoksien sekä eri järjestöjen edustajia ja yksityisiä henkilöitä.

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT määrittelee Green Caren toiminnaksi, jossa luontoa käytetään monipuolisesti ja tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoin-

nin ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Green Care perustuu erilaisiin luontolähtöisiin menetelmiin, joita käytetään erilaisissa luontoympäristöissä, kuten metsissä, puutarhoissa tai maatiloilla, mutta myös kaupungeissa tai sisätiloissa. Green Care:n hyvinvointivaikutukset syntyvät luonnon elvyttävyyden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta. Green Care -toiminnan tulee olla tavoitteellisesta, ammatillista ja vastuullista. (Mitä Green Care on? Luke n.d.) Green Care voidaan nähdä sateenvarjokäsitteenä luontoon tukeutuville sosiaali-, terveys-, hoiva-, hoito- ja kasvatuspalveluille, joita tuotetaan erityyppisissä ympäristöissä erilaisille asiakkaille (ks. Kuvio 5.). (Soini ym. 2011, 321.)

Kuvio 5. Green Care-toiminnan palvelut (Soini ym. 2011, 322.)

Green Care –käsitteen määrittely on auttanut eri alojen toimijoita verkostoitumaan ja tarjonnut keskustelufoorumia luontoon perustuvien hyvinvointipalvelujen kehittämiseksi. (Mitä on Green Care, Luke n.d.) Soini ym. (2011, 329) jatkavat, että väestön ikääntyminen, kunta- ja palvelurakennemuutos sekä palveluiden yksityistäminen ja asiakaslähtöisyyden korostaminen ovat lisänneet aiheita palveluliiketoiminnan kehittämiseen. Maaseudulla on tärkeää turvata palvelujen saatavuus ja uusien elinkeinomahdollisuuksien ja palveluliiketoiminnan kehittäminen.

Monille luontolähtöisille menetelmille on yhteistä luonnon elementtien, toiminnan ja yhteisöllisyyden toteuttaminen Green Care -toiminnassa. Luonto on Green Care -toi-

minnan tapahtumapaikka ja luontoa käytetään edistämään, vahvistamaan tai nopeuttamaan asetettuja tavoitteita. Luonto Green Care -toiminnan ympäristönä voi olla erämaaluontoa, hoidettua metsää, puistoa, puutarhaa, tai maatila kotieläinsuojineen. Eläimet ovat keskeinen luontoelementti Green Care -toiminnassa. Toiminta yhdistää ihmisen ympäristöönsä tarjoten virikkeelliset puitteet monenlaiseen tekemiseen ja kokemiseen. Luonnossa toimiminen voi olla myös rauhallista esimerkiksi maisemien ja eläimien havainnointia. Yhteisö mahdollistaa osallisuuden tunteen ja vuorovaikutteisuus liittyy yksilön yhteisöön luoden hyväksynnän tunteen. Yhteisön tuki voi vaikuttaa terveyteen ja lisätä toiminnan vaikuttavuutta. Osallisuus Green Care -toiminnassa voi syntyä vuorovaikutuksessa niin ihmisten, eläinten, luonnon kuin tietyn paikan kanssa luontoympäristössä. (Mitä Green Care on? Luke n.d.)

3.2 Green Care -menetelmät

Ekopsykologia muodostaa keskeisen perustan kaikelle Green Care -toiminnalle, jossa ihminen nähdään osana muuta luontoa. Tällöin myös ihmisen ja luonnon hyvinvointi tai pahoinvointi ovat yhteydessä toisiinsa. Tavoitteena on ehkäistä ihmisten vieraantumista luonnosta sekä toimia ja kehittää kestävä kehityksen mukaista elämäntapaa. (Menetelmät n.d.)

Kuvio 6. Green Care -menetelmät (Menetelmät n.d.)

Luonto tarjoaa monia mahdollisuuksia hoidon ja kuntouksen tukena. Monia luontoon liittyviä harrastuksia, kuten esimerkiksi kävelylenkit, marjastus ja kalastus voidaan käyttää hoidon ja kuntouksen tukena. Kuviossa 6 on Green Caren -toiminnan ydin menetelmät: eläinavusteiset toiminnot maatilalla, terapeuttinen puutarhanhoito, maatila- ja luontoympäristöjen kuntouttava käyttö. (Salovuori 2015, 22.) Iijolainen (2017, 13) lisää, että luonnon hyvää tekevä vaikutus voidaan saada aikaan myös sisätiloissa.

Salovuori (2015, 20-21) toteaa, että, monet perhekodit sijaitsevat maaseudulla ja niiden toiminnassa näkyy luontoympäristön sekä eläinten hyödyntäminen lastensuojelutyössä. Eläinavusteisista menetelmistä ratsastusterapia on Suomessa tunnetuin Green Care-terapian muoto. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa painopiste on ennaltaehkäisevässä toiminnassa ja sosiaalisen kuntoutuksen tarpeissa, joista hevostoiminnan ohjaaja vastaa. Hevoson ohella eläinavusteisessa toiminnassa ja terapiassa voidaan käyttää monia muitakin koti- tai lemmikkieläimiä. Koirien ja kissojen kanssa

tehdään muun muassa vierailuja hoitolaitoksiin. Kasvava kiinnostus on myös lehmien, laamaeläinten, vuohien, lampaiden sekä kanojen kanssa toteutettava eläinavusteinen työskentely. (Menetelmät n.d.)

Puutarha- ja viherympäristö voi tarjota monipuolisia elämyksiä, työtä sekä toimintaa erilaisten taitojen harjoittamiseen. (Menetelmät n.d.) Salovuoren (2015, 24) mukaan puutarhatoiminta voi olla virkistystoimintaa, kuntouttavaa työtoimintaa tai terapeutista puutarhatoimintaa. Salovuori (2012, 75-76) mainitsee pro gradu -työssään osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkityksen terapeuttisessa puutarhahoidossa mukaan lukien omaiset. Kun asiakkaat kokevat työn merkitykselliseksi ja oppivat uutta, lisää se osaltaan integroitumista yhteiskuntaan, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisten taitojen harjoittelua. Luontoympäristössä toimimisen kautta löytyvä luontosuhde, osallisuuden kokemukset ja toiminnallinen identiteetti ovat asioita, joita pelkillä keskusteluilla on vaikea saavuttaa. Käytännön kokemukset ovat osoittaneet, että monille ihmisille puhuminen voi olla vaikeaa ja usein keskustelu helpottuu, kun siirrytään luontoon. (Salovuori 2012, 101.)

Kerolan (2012, 75-76) mukaan puutarhaterapia vaikutti havaintojen perusteella kuntoutujien kehittymiseen ja ennalta asetettuihin tavoitteisiin, kuten ryhmätyöskentelytaitoja, keskittymiskyvyn kehittymiseen, pitkäjänteisyyden lisääntymiseen sekä sitoutumiseen kasvien hoidossa. Puutarhassa toiminnan jälkeen kuntoutujat olivat rauhallisia ja toiminta ulottui myös kerhojen ulkopuolelle, kun nautittiin itsekasvatettua sadosta. Sempik (2010, 15-17) lisää, että ei ainoastaan itse luonto vaan työskentely luonnossa vaikuttaa kokonaisvaltaiseen kuntoukseen. Sairaaloissa ja vankiloissa on harjoitettu maanviljelystä sekä puutarhanhoitoa jo vuosisatojen ajan. Puutarhan sekä maanviljelyksen tuotteet antoivat potilaille sekä vangeille tarkoituksenmukaista kuntoutusta ja ruokaa. Harjoittamalla viljelystoimintaa tuotteita saatiin laitoksen omaan käyttöön, mutta ennen kaikkea toiminta vaikutti potilaiden ja vankien fyysiseen ja sosiaaliseen kuntoutukseen.

Kuntouttava maatilatoiminta on oleellinen osa eurooppalaista Green Care -toimintaa, joka on myös kasvussa Suomessa. Luonnonympäristöjen käyttöä kuntoutukseen on kehitetty etenkin seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan parissa sekä ekopsykologiaan perustuvissa harjoitteissa. Monipuoliset luontomateriaalit tarjoavat myös paljon mahdollisuuksia terapeuttiseen käyttöön. (Menetelmät n.d.)

Tutkimuksen mukaan ruokakasvatus menetelmän hyödyntäminen opetuksessa maatiloilla vahvistaa lasten ja nuorten ymmärrystä kokonaisvaltaisesti ja oppimista ruoan reitistä sekä mahdollistaa näin vastuullisen ja terveellisen kulutuskäyttäytymisen. Ruokakasvatus (farm education) menetelmä voi myös vähentää nuorten oppimisongelmia, lisätä kouluviihtyvyyttä sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja vääriä olettamuksia maatiloista. (Smeds 2017, 11)

Luontohoiva ja luontovoima

Green Care -menetelmät voidaan jakaa kahteen eri alueeseen; luontohoiva ja luontovoima. Juusola (2016, 9) mainitsee, että termien suomenkielisinä vastineina käytetään myös luontohoivasta nimitystä Vihreä hoiva ja luontovoimasta Vihreä voima. Luontohoivan palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön alaisuudessa olevia palveluita ja luontovoiman palvelut ylläpitävät terveyttä ja hyvinvointia.

Luontohoiva

Luontohoiva on sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön alaisia palveluja. Kuntoutuksen ja erilaisten terapioiden tukena voidaan käyttää luonto- ja eläinavusteisia menetelmiä. Hoitolaitoksissa sekä tuetun asumisen yksiköissä voidaan käyttää luonnon tarjoamia mahdollisuuksia elämänlaadun, omatoimisuuden ja sekä sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Luontohoivan palvelun ostaja ja käyttäjä ovat usein eri tahoja. Useimmat luontohoivan palvelut edellyttävät palvelun tuottajalta sosiaali- tai terveystieteen koulutusta, tai yhteistyötä ammattitaitoisten toimijoiden kanssa. Luontohoivaan liittyy monia alaa sekä toimintaa ohjaavia lakeja sekä säädöksiä, jotka ovat oleellista tuntoa. (Green Care -laatutyökirja 2017, 8.) Luontohoivan toimintatapoja voivat olla muun muassa kuntouttava työtoiminta, päivätoiminta tai eläinavusteiset terapiat kuten ratsastusterapia ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Luontohoivan palvelut voivat lisätä lasten, nuorten, ikäihmisten, mielenterveys- ja päihdekuntoutettavien sekä kehitysvammaisten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. (Green Care tiedonvälityshanke Satakunnassa n.d.)

Luontovoiman

Luontovoiman tavoitteena on ylläpitää sekä edistää terveyttä ja hyvinvointia. Sairauksien ennalta ehkäisylle ja terveyttä edistäville hyvinvointipalveluille on entistä

enemmän selkeää tarve. Luonto tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia tukea työssäjaksamista, ehkäistä mielenterveyden ongelmilta tai edesauttaa vanhusten toimintakykyjen ylläpitämisessä ja virkistymisessä. Koulut ja oppilaitokset voivat myös hyödyntää luontoympäristöjä ja eläimiä kasvatuksessa ja opetuksessa. Retket luontoon eri vuodenaikoina tai tutustumiskäynnit maatiloille tarjoavat elämyksiä sekä mahdollistavat kokemusperäisen oppimisen tukien teoriassa opittua tietoa. Luonnossa liikkumisen ohella nuoret voivat harjoitella sosiaalisia taitoja. (Luontohoiva & Luontovoima n.d.)

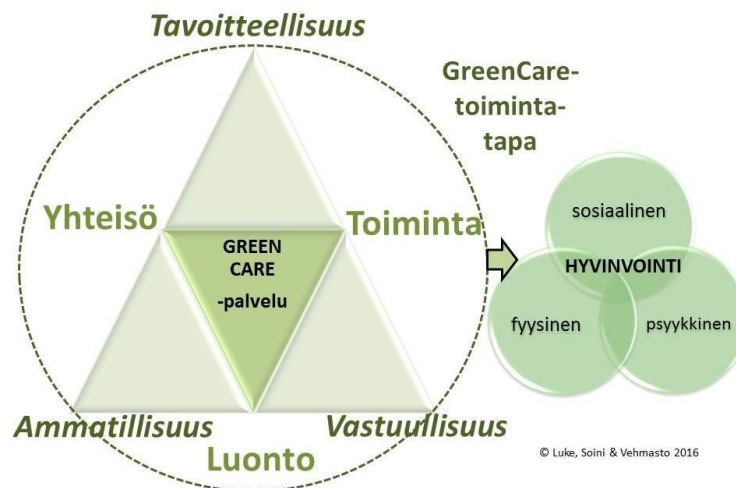
Luontovoiman palveluihin kuuluvat tavoitteelliset eri kohderyhmille suunnatut luontoon liittyvät hyvinvointi-, kasvatusta- ja harrastuspalvelut. Luontovoiman palveluita voivat järjestää monet eri tahot. Harvemmin luontovoiman palvelut ovat kuntien järjestämisvastuulla. Asiakkailta voi olla erityistarpeita, mutta yleensä asiakkaat hakeutuvat palveluiden käyttäjiksi virkistykseen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vuoksi. Palvelun ostaja voi itse määrittää millaisia palveluita hän ostaa. Luontovoiman palveluiden tuottajilla ei tarvitse olla sosiaali- tai terveysalan koulutusvaatimuksia. Luontovoiman tarjoamiin palveluihin ei liity yhtä tarkkaa valvontaa kuin luontohoivan palveluihin. (Green Care -laatutyökirja 2017, 8.)

Green Care -toiminnan vastuullisuus

Erilaisissa Green Care -toiminnoissa painottuu vastuullisuus, tavoitteellisuus ja ammatillisuus. Toimintaa ohjaavat erilaiset lait ja säädökset, joita valvotaan muun muassa omavalvonnalla. Luontohoivaan kuuluvia palveluita koskevat samat laatuvaatimukset kuin muillakin sosiaali- ja kuntoutuspalveluilla. Luontovoiman palveluita ohjaava lainsäätö on väljempää kuin luontohoivan palveluissa. Green Care -palveluiden tuottajia koskevat muun muassa seuraavat lait ja säädökset palvelun muodosta riippuen: laki sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, sosiaalihuoltolaki ja -asetus, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, kuluttajasuojalaki, omavalvontasuunnitelma sekä Kelan vaikeavammaisten avoterapiastandardi. (Hirvinen, Juola & Turunen 2014, 8-11.)

Green Care -toiminnan eettiset ohjeet toimijoiden tueksi ovat luontosuhde, ammatillisuus ja asiakassuhde kuviossa 7. Eettiset periaatteet koskevat kaikkia Green Care -

palvelujen tarjoajia. (Green Care -toiminnan eettiset ohjeet, n.d.) Vehmasto (2014, 42) toteaa, että Green Care toiminnan arvot, eettisyys vastuullisuus ja luonto kietoutuvat monin tavoin yhteen. Vastuullisuus määrittää yrityksen tai organisaation ja niiden henkilökunnan laadukasta ympäristöä ja luontoa kunnioittavaa toimintaa. Yhteiskuntavastuullinen palveluntuottaja tähtää yhteiskunnan, yhteisön sekä yksilön hyvinvoinnin edistämiseen ja vastaa toiminnastaan organisaation tai yrityksen sidosryhmille. Green Care -laatutyökirjassa (2017, 13) todetaan Green Caren arvot ovat tiiviissä yhteydessä Green Caren eettisiin periaatteisiin, joita on laadittu eri ammattialoille. Green Caren -toiminnalle on tärkeää, että arvojen sekä eettisten ohjeiden lisäksi tunnetaan toimintaa ohjaava alan lainsäädäntö.

Kuvio 7. Green Care-toimintatapa (Mitä on Green Care? Luke n.d.)

Green Care -palveluntarjoaja kunnioittaa toiminnassaan luontoa sekä edistää luonnon säilymistä tuleville sukupolville. Palvelun tuottaja huomioi toiminnassaan kestävä kehityksen mukaisia ratkaisuja. Green Care -toiminnassa otetaan huomioon kotimaisuus, paikallinen kulttuuri sekä paikalliset ihmiset sekä heidän elinkeinomahdollisuutensa. (Green Care -toiminnan eettiset ohjeet n.d)

Luontosuhde tarkoittaa myös ympäristövastuullisuutta. Käytännössä ympäristövastuullisuus on ympäristön ja eläinten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtimista. Luonnonvarojen kuten materiaalien, energian ja veden kohtuukäyttöä. Hankintoja tehdään huomioiden ekologiset ja eettiset tekijät. Ympäristövastuullisuuteen kuuluu

myös jätteiden lajittelu ja kierrätys, kuljetusten tehostaminen sekä vähäpäästöiset liikkumistavat. Tavoitteena on huomioida ja toteuttaa rakennusten moni- ja uusiokäyttöä. Palveluntarjoajat kunnioittavat luontoon liittyviä arvoja ja oikeuksia, kuten jokamiehenoikeuksia. (Green Care -laatutyökirja 2017, 13.) Salosen (2017, 10) mukaan Green Care -toiminnan tulisi tukea tavoitteellisesti luonnon hyvinvointivaikutuksia, kuten luontoyhteyttä ja hyväksyvää läsnäoloa.

Green Care -palveluntuottaja toimii ammattitaitoisesti noudattaen toiminnassaan lakeja ja asetuksia. Green Care -palveluntuottaja ylläpitää sekä kehittää ammattitaitoaan muun muassa seuraamalla alan julkaisuja, osallistumalla alan koulutuksiin sekä järjestötoimintaan. Green Care -yrittäjä huolehtii myös työntekijöidensä ammattitaidon kehittymisestä. Hän kertoo palveluistaan, toiminnastaan ja tavoitteistaan asiakkaille ja sidosryhmille selkeästi ja avoimesti. Hän osaa huomioida palveluja tarjotessaan asiakkaan yksilölliset tarpeet ja toimintarajoitteet. (Green Care -toiminnan eettiset ohjeet n.d.)

Käytettävien toimintamenetelmien tulee pohjautua tutkimustietoon ja toiminnan on aina oltava tavoitteellista sekä vastuullista. Green Care -palveluntuottaja huolehtii niin psyykkisestä, fyysisestä kuin sosiaalisesta turvallisuudesta. Green Care -palveluntarjoaja arvioi säännöllisesti työnsä laatua ja turvallisuutta. Palveluntarjoaja perehtyy myös oman alansa Green Care -toiminnan laadun kehittämiseen. Green Care -yrittäjä arvostaa muita alalla toimijoita sekä tekee heidän kanssaan yhteistyötä. Ammatillinen vastuu tarkoittaa myös ympäristövastuullisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden sekä asiakasvastuullisuuden toteuttamista. Yrittäjällä on vastuu kotimaisten ja paikallisten resurssien sekä kulttuurin arvostamisesta. Palveluntarjoajalla on vastuu Green Care -toiminnan arvostuksen lisäämisestä omalla yhteiskuntavastuullisella toiminnalla. Palveluntuottajalla on vastuu toimivasta yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa sekä moniammatillisen yhteistyön oman yrityksensä toiminnassa. Yrittäjän tulee arvostaa asiakkaan läheisiä ja sidosryhmiä. (Green Care -toiminnan eettiset ohjeet n.d.)

Green Care -eettisissä toiminnan ohjeissa mainitaan, että ihmisillä on oikeus itsenäiseen päätöksentekoon palveluja käyttäessään ja valitessaan, silloin kun se ei ole ristiriidassa kenenkään hyvinvoinnin, turvallisuuden tai yhteisten toimintaohjeiden kanssa. Green Care -toimijan on kohdeltava asiakkaitaan tasavertaisesti ja kokonaisvaltaisesti asiakkaan asemasta, elämäntilanteesta, sukupuolesta, iästä, uskonnosta,

kulttuurista, rodusta, vakaumuksesta tai mielipiteestä riippumatta. (Green Care -toiminnan eettiset ohjeet n.d.)

Green Care -laatutyökirjan (2017, 13) mukaan asiakassuhde tarkoittaa sosiaalista- ja asiakasvastuullisuutta. Sosiaalinen vastuu tarkoittaa syrjäytymisen ehkäisyä ja osallisuuden lisäämistä. Green Care -palveluntuottajan täytyy noudattaa vaitiolovelvollisuutta sekä huomioida tietosuoja määräykset. Hänellä on myös vastuu asiakkaiden fyysisestä, psyykkisestä sekä sosiaalisesta turvallisuudesta. Palvelun tarjoajalla on vastuu selkeästä palvelun sisällöstä, tavoitteista ja perusteiden kuvauksesta, sekä rehellisestä markkinoinnista.

Eskelinen (2016) toteaa, että ”Blue care” on Green Caren rinnakkaistermi tarjoten hyvinvointipalveluja vesiympäristössä muun muassa erityisryhmille. Eskelinen toteaa, että Englannissa on liikuntarajoitteisille helppokulkuisia kalastuspaikkoja. Englannissa on tarjolla myös kalastusretkiä mielenterveyskuntoutujille. Suomessa Sininauhaliitto on järjestänyt kalastustoimintaa päihdekuntoutujille. Vedellä ja vesiympäristöllä on virvoittava vaikutus. Veden äärellä mökkeillään, kalastetaan, uidaan, melotaan ja soudetaan. Talvisin pilkitään ja käydään avantouimassa. Smeds (2018) mainitsee, että Blue Care on merkityksellistä toimintaa luonnon hyväksi, uusien asioiden oppimista tai kalastukseen osallistumista. Smeds (2018) jatkaa, että on tutkittu niin Suomessa kuin Englannissa ja Irlannissakin ihmisten elävän tilastollisesti pidempään rannikon läheisyydessä sekä ihmiset ovat terveempiä ja kertovat olevansa tyytyväisempiä ja onnellisempia elämäänsä kuin muut. Myös Salonen (2018) toteaa, että ihmiset, jotka kokevat luonnon hyvinvointivaikutuksia vesistöjen läheisyydessä, heidän terveytensä koettu olevan parempi kuin muilla.

3.3 Green Caren hyvinvointivaikutukset

Suomessa niin kuin monissa muissakin Euroopan maissa luonnon hyvinvointivaikutukset on tunnettu jo kauan. Luontoa on hyödynnetty hyvinvoinnin tukena sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden laitoksissa. Parantolat, mielisairaalat sekä laitokset sijoitettiin usein luonnonkauniille paikoille järvien tai meren rannalle ja ympärille on rakennettu puistoja. Puutarhanhoito sekä maataloustyöt kuuluivat asiakkaiden arkiaskareisiin. Tuolloin ensisijainen tavoite oli laitosten elintarvikehuollon varmistaminen.

(Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari & Kirveenummi 2011, 320.) Suomi ja Juusola (2016, 25) täydentävät, että hoitopuutarhoja ja kuntouttavaa ulkotoimintaa on ollut kehitysvammalaitoksissa, vankiloissa, päihdehuollon yksiköissä sekä vanhainkodeissa. Salovuori (2015, 17) jatkaa, että 1900-luvun alussa lepokoteja oli eri puolella Suomea lähinnä maaseudulla. Lepokodit tarjosivat palveluja, kuten lepoa, rentoutumista, kylpylä- ja luontaishoitoja sekä maukasta ruokaa eri asiakasryhmille. Nykyään lepokotien tilalle ovat tulleet viihdekylpylät tarjoten monipuolisia hoitoja, aktiviteetteja ja ravintoloita. (Salovuori 2015, 17.)

Luonnon hyvinvointivaikutusten tutkiminen alkoi Yhdysvalloissa 1970-luvun loppupuolella, jolloin maantieteilijä Roger R. Ulrich tutki luontokuvien vaikutusta ihmisten hyvinvointiin. Tutkimustuloksena hän havaitsi, että luontokuvien näkeminen lisäsi koehenkilöiden myönteisiä tunteita ja vähensi pelkoa ja surua. Jatkotutkimuksissa Ulrich havaitsi luontoympäristön vaikutuksen myönteisenä vaikutuksena potilaiden paranemiseen sekä kuntoutukseen. (Leppänen & Pajunen 2017, 21-22.)

Nykyään luontokuvia ja luonnonääniä on hyödynnetty erilaisissa hoidoissa ja laitoksissa. Viherkasvit työpaikoilla lisäävät viihtyisyyttä, työntekijöiden keskittymistä työhön sekä ne vähentävät sairauspoissaoloja. (Leppänen ja Pajunen 2017, 21-22) Myös Salosen (2010, 27) näkemyksen mukaan työpaikan ikkunoista näkyvä luonnon vihreys vähentää jännittyneisyyttä, huolestuneisuutta ja ahdistuneisuutta työssä sekä lievittää työn kuormittavuutta. Korhonen, Liski-Markkanen, Roos, (2011, 27) täydentävät, että kehitysvammaiset asiakkaat ovat hyötäneet päivätoiminnasta työskennellessään käytännöntyötehtävissä hevostalleilla. Työskentely tallilla on vaikuttanut kehitäten kehitysvammaisten asiakkaiden yleiskuntoa ja motoriikkaa sekä haastava käytös ja aggressiivisuus ovat vähentyneet. Kehitysvammaisten itsetunto on parantunut sekä uni- ja muiden lääkkeiden käyttö on aiempaa vähäisempää.

Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela ja Ylen (2007, 73) ovat kartoittaneet kaupunkilaisien luontosuhdetta Metlan tutkimuksella 2007, jossa kyselytutkimukseen osallistui 1273 henkilöä iältään 15-75-vuotiaita Helsingistä ja Tampereelta. Tutkimustulokset osoittavat, että luonnossa oleminen lisää psyykkistä hyvinvointia, positiiviset tunteet lisääntyvät ja negatiiviset tunteet vähenevät. Lähiluontokohteiden säännöllinen käyttö vähintään viisi tuntia kuukaudessa tai vierailu kaupungin ulkopuolella oleviin luontokohteisiin 2-3 kertaa kuukaudessa vaikuttaa mielialaan positiivisesti.

Luonnon terveysvaikutukset ihmisille ovat moninaiset ja vaikuttavat kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Luonnossa 20 minuutin liikkumisen ja olemisen jälkeen kohonnut verenpaine on laskenut, vastustuskykyä parantavien valkosolujen määrä veressä on lisääntynyt, lihasjännitys ja syke laskevat ja stressihormoni kortisolinin määrä vähenee. Luonnossa olemisen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmiseen, ajatuksiin, tunteisiin ja mielialaan. Luontokokemukset lisäävät suvaitsevaisuutta, avuliaisuutta, tarkkaavaisuutta, tietoista läsnäoloa sekä tyytyväisyyttä elämään. Eritoten lapsuuden luontokokemukset muistetaan merkityksellisinä ja arvokkaina. Ikkunoista näkyvä luonto edistää sairauksista toipumista, lisää keskittymiskykyä, elämänhallintaa sekä kykyä tehdä päätöksiä. Seinille tai tietokoneen taustakuvaksi asetetut luontokuvat nostattavat mielialaa ja vähentävät jännittyneisyyttä ja ahdistusta. (Vihreää hyvinvointia 2013.)

Luonto vaikuttaa merkittävästi tarkkaavaisuuteen, harkintaan ja keskittymiseen. Liikkuminen luonnossa 20 minuutin ajan vaikuttaa ADHD -piirteisten lasten ja nuorten keskittymiseen ja kognitiiviset suoritukset paranevat. Kognitiivisia taitoja ovat mm. havaitseminen, ajattelu, kieli, muisti ja oppiminen. Myös viherkasvit luokkahuoneissa lisäävät eri ikäisten kognitiivisia taitoja ja suorituskkyä. (Juusola 2016, 20-21.)

Hirvonen ja Koski (2015, 9) on listannut Green Care -toiminnan vaikutukset taulukossa 1. Green Caren tavoitteena on auttaa ihmisiä saavuttamaan paras mahdollinen toimintakyky, lisätä hyvinvointia sekä terveyttä ja parantaa elämänlaatua.

Taulukko 1. Green Care toiminnan vaikutus terveydelle (Hirvonen & Koski 2015, 9.)

Green Care -toiminta vaikuttaa muun muassa seuraaviin terveydellisiin seikkoihin:	
<ul style="list-style-type: none"> • ennaltaehkäisevä toiminta • varhaiskasvatus • hyvinvoinnin ylläpito ja virkistyminen • erilainen kuntoutus • työhyvinvointi • muistisairaudet • lasten ja nuorten kasvun tukeminen • autismi • kehitysvammaisten päivätoiminta • käyttäytymisen ongelmat 	<ul style="list-style-type: none"> • somaattiset sairaudet • psyykkiset häiriöt • päihdeongelmat • pitkäaikaistyöttömyys ja syrjäytyminen • työhön kuntouttava toiminta • sosiaaliset ongelmat • stressinhallinta • sydän- ja verisuonitaudit • vammaisten toimintakyky ja elämänlaatu • ikäihmisten toimintakyky ja elämänlaatu

Terveyden suojelemisella pyritään lisäämään ihmisten mahdollisuuksia elää terveellisissä ympäristöissä ja tukea terveellisiä elämäntapoja. Tällä alueella Green Care -toiminnalla on selvä rooli. Green Caren erityispiirre verrattuna kliiniseen hoitoon on, että Green Care voi vaikuttaa positiivisesti monilla toiminnantasoilla samanaikaisesti, kuten fysiologiseen, psykologiseen ja sosiaaliseen toimintaan. (Sempik, Hine, Wilcox 2010, 101.) Myös Korpela (2018) mainitsee luonnon hyvinvointivaikutuksiin liittyen Yle Luonnon haastattelussa neljä tekijää, jotka luonnossa vaikuttavat ihmisiin. Nämä neljä tekijää ovat sosiaaliset, fysiologiset, psyykkiset ja ympäristölliset keinot. Luonnon vaikutusta ihmisiin säätelee henkilökohtainen luontosuuntautuneisuus. Luonnon hyvinvointivaikutukset ovat sitä positiivisemmat, miten on opittu arvostamaan luontoa, olemaan luonnossa tai harrastamaan luonnossa.

Rappe (2005, 5) toteaa, että vihreiden ympäristöjen ja kasvien merkitystä on tutkittu pitkäaikaishoidossa olevien vanhusten hyvinvointiin. Rappen väitöskirjatutkimus osoitti, että kiinnostus kasveihin ja niiden kasvattamiseen ja hoitamiseen lisäsi vanhusten henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Puutarhavierailujen vaikutus mielialaan oli

selkeä, lähes kaikki osallistujat kokivat olevansa iloisempia ja virkeämpiä kuin sisätiloissa. Puutarhavierailut vaikuttivat unen laadun ja keskittymisen parantumiseen, jotka lisäsivät toipumista sekä mielenrauhaa. (Rappe 2005, 5.)

Luonnon on todettu parantavan ihmisten mikrobitasapainoa, joka vahvistaa puolustuskykyä ja vähentää muun muassa allergiayliherkkyyttä. (Vinbland, 2016.) Iijolainen (2017, 14) puolestaan mainitsee, että luonnon lähellä asuminen lisää pitkäikäisyyttä ja ehkäisee sairauksia. Salosen mukaan (2010, 78) Green Care -toiminnan hyvinvointia lisäävät vaikutukset syntyvät muun muassa luonnon elvyttävyyden, osallisuuden sekä kokemuksellisuuden avulla.

On myös tutkimuksia joiden mukaan luontokokemuksessa tai luontoon liittyvässä toiminnossa voi olla myönteisiä vaikutuksia estäviä tai häiritseviä tekijöitä esimerkiksi liian vähäinen sosiaalinen tuki, kiire, toiminnan tehokkuus tai erilaiset pelot. Green Care -toiminnan tulisi myös sisältää keinoja, joilla estää tai vähentää hyvinvointivaikutuksia häiritseviä tekijöitä. (Salonen, Kirves & Korpela 2016, 21.)

4 Green Caren tuottama lisäarvo eri kohderyhmille

Tässä luvussa tarkastellaan Green Care -toiminnan tuomaa arvoa yhteiskunnalle sekä ammatillisten erityisoppilaitosten organisaatiolle. Lisäksi tarkastellaan Green Care -toiminnan tuomaa arvoa ammatillisen erityisoppilaitoksen eri kohderyhmille, kuten opiskelijat, henkilökunta, sidosryhmä. Grönroos ja Voima (2013, 147) painottavat, että asiakkaat tulisi ottaa mukaan palvelun suunnitteluprosessiin. Muuten saattaa käydä niin, että yritys tai organisaatio määrittävät omat arvonsa, jotka eivät kohtaa asiakkaiden arvojen kanssa.

4.1 Arvon määritelmä

Asiakkaan kokeman arvon ymmärtämisenä lähtökohtana on havainto, että asiakkaat kokevat arvon henkilökohtaisissa prosesseissaan ja palveluntarjoajan kanssa käymässä vuorovaikutuksessa kuluttaessaan tai käyttäessään palveluja, tuotteita, tietoja tai henkilökohtaisia kontakteja. Arvoa ei ole ennen kuin asiakas voi käyttää tuotetta tai palvelua henkilökohtaisesti hyväkseen. (Grönroos 2015, 192.) Tuulaniemi (2013,

30) puolestaan määrittelee arvon organisaatioiden perustehtäväksi luoda arvoa asiakkaille. Voidaan puhua uhrauksista, joita asiakas hankinnan eteen tekee. Asiakas kokee saavansa arvoa, mikäli hän pystyy palvelulla tai tavaralla tai niiden yhdistelmällä saavuttamaan haluamansa tai ratkaisemaan ongelmansa. Asiakkaan kokema arvo muodostuu käytännössä yrityksen tai organisaation ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa sekä eri kanavissa, kuten tiloissa ja ympäristössä. (Tuulaniemi 2013, 30-33)

Tuulaniemi (2013, 37) mainitsee, että monien yritysten strategiisiin tavoitteisiin kuuluu lisäarvon tuottaminen asiakkaille. Asiakkaan kokema arvo on hyödyn ja hinnan välinen suhde, mikäli tuotteen tai palvelun hinta laskee tai asiakkaan kokema hyöty kasvaa, tuotteen arvo lisääntyy. Tuotteen tai palvelun lisäarvo on merkittävä kilpailutekijä. Grönroos (2015, 196) lisää, että palvelun tai tuotteen lisäarvon määrittelyssä tärkeintä ei ole luoda asiakkaille ensisijaisesti uutta, vaan parantaa vanhoja jo voimassa olevia käytäntöjä.

Yritysten olisi erityisesti hyödynnettävä nykyisiä asiakassuhteita ja tarvittaessa pyrittävä luomaan uusia asiakassuhteita sekä seurattava asiakkaiden käyttäytymistä. Havainto siitä, että yritykset voivat päästä asiakaspysyvyyteen ja vaikuttaa suoraan ja aktiivisesti asiakkaidensa arvoihin, vaikuttaa merkittävästi myös markkinointikäytäntöön. Palveluntarjoajien mahdollisuudet suunnitella yhteistä arvoa asiakkaiden kanssa suorien vuorovaikutusten aikana, vaikuttavat asiakkaiden arvon luomiseen sekä tulevaisuuden osto- ja kulutuskäyttäytymiseen. (Grönroos & Voima 2013, 147.) Green Care-toiminta on sosiaalinen innovaatio ja aktiivinen interventio, jolla haetaan lisäarvoa palvelujen tuottamiseen. (Mitä Green Care on? Luke n.d.)

Grönroos (2017, 125) mainitsee, jotta palvelua voidaan menestyksekkäästi kehittää huomioiden arvo sekä arvon luominen, täytyy analysoinnin lähteä mikrotasolta. Mikäli asiaa katsotaan vain ylhäältä päin, ei onnistuta mikrotasolla. Grönroos jatkaa, että asiakas ei vain määritä arvoa, vaan on myös arvon luoja.

4.2 Lisäarvo yhteiskunnalle

Luonnosta saatavia aineettomia ja aineellisia hyötyjä pidetään usein itsestäänselvyyksinä, koska ne ovat usein ilmaisia ja jokamiehen oikeus oikeuttaa niiden käyttöön. Luonnon terveysvaikutuksiin on kasvava kysyntä markkinoilla. Terveyden ja hyvinvoinnin arvostuksen lisääntymisessä on myös taloudellista arvoa. Luonnon hyvinvointivaikutusten hyödyntämisen taloudelliset vaikutukset näkyvät esimerkiksi sosiaali- ja terveysmenojen pienentymisenä, alalla olevien yritysten kasvussa sekä kansantaloudellisilla vaikutuksilla. Läheskään kaikkia luonnon tarjoamia mahdollisuuksia ei ole osattu vielä hyödyntää sekä luonnon hyvinvointivaikutusten tuotteistamisessa on mahdollisuuksia uusille palveluille. (Vinblad 2016.)

Luonnonvarakeskus tutkii luontoympäristöjen vaikutuksia eri ikäisten sekä eri asiakasryhmien toiveisiin ja tarpeisiin. Tavoitteena on ylläpitää asiakkaiden terveyttä sekä lisätä hyvinvointia. Luontoympäristöjen vaikutuksia tutkitaan myös virkistyskäytön, metsien monipuolisen käytön sekä luontoympäristöihin pohjautuvan liiketoiminnan kehittämistä. Tampereen yliopisto, Terveyden ja hyvinvoinninlaitos sekä luonnonvarakeskus tekevät tiivistä yhteistyötä hyvinvointiin liittyvässä tutkimustyössä. Myös kansainväliset yhteydet tutkimuksen kehittämiseksi ovat laajat. (Luonnon hyvinvointivaikutukset n.d.)

Kuten monien länsimaiden kohdalla myös Suomessa väestörakenne on muuttumassa kohti ikääntyvämpää yhteiskuntaa. Kroonisesti sairaiden ikääntyneiden kansalaisten määrä on kasvamassa ja heidän terveytensä edellyttää laitoshoidoa tulevaisuudessa. Tuetut luontoympäristöt voivat vähentää terveydenhuollon kustannuksia myönteisten terveys- ja hyvinvointivaikutusten aikaansaamisella. (Rappe 2005, 50.)

Luonnon tarjoamalle hyvinvointitutkimuksille on yhteiskunnallinen tilaus. Tietoa aihepiiristä tarvitaan muun muassa Kansallista metsäohjelman ja Valtakunnallista matkailustrategian 2020 suunnittelua ja toteuttamista varten, valtion ja yksityismetsien suunnittelua ja hoitoa varten, kuntien ja maakuntien maankäytön suunnitteluun sekä matkailu- ja luontopalveluyrittäjyyden edistämiseen (Luonnon hyvinvointivaikutukset n.d). Green Care-toiminnalla voidaan parantaa maaseutuyritysten toimeentuloa kehittämällä uusia palveluja ja samalla varmistaa työpaikkojen säilyminen maaseudulla. (Korhonen, Liski-Markkanen & Roos 2011, 331.)

4.3 Lisäarvo ammatilliselle erityisoppilaitokselle

Peltola ja Mäenpää-Lakka (2018, 34-35) toteavat, että Suomessa luontolähtöiset palvelut ovat trendikkäitä. Green Care -toiminta on laajasti esillä tiedotusvälineissä ja luonnon hyvinvointivaikutuksista keskustellaan ja kirjoitetaan valtakunnallisesti. Green Care -toimintaan suhtaudutaan myönteisesti ja luontolähtöiset menetelmät sekä palvelut herättävät kiinnostusta muun muassa sosiaali- ja kuntoutusalan ammattilaisten keskuudessa.

Palvelun tuottamisen ja osaamisen näkökulmasta tärkeimpänä nousi esiin palvelujen näkyvyys sekä minkä kanavien kautta asiakkaat löytävät Green Care -palveluja. Palvelun tuottajan täytyy miettiä, miten palvelu on tuotteistettu ja miten markkinointi hoidetaan. Palvelujen markkinointia suunniteltaessa oleellista on huomioida kohde-ryhmä. Ikäihmiset käyttävät edelleen perinteisesti juliste-, esite- ja lehtimainoksia, kun taas nuoremmat käyttävät sosiaalisen median eri kanavia etsiessään palveluja. Asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden ymmärtämistä auttaa asiakkailta saatu palaute palvelusta (mts. 2018, 26- 29.)

Vaajakallio ja Mattelmäki (2016, 77) mainitsevat, että palvelujen yhteissuunnittelussa keskeisinä teemoina ovat kokonaisvaltainen suunnittelu huomioiden eri näkökulmat eri alojen asiantuntijoiden kesken sekä varsinkin palveluiden loppukäyttäjien niin nykyisten kuin mahdollisesti tulevienkin rooli suunnittelussa. Mattelmäki (2017) puolestaan mainitsee, että palvelujen yhteissuunnittelu on tärkeää huomioiden eri verkostot. Asettumalla toisen asemaan, olemalla empaattinen ja kysymällä autenttisissa ympäristöissä ideoita ja toiveita saavutetaan onnistuneita ja vastuullisia tuloksia. Koulutusorganisaatioissa voitaisiin yhä enemmän tehdä yhteissuunnittelua huomioiden eri asiantuntijuusalueet. (Mattelmäki 2017.)

Green Care laatumerkin hallinnasta vastaa Green Care Finland ry ja sen myöntää erillinen Green Care -laatulautakunta. Laatumerkkiä haetaan palvelukokonaisuus kohtaisesti ja merkki on voimassa kolme vuotta. Green Care -laatumerkki tuo lisäarvoa ja erottumista muista toimijoista sekä kilpailijoista. Green Care -laatumerkki tähtää systemaattiseen ja uskottavaan laadunhallintaa sekä edesauttaa osaamisen ja toiminnan kehittämistä ja hallintaa. Laatumerkki helpottaa työntekijöiden perehdyttämistä

ja tiedonsiirtoa sekä mahdollistaa avoimen ja oppivan toimintakulttuurin. Asiakkaiden näkökulmasta Green Care -laatu-merkki yhtenäistää palveluprosessien laatua sekä tukee asiakkaan osallisuutta ja tietoisten valintojen tekemistä. Green Care -laatu-merkkejä on kaksi; LuontoVoima: virkistys-, hyvinvointi- ja kasvatuspalvelut sekä LuontoHoiva: sote- palvelut. (Green Care -laatu-merkit n.d.)

Green Care -toiminnankenttä on monialainen, haastava sekä toiminta on vielä osittain jäsentymätöntä. Green Care -toiminnan jäsentämisen rinnalla tarvitaan monipuolista koulutusta, lisää tietoa, taitoa sekä asiantuntemusta yhteiskunnan eri tehtäviin osaamisen ja toiminnan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. (Tarkiainen, Mynttinen, Pajala, Sundell & Törn 2014, 95.) Green Care -koulutus sopii osaksi ammatillista koulutusta tutkintojen joustavuuden vuoksi, koska ammatillisissa perustutkinnoissa Green Care -sisältöjä voidaan liittää eri tutkinnon osiin. Green Care -opintoja voidaan muun muassa sisällyttää valitsemalla työpaikka Green Care -toimintaa käyttävästä yrityksestä tai organisaatiosta tai valitsemalla valinnaisopintoja Green Care -teemoista tai -menetelmistä. (mts. 2014, 117.)

Green Care -toiminta osaksi oppilaitosten toimintaa on kehitetty muun muassa erilaisten hankkeiden kautta, kuten VirtuaaliKYLÄ/digiloikka-hanke. Hankkeen tavoitteena oli oppilaitosten välisen yhteistyön lisääminen ja digitaalisuuden edistäminen. Tavoitteena oli myös kehittää verkko-opetusta ja oppilaitosten vahvuuksien hyödyntämistä. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli tuoda tietoa Green Care -toiminnan muodoista, jotta se olisi selkeämmin ja konkreettisemmin hyödynnettävissä ammatillisten erityisoppilaitosten käyttöön. Hanke oli opetushallituksen rahoittama. (virtuaali.info n.d.)

Ylä-Savon ammattiopiston koordinoimassa ja Erasmus+ -ohjelmasta vuosina 2014-2016 rahoitetussa hankkeessa pyrittiin tuomaan Green Care -ajattelua ammatilliseen peruskoulutukseen. Hankkeen lopputuloksena valmistui verkkosivu, jonne hankkeessa kerätystä materiaalista koottiin opettajan opas Green Care -koulutukseen ammatillisen koulutuksen perustutkintotasolle. Hanke oli kansainvälinen ja siihen osallistui Suomen lisäksi kolme muuta maata. (Go Green & Care – Hyvinvointia ja kuntoutusta vihreillä hoivamuodoilla 2016.)

Arjen luontoympäristöt, virkistyspalvelut, kasvatus- ja koulutuspalvelut sekä hyvinvointi- ja hoivapalvelut ovat esimerkkejä luonnon hyvinvointivaikutusten tuotteistuksesta ja uusista innovatiivisista liiketoimintamahdollisuuksista. Näiden palveluiden liiketoimintamahdollisuudet ovat merkittävät ja jotta ideat voidaan tuotteistaa ja teollistaa, tarvitaan organisaatioissa ja yrityksissä monipuolista liiketoimintaosaamista ja poikkitieteellistä tutkimusta. Luonnon hyvinvointivaikutusten tutkimukseen ja tuotteistukseen tulisi panostaa niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. (Luonnon hyvinvointivaikutusten taloudellinen merkitys 2013, 35-36.)

Tuomo Salovuori Green Care Finland yhdistyksen puheenjohtaja vieraili Aitoon koulutuskeskuksella tammikuussa 2018. Hän luennoi oppilaitoksen henkilöstölle Green Care -menetelmistä ja eri toiminnan mahdollisuuksista, koska oppilaitoksella on tavoitteena käynnistää Green Care -toiminta lähitulevaisuudessa. Hän mainitsi esityksessään muun muassa mitä lisäarvoa Green Care voi tuoda eri ikäryhmille sekä eri asiakasryhmille. Salovuori näki monia mahdollisuuksia toteuttaa vastuullista ja luontolähtöistä palveluliiketoimintaa ammatillisen oppilaitoksen ympäristössä. (Salovuori 2018.)

4.4 Lisäarvo opiskelijoille ja henkilökunnalle

Kolehmainen (2017, 72) toteaa pro gradu -tutkielmassaan, että omakohtaisilla kokemuksilla on suuri merkitys luontokokemuksiin osallistumisessa ja luonnon hyvinvointivaikutusten kokemisessa. Luonnossa aikaansa viettävät lapset ja nuoret ovat todennäköisesti myös tulevaisuudessa kiinnostuneita ympäristöasioista ja luonnosta.

Luonnon tarjoamat hyvinvointivaikutukset vaikuttavat kokonaisvaltaisesti lisäten jaksamista niin opiskelussa, työssä kuin vapaa-ajallakin. Juusola (2016, 15) ovat listanneet Green Care-työskentelyn vaikutuksia eri-ikäisille ihmisille. Heidän mukaansa muun muassa itsetuntemus syvenee, tunteet avautuvat, oma elämä selkiytyy, vuorovaikutustaidot ja empatiakyky kehittyy, keskittyminen ja läsnäolon tunne kehittyy, luontosuhde syvenee, luonnosta tulee voiman sekä ilon lähde myös keho, mieli ja aivot rauhoittuvat.

Kolehmainen (2017, 70) mainitsee, että lasten luontoyhteyden katoamisesta ollaan oltu huolissaan jo pidemmän aikaa. Koetaan, että ennen lapsilla oli enemmän

luontokokemuksia kuin nykyisin. Lapset ja nuoret ovat nykyisinkin kosketuksissa luontoon ja luontoympäristöihin. Nuoret harrastavat eri asioita luontoon liittyen niin perheen, sukulaisten kuin ystävien kesken. Kolehmainen (2017, 75) lisää, että luontokokemuksia tulisi vaalia kodin ja koulun toimesta. Aluesuunnittelun kannalta luontokohteiden tulisi olla helposti saavutettavissa.

Tutkittaessa nuorten mielipaikkoja havaittiin, että nuoret liikkuvat luonnossa monenlaisten aktiviteettien, kavereiden tapaamisten, kognitiivisen elpymisen tai tunteisiin liittyvien tekijöiden vuoksi. 16-21-vuotiaista nuorista 25% meni metsään ollessaan harmistunut tai stressaantunut. Nuoret aikuiset hakivat luonnosta muita ikäluokkia enemmän seikkailun halua sekä elämyksellisyyttä. Lajeja joissa voi haastaa itsensä ovat maastopyöräily, kalliokiipeily ja melonta, myös erilaiset ulkoilutapahtumat ovat lisääntyneet Suomessa. (Arvonen 2017, 33.)

Salovuori (2012, 101) toteaa, että voimaantuminen Green Care -toiminnan ohjauksessa on mahdollista kokea hyvän ohjauksen ja ohjaussuhteen ansiosta. Yamk opinnäytetyössään Rissanen (2014, 67) toteaa, että onnistunut Green Care - ohjaustilanne kehitysvammaisille asiakkaille lähtee asiakkaiden henkilökohtaisesta tuntemisesta. Ohjauksessa on tärkeää huomioida asiakkaiden fyysiset sekä psyykkiset ominaisuudet. Kehitysvammaisten ohjauksessa on huomioitava kiireetön, kannustava ja tasaarvoinen ohjattavan kohtaaminen. Rissanen (2014, 67.)

Yleisten oppimisen tavoitteiden lisäksi kuten tiedollisten, taidollisten sekä arvoihin ja asenteisiin liittyvien tavoitteiden lisäksi maataloilla ja luonnossa toiminnassa on tavoitteena, että opiskelijat tuntevat itsensä hyödylliseksi maatilalla sekä puutarhatoiminnassa. Nuoret oppivat ruuan reitin maatilalta kotitalouksien pöytiin, sekä kuinka vaativaa on työskentely maataloilla. Henkilökohtaiset puutarhakokemukset oppilaitoksissa lisäävät oman oppilaitoksen arvostusta. Onnistumisen ja osaamisen kokemusten on todettu vaikuttavan positiivisestisekä tiedolliseen kehitykseen, että itse-tuntoon. Erilaiset sään vaihtelut voivat tuottaa pettymyksen tunteita, mutta nekin opettavat osaltaan arvostamaan ruuan tuotantoa. Yhdessä tekeminen kasvattaa vastuuntuntoa, luottamusta ja itsetuntemusta, jolloin sosiaaliset taidot vahvistuvat. (Salo, Uitto & Saloranta 2012, 69-70.) Green Caren merkitys suhteessa työhön ja työ-

lisyyteen on se, että tuen tarpeessa oleville ihmisille tarjotaan mahdollisuus harjoittaa toimintaa, joka voi antaa heille positiiviset työn osatekijät ja samalla minimoida negatiiviset osatekijät. (Sempik, Hine & Wilcox 2010, 79.)

Salovuori (2012, 77- 79) mainitsee pro gradu -tutkimuksessaan, että viherympäristöjen voimaannuttava vaikutus on tullut esille useissa tutkimuksissa. Voimaantumista on kuvattu sosiaalitieteissä myös valtaistumiseksi. Salovuoren (2012, 92) j tutkimuksessa esille nousseita voimaantumisen merkkejä asiakkaissa ovat innostuneisuus, aktiivinen tekeminen, vilkastunut vuorovaikutus, iloisuus, nauru ja itsenäistyminen.

Sempik, Hine ja Wilcox, (2010, 113.) puolestaan toteavat, että vihreät hoitotoimenpiteet parantavat osallistujien hyvinvointia monin tavoin, kuten elämänlaatua, fyysistä terveyttä, mielenterveyttä, mielialaa, psykologista hyvinvointia, sosiaalista osallisuutta sekä työllistymismahdollisuuksia. Sempik, Hine ja Wilcox (2010, 100) lisäävät, että elämän taidot ja terveys ovat yksilöllisiä ominaisuuksia ja ne liittyvät kykyyn omaksua ja kehittää positiivista käyttäytymistä selviytyäkseen päivittäisistä haasteista.

Salosen (2017, 15) mukaan työnantajat voisivat tukea ja kannustaa työntekijöiden omatoimista luonnossa olemista palautumisessa, vapaa-ajalla että ruokatauoilla. Työhyvinvoinnin tukemiseksi voitaisiin myös käyttää lähiluontoon sovellettuja luontointerventioita eli menetelmiä, joissa luonto on mukana. Salovuori (2012, 82) jatkaa, että onnistumiset ovat yksi tärkeä voimaantumisen lähde. Asiakkaiden onnistumiset ja voimaantuminen lisää myös ohjaajien voimaantumista.

Mäkinen (2009, 28-29) mainitsee pro gradu -tutkimustuloksissaan, että ihmisillä voi olla useita erilaisia mielipiikkoja luonnossa, ei vain yhtä, kuten aiemmissa tutkimuksissa on tullut esille. Tutkimuksessa nousi esiin, että myös työpaikka voi olla joillekin mielipaikka, joka on osa arkea ja jossa koetaan elpymistä. Salonen ja Kirves (2016, 152) mainitsevat, että koetun vaikutuksen lisäksi luontokokemukseen liittyy itsensä hyväksymistä, moniaistisuutta, turvallisuutta ja luontoyhteyttä sekä läsnäoloon liittyviä ominaisuuksia. Salonen ja Kirves (2016,151) jatkavat, että ohjatuilla luontokokemuksilla voi vaikuttaa asiakkaiden kokemiin luontopelkoihin. Ohjatuilla luontokokemuksilla oli vaikutusta myös sosiaalisuuteen ja ympäristövastuulliseen. Iijoinen mainitseekin (2017, 30) että osa ihmisistä saattaa pelätä luonnossa jotakin asiaa esimerkiksi eksymistä, suurpetoja tai ukkosta. Luonnosta voidaan kuitenkin

nauttia, vaikka jokin asia koettaisiinkin luonnossa pelottavaksi. Pelko ei saa olla jatkuvaa tai hallitsevaa, jotta luonnosta voidaan nauttia ja kokea luonnon hyvinvointivaikutukset.

Luontoympäristön katselun, siellä oleilun tai kävelyn koetaan rentouttavan fysiologisesti noin 4–7 minuutin kuluttua. Työpäivän kuluessa voisi pitää tällaisia ”mikroelpymishetkiä” katselemalla ikkunasta ulos luontoon tai menemällä ulos. Ikkunanäkymän luonnon vihreys vähentää jännittyneisyyttä, huolestuneisuutta ja ahdistuneisuutta työssä sekä edesauttaa työntekijän työssäjaksamista. Mikäli ei ole ikkunanäkymää luontoon, lyhyt kävely tai eväiden nauttiminen luonnossa voi tuoda sopivan elpymishetken. (Korpela 2008, 121.)

Luonto hoitaa ihmistä, mutta vaikuttaa myös ympäristövastuulliseen käyttäytymiseen. Ihminen voi luonnossa ollessaan miettiä, rauhoittua sekä tasapainottua. Oleellista on se, että ei vain asenteet vaan myös käyttäytyminen muuttuu vastuullisemmaksi. Ympäristövastuullisuuden kannalta tärkeintä on luonnon tarjoama emotionaalinen kokemus sekä henkilökohtaisen arvomaailman muuttuminen vastuullisemmaksi. (Salosen 2005, 215-216.)

4.5 Lisäarvo oppilaitoksen sidosryhmille

valtioneuvoston maaseutupoliittisessa selonteossa eduskunnalle mainitaan, että Green Care tuo uusia työpaikkoja niin maataloille kuin muille maaseudun yrityksille, yhteisöille ja järjestöille. Green Care lisää sosiaali- ja terveys- sekä kasvatuspalvelujen sisältöjä ja määrää. Toiminnan tavoitteena on alalla toimivien toimijoiden yhteistyö, vahva ammattitaito sekä alan jatkuva kehittäminen. Haasteena toiminnalle on maataloilla tarjottavien palveluiden tuotteistaminen sekä niiden esille nostaminen eli mainonta. (Maaseutu ja Hyvinvoiva Suomi 2009b, 27.)

Opetuksen yhdistäminen maatilalle lisää sosiaalista kanssakäymistä niin oppilaiden, opettajien kuin yrittäjien kanssa maataloilla. Fyysinen työskentely maataloilla vaikuttaa luonnon tuntemukseen kuten maaperän, eläinten, kasvien, mineraalien ja sään. Keskustelut oppilaiden kanssa tukevat käsitystä, että erilaisten maatalojen kanssa tehtävä yhteistyö opetuksessa vaikuttaa positiivisesti oppilaiden käsitykseen kestävästä kehityksestä ja elämäntyylistä. (Jolly & Krogh 2012, 33-34.)

Yli-Viikari ja Lilja (2016, 77) mainitsevat tutkimuksensa tuloksissa, että luonnon parista ihmiset löytävät syviä elämyksellisiä hetkiä. Arjen elämyksiä ei tarvitse lähteä hakemaan kaukaa. Luontohetket eivät jääneet pelkästään irrallisiksi, viihteen kaltaiseksi elämykseksi, vaan niiden kautta saattoi löytyä ymmärrystä, joka auttoi ihmisiä selviytymään kohtaamistaan vaikeuksista sekä antoi oman identiteetin kehittymisen kannalta tärkeitä aineksia.

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Green Care -toiminnan eri mahdollisuudet ammatilliselle erityisoppilaitokselle ja miten se voitaisiin integroida osaksi organisaation vastuullista toimintaa.

Tutkimuksen tavoitteeseen haetaan vastauksia seuraavilla kysymyksillä:

1. Minkälaista lisäarvoa Green Care tuo oppilaitosorganisaatiolle?
2. Minkälaisia toimintatapojen uudistuksia Green Care -toiminta edellyttää oppilaitosorganisaatiolta?

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen tutkimus, koska laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä muun muassa se, että tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisessa todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 164.) Hakalan (2017, 165) mukaan laadullinen tutkimus on oikea tutkimusmenetelmä silloin, kun tehdään esitutkimusta tai -selvitystä jotain suurempaa hanketta varten, kuten työssäni selvitän Green Caren tuomaa lisäarvoa ammatillisille erityisoppilaitoksille.

Kananen (2017, 36) lisää, että laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä, miten ihmiset kokevat ja näkevät asioita ja maailmaa. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2015, 161) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa tutkijan arvot muokkaavat sitä, miten tutkija tulkitsee tutkittavaa ilmiötä. Tutkimuskysymyksissä kysyttiin

haastateltavien mielipiteitä Green Care -toiminnan tuomasta lisäarvosta ammatillisille erityisoppilaitoksille ja miten toimintatapoja tulisi uudistaa ammatillisissa erityisoppilaitoksissa Green Caren vuoksi. Eskola ja Suoranta (1996, 34) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai annetaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen päättelylogiikka on usein induktiivista eli edetään yksittäisistä havainnoista tuloksiin. (Kananen 2017, 35-36.)

Tässä opinnäytetyössä ovat eri organisaatioissa työskentelevät henkilöt, joilla on asiantuntemusta ja kokemusta Green Care -toiminnasta. Haastateltavat valittiin yhdessä erityisopettaja Päivi Yrölä-Jussilan kanssa, joka myös tekee oman opinnäytetyönsä Green Caresta. Kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti, ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. (Hirsjärvi ym. 2015, 164.) Haastatteluissa käytettiin osittain samoja kysymyksiä lähinnä haastateltavien taustatietojen selvittämiseksi. Molemmilla oli myös omat teemat kysymyksineen, mutta vastausten analysoinnissa käytettiin myös toisen haastattelijan kysymysten kautta nousseita omaan tema-alueeseen liittyviä vastauksia.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimusaineiston keruumenetelmänä päädyttiin käyttämään ryhmä- ja yksilöteema-haastatteluja ja haastateltavia henkilöitä oli seitsemän. Teemahaastattelut sijoittuvat tammi- ja helmikuuhun 2018. Ryhmähaastattelu toteutettiin Orivedellä Lahtuan luomutilalla, jossa GreenCareLab -hanke järjesti tapahtuman ”Miten tuottaa laadukkaita Green Care -palveluja?”. (Tapahtumat, Orivesi: Miten tuottaa laadukkaita Green Care -palveluja? n.d.) Tapahtumassa ryhmähaastatteluun osallistui viisi henkilöä eri organisaatioista. Haastateltavilla oli omakohtaisia kokemuksia Green Care -toiminnasta. Ryhmähaastatteluun osallistui:

Anne Korhonen, Työtehoseura

Marjaana Lahtua, Lahtuan luomutila

Outi Penttilä, ProAgria

Kirsi Salonen, Psykologipalvelu Hyvän Mielentila

Liisa Tyllilä, Hiking Travel, Hit

Yksilöhaastatteluihin valittiin seuraavat henkilöt:

Krista Mäkelä, Ahlmanin ammattiopisto

Hanna Sannamo, Tikanmäen tilan

Hirsjärvi ja Hurme (2009, 63) mainitsevat ryhmähaastattelun eduksi muun muassa sen, että tietoa saadaan nopeasti samanaikaisesti usealta vastaajalta. Kananen (2008, 75) puolestaan toteaa, että ryhmähaastattelu antaa tietoa ilmiöstä, mutta tietoon sekoittuu myös ryhmän vaikutus. Valtonen (2011, 91) lisää, että oleellista onnistuneen ryhmähaastattelun kannalta on, että osallistujat tunsivat entuudestaan toisensa, mikä vaikuttaa ryhmän me-hengen luomiseen ja keskusteluun annetusta aiheesta. Tässä tapauksessa haastateltavat henkilöt tunsivat toisensa jo entuudestaan, koska he olivat GreenCareLab -hankkeessa mukana ja aihealue oli heille tuttu eri näkökulmista. Tärkeää on myös, että jokainen ryhmänjäsen sai puheenvuoron.

Yksilöhaastattelut toteutettiin Ahlmanin ammattiopistolla 30.1.2018 Tampereella ja 2.2.2018 Tikanmäen tilalla Lempäälässä. Yksilöhaastatteluun valittiin henkilöt, joilla tiedettiin olevan kokemusta Green Care -toiminnasta. Kuten Puusa (2011,76) toteaa, tällöin puhutaan tarkoituksenmukaisesta, harkinnanvaraisesta näytteestä.

Perusteluna teemahaastattelun käytölle oli, että aihealue oli tutkijalle sangen uusi ja oli vaikea tietää etukäteen vastausten sisältöä ja suuntaa. Odotettiin myös, että vastaajat kertoisivat aiheesta laajemmin, kuin olisi ennakkoon osattu odottaa. Haastateltaviksi suunnitellut henkilöt saadaan yleensä helposti mukaan tutkimukseen ja heihin voi tarvittaessa ottaa yhteyttä myöhemminkin, mikäli aineistoa on tarpeen täydentää. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2015, 208) kirjoittavat, että haastattelu on hyvä vaihtoehto, mikäli tiedetään jo ennakkoon, että haastateltavien vastaukset voivat olla monitahoisia ja laajoja sekä vastauksia olisi hyvä selventää lisäkysymyksillä.

Teemahaastattelun kysymyksiä testattiin ennen varsinaisia haastatteluja ja haastateltava antoi palautetta teemoista sekä kysymyksistä. Hirsjärvi ja Hurme (2009, 72) neuvovat tekemään esihaastatteluja, koska esihaastattelut ovat teemahaastattelun välttämätön ja tärkein osa. Opinnäytetyössä tutkitaan Green Care -menetelmien tuomaa

lisäarvoa oppilaitokselle eri näkökulmista ja näkökulmat muodostavat kokonaisuuden.

Teemahaastattelut sovittiin haastateltavien kanssa puhelimitse tai sähköpostilla hyvissä ajoin ja kysyttiin heidän mielipidettään haastattelupaikoiksi, kuten Eskola ja Vastamäki (2015, 30) kirjoittavat, että haastattelutilannetta suunniteltaessa valitaan tila ottaen huomioon haastateltavan näkökulma. Eskolan ja Vastamäen (2015, 30) mukaan haastattelutilanteen olisi hyvä olla myös mahdollisimman rauhallinen, koska tarkoitus on keskittyä itse haastatteluun.

Haastatteluja sovittaessa tarkoituksena oli kysyä haastateltavalta toivetta haastattelupaikaksi, mikä olisi rauhallinen, ei esimerkiksi yleinen tila, jossa muita ihmisiä liikkuu ja keskittyminen haastatteluun saattaisi herpaantua. Kaikki haastateltavat, joihin otimme yhteyttä, olivat halukkaita osallistumaan teemahaastatteluun. Haastateltaville kerrottiin aihealueet ja opinnäytetöiden tavoitteet ennakkoon.

Ennen varsinaisen haastattelun alkua haastateltavien kanssa keskusteltiin aiheesta yleisellä tasolla ja pyydettiin heiltä kirjallisesti tutkimuslupa (liite 1.) Eskola ja Vastamäki (2015, 32) pitävät tärkeänä haastattelun alkua, esipuhetta, mikä vaikuttaa miellyttävän, luottamuksellisen ja riittävän vapautuneen ilmapiirin luomiseksi keskustelijoiden välille. Hirsjärvi ja Hurme (2009, 107) ovat samaa mieltä siitä, että avauskysymykset ovat merkityksellisiä onnistuneelle haastattelulle, haastateltavan on voitava kokea, että hän osaa vastata kysymyksiin ja keskustelu virittäytyy aiheeseen. Teemahaastattelu on hyvä aloittaa laajoilla ja helpoilla kysymyksillä. Haastattelutilanne muistuttaa enemmän keskustelua kuin ennalta tiukasti laadittuja kysymyksiä. Haastattelija on aktiivinen kuuntelija ja hän oivaltaa nopeasti vastausten olennaisen merkityksen ja havaitsee haastattelun mahdolliset uudet suunnat. (Mts. 2009, 103.)

Teemahaastattelut nauhoitettiin, mistä kerrottiin haastateltaville ennen haastattelua. Nauhoitukseen käytettiin matkapuhelimen nauhoitustoimintoa sekä haastattelu nauhoitettiin myös tablettitietokoneella, molemmat testattiin ennen haastattelua. Näin haluttiin varmistaa, että nauhoitus varmasti onnistui. Nauhurin käytön tulisi olla itsestään selvyys haastattelutilanteessa, mistä kyllä mainitaan haastateltaville. Jotta haastattelutilanne olisi mahdollisimman luonteva ja vapautunut, olisi haastateltavan pyrittävä tulemaan toimeen ilman kynää ja paperia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 92-93.)

Haastattelijan tulee myös osoittaa kiinnostusta aihealueeseen sekä osoittaa luottamuksellisuutta. Haastattelijan tulee olla puolueeton, eikä saa hämmästellä eikä tuoda esille omaa mielipidettään tutkittavasta asiasta. (Mts. 2009, 98.) Haastattelussa on hyvä olla mukana teemarunko (ks. liite 1.), johon on kirjoitettu teemat ja muutama teemaa selventävä asia. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys voivat vaihdella. Kananen (2015, 150) mainitsee myös, että haastateltavan vastaukset vaativat usein lisäkysymyksiä, joten haastateltavan on uskallettava poiketa ennalta suunnitelluista teemoista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 208.)

5.4 Aineiston analyysi

Tutkimusaineiston analyysimenetelmäksi valittiin lähestymistavaksi sisällönanalyysi, koska haastateltavat edustavat eri aloja ja näin heillä on eri näkökulmia käsiteltävistä teemoista. Sisällönanalyysi on monivaiheinen ja tulkintaa tapahtuu koko prosessin ajan. Tavoitteena on järjestää aineisto aluksi tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta haastatteluissa esille tullutta informaatiota. Tiivistäminen ja pelkistäminen on tärkeää aineiston moninaisuuden kannalta. Kun aineisto on tiivistetty ja luokiteltu, on johtopäätöksien tekeminen aineistosta selkeämpää. (Puusa 2011, 117.)

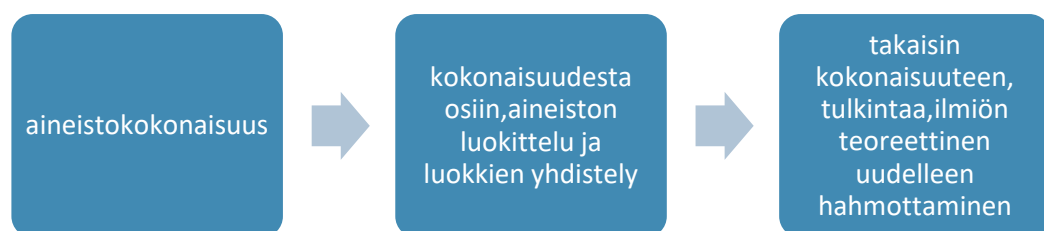
Teoreettinen viitekehys määrittää sen, millaista aineistoa kannattaa kerätä haastatteluilla, sekä millaista menetelmää käyttää aineiston analyysissä. Haastatteluaineiston sisältö voi myös muokata teoriaa, koska tutkimusilmiötä voi tarkastella useasta näkökulmasta. Ominaista kvalitatiiviselle aineistolle on sen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Aineisto pyrittiin säilyttämään analyysivaiheessa haastateltavien monipuoliset ja avartavat kommentit, jotka tuovat moniulotteisuutta tutkimustuloksiin. (Alasuutari 2011, 83-85.)

Haastatteluaineiston analyysi alkaa haastattelun litteroinnista eli tekstiksi muuttamisesta. Haastattelujen aineisto litteroidaan suoraan tallenteesta. Litteroitavaa aineistoa kertyi yhteensä 35 sivua. Hirsjärvi ym. (2015, 222) mainitsevat, että litterointi voidaan tehdä koko kerätystä aineistosta tai valikoiden teemojen mukaan. On tärkeää litteroida kaikki ne sanotut asiat, joita pidetään keskeisinä tutkimusongelman

kannalta. Haastateltavien kanssa sovittiin, että opinnäytetyössä mainitaan haastateltavat henkilöt, mutta haastattelut käsitellään anonyymisti. (ks. liite 2.)

Aineiston analyysitavaksi valittiin teemoittelu, koska se on luonteva ja selkeä jatkumo teemahaastattelulle. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) kirjoittavat, että haastatteluaineistoa järjestettäessä teemojen mukaan, jokaisesta haastattelusta koostaan kunkin teeman alle ne asiat, joissa haastateltavat ovat puhuneet kyseisestä teemasta. Tässä opinnäytetyössä tulostin haastatteluaineistot ja aluksi järjestettiin aineisto korostamalla kirjoitusta eri väreillä teemojen mukaan. Tämän jälkeen koottiin värikoodatut aineistot tietyn teeman alle. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta teemoittelussa korostuu teeman sisältö lukumäärän sijaan. Kun aineistonkeruu suoritettiin teemahaastatteluilla, pilkotaan aineistot eri teemojen mukaan, näin teemahaastattelu antaa valmiin jäsennyksen aineistolle. (Opinnäytetyöpankki n.d.)

Hirsjärvi ja Hurme (2009, 143-144) jatkavat, että laadullisen aineiston käsittely käsittää monia vaiheita, mikä on kuvattu kuviossa 8. Analyysissa eritellään, luokitellaan aineistoa ja synteesissä pyritään luomaan kokonaiskuva ja esittämään tutkittava asia uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi & hurme 2009, 143-144.) Eskola ja Suoranta (1996, 135) täydentävät, että aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Tulosten analysoinnin jälkeen laaditaan tuloksista synteesit. Synteesit koostavat yhteen pääasiat ja antavat selkeästi vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2015, 230.)

Kuvio 8. Haastatteluaineiston käsittely analyysistä johtopäätöksiin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 144.)

6 Tulokset

Kaikilla haastatteluun osallistuneilla henkilöllä on omakohtaisia kokemuksia Green Care -toiminnasta. He myös käyttävät Green Care -menetelmiä omassa työssään eri kohderyhmille. Haastatteluissa heitä pyydettiin vastaamaan kysymyksiin oman kokemuksen sekä näkemyksen mukaan. Tulosten tarkastelussa siteerataan heidän kommentteja anonymisti. Haastatteluissa oli käytössä teemarunko (Ks. Liite 1.). Teemarunkoon oli kirjattu tutkimuskysymykset ja niiden alle aihetta täydentäviä kysymyksiä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Green Care -toiminnan eri mahdollisuudet ammatilliselle erityisoppilaitokselle ja miten se voitaisiin integroida osaksi organisaation vastuullista toimintaa. Haastatteluiden avulla kartoitettiin haastateltavien näkemyksiä opinnäytetyön aihealueesta tutkimuskysymysten avulla. Tutkimuskysymykset olivat: *Minkälaista lisäarvoa Green Care tuo ammatillisen erityisoppilaitoksen organisaatiolle sekä minkälaisia toimintatapojen uudistuksia Green Care -toiminta edellyttää oppilaitosorganisaatiossa?* Haastatteluiden litteroinnin jälkeen haastatteluaineistosta nousi esiin pääteemoja selventäviä, kehittäviä ja täydentäviä teemoja.

Haastateltavien vastauksista nousi Green Caren tuomaan lisäarvoon ammatilliselle erityisoppilaitokselle kolme teemaa, joiden mukaan tarkastellaan erityisoppilaitokselle tulevaa lisäarvoa. Teemat ovat opiskelijat, oppilaitoksen henkilökunta ja ulkopuoliset asiakkaat, joka on kuvattu kuviossa 11. Toimintatapojen uudistuksia Green Care -toiminnan toteuttamiseksi oppilaitosorganisaatiossa tarkastellaan omakohtaisten kokemusten kautta, Green Care -toiminnan organisoinnin kautta ammatillisessa erityisoppilaitoksessa, ehdotuksia Green Care -toiminnasta sekä Green Care -toiminnan tulevaisuuden visioiden kautta (Ks. kuvio 10.).

6.1 Green Caren tuottama lisäarvo

Green Caren tuottama lisäarvo opiskelijoille

Green Caren tuoma lisäarvo eri kohderyhmille on kuvattu kuviossa 9. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääntyminen on lisäarvo opiskelijoille. Useat haastateltavat mainitsivat nuorten osallistamisen toimintaan. Vastauksissa

nousi esiin ympäristön ja luonnon hyvinvointivaikutusten merkitys nuorille. Eräissä vastauksessa mainittiin:

Green Careen kuuluu osallistaminen ja nuoren sopeutuminen, tuntee olevansa kotonaan, oikeassa paikassa, semmonen voi parantua, mä uskon vilpittömästi, että niin voi käydä.

Eräs haastateltava muisteli, miten kansakoulun aikaan oli syksyllä marjan poimintaloma, koululla oma perunapello jne. Haastatteluissa nousi esiin myös Social farming, kuntouttava maatilatoiminta, joka pohjautuu Green Caressa siihen, että tehdään itse: ”mä itte pystyn tähän”. Opitaan vuoden, luonnon ja elämän kiertokulkua, ja toiminta tulee näkyväksi, kuten vihannesten ja hedelmien hoitaminen, kerääminen ja maistelu. Nuorten kautta voi tietoisuus Green Caren hyvistä vaikutuksista siirtyä koteihin, ja on tärkeää, että vanhemmat arvostavat asiaa ja ovat siinä mukana. Vastaajat muistelivat aikanaan Luomun tuloa Suomeen 1980-luvulla tai jätteiden lajittelua, miten silloin nuoret veivät tietoa koteihin.

Myös yhteisöllisyyttä korostettiin useassa haastattelussa, mikä korostuu sisäoppilaitoksissa ja lisääntyy Green Caren myötä. Vastauksissa mainittiin myös, että Green Care voi vaikuttaa kannustavasti nuorten tulevaisuuteen, ja he saavat vahvistusta omalle pärjäämiselleen.

Nuorten omakohtaiset kokemukset vaikuttavat heidän valintoihinsa arkipäivän toiminnossa. Mutta toisaalta myös ystävät ja kaverit vaikuttavat siihen, millaisia valintoja nuoret tekevät. Eräs haastateltava kommentoi:

Ihmiset eivät välttämättä ole tietoisia luonnon myönteisistä vaikutuksista ja silloin me tehdään väriä valintoja. Ostoskeskuksissa shoppailujen tai baariin menojen sijaan voisi mennäkin metsään ulos liikkumaan, eikä ketään enää kiinnostaisi lähteä kaljalle. Mitä kuormittuneempia ollaan, sitä enemmän me jädään sisätiloihin.

Lisäksi se, että on totuttu johonkin tiettyyn toimintaan, vaikuttaa valintoihin. Haastattelussa tuli ilmi, että Green Caren tuomat toiminnan muutokset tulisi tehdä näkyvämmäksi.

Green Caren tuottama lisäarvo henkilökunnalle

Green Caren tuomat hyvinvointivaikutukset voivat olla lisävaltti henkilökunnan jaksamisessa (Ks. kuvio 9.). Vastauksissa mainittiin Green Caren vaikuttavan positiivisesti työhyvinvointiin. Kommenteissa nousivat esille luonnon hyvinvointivaikutusten tietoisuuden lisääntyminen ja ohjaaminen siihen suuntaan, että ne toteutuvat. Henkilökunnan tyhy- ja tyky-päivissä voisi hyödyntää Green Care -menetelmiä. Eräs vastaajista kommentoi:

Välittömiäkin vaikutuksia on, kun opettaja menee opiskelijoiden kanssa ulos luontoon niin ilman muuta hän saa hyvinvointihyödyt samalla.

Toinen haastateltava täydensi:

Ehkä se on tuonut uusia näkökulmia ja on kiva ympäristö tulla töihin. Se on pikkuisen tietoisempaa kuin aiemmin, aikasemmin vaan puhuttiin, että on hieno ympäristö. Nyt se on ehkä kaikilla vähän tietoisempaa.

Green Care -koulutuksia haastateltavat pitivät hyvinä ja tärkeinä koko henkilökunnalle. Monessa kommentissa korostui, että kaikki työntekijät pitäisi kouluttaa Green Care -ajatukseen. Koulutuksen olisi hyvä olla kokemuksellista, ei pelkkää luentoa. Haastatteluiden kommenteissa nousivat esiin myös omakohtaisesti koetut luontokokemukset sekä harrastuneisuus. Työntekijöiden omaa kiinnostusta tai harrastuneisuutta luontoa ja eläimiä kohtaan voi hyödyntää myös työtehtävissä, ja se voi vaikuttaa jopa työnsaantiin. Eräässä kommentissa mainittiin:

Just itelläkin kun ajattelee yhtälailla meidän työntekijöitä, elämä on kokonaisvaltaisempaa, kun voi yhdistää harrastuksen ja työn yhteen.

Työntekijät oppivat toisiltaan, varsinkin mikäli työtehtävät ovat kiertäviä ja toiminta yhteisöllistä, mikä vaikuttaa työhyvinvointiin.

Green Caren tuottama lisäarvo ulkopuolisille asiakkaille

Haastatteluissa nousivat esiin Green Caren tuomat mahdollisuudet oppilaitoksen ulkopuolisille asiakkaille (Ks. kuvio 9.). Eräs haastateltava mainitsi, että oppilaitos voisi toimia eräänlaisena Green Care -toiminnan tiedon jakajana, joka järjestää erilaisia seminaareja, tiedonjako- ja verkostoitumistilaisuuksia ulkopuolisille tahoille. Ulkopuolisia asiakkaita voivat olla kokousasiakkaat, vanhukset, opiskelijoiden vanhemmat tai oppilaitoksen muut yhteistyökumppanit. Yhdessä vastauksessa mainittiin:

Korostan sitä, et ois tosi tärkeitä et eletään niin kuin opetetaan.

Muutamassa vastauksessa korostettiin kohderyhmän tuntemusta ja avoimuutta järjestettäessä Green Care -toimintaa. Myös verkostoituminen eri toimijoiden ja yritysten kanssa tuo lisäarvoa oppilaitokselle. Vastauksissa mainittiin:

Ympäristön kehittämisessä oli ajatuksena tehdä ympäristöstä avoin, että kuka tahansa voi ottaa idean pihalleen ja jopa käyttää samoja harjoituksia.

Kaikkea ei tarvitse itse osata, pystyä eikä kehittää.

Oppilaitos voi järjestää erilaisia kursseja ulkopuolisille asiakkaille. Asiakkaat odottavat nykyään, että saavat kokemuksia ja elämyksiä tavaran sijaan ja pääsevät itse tekemään jotain. Vastauksissa esiin nousi myös opiskelijoiden toiminta ja miten opiskelijat voivat suunnitella ja ohjata ulkopuolisia asiakkaita. Vastauksessa mainittiin:

Nuoret ovat kiinnostuneita kestävän kehityksen asioista ja vastuullisuudesta ja laadusta. Nuoret ovat tietoisia taloudellisesta ja ekologisesta kestävydestä, mutta myös sosiaalisista ja kulttuuristakin.

Nuoret ovat tietoisia vastuullisuuden eri näkökulmista ja ymmärtävät vastuullisuuden merkityksen omassa toiminnassaan. Nuoret voivat jakaa tietoa vastuullisesta kuluttamisesta yritystoimintansa kautta oppilaitoksen ulkopuolisille asiakkaille.

Kuvio 9. Green Caren tuoma lisäarvo ammatillisille erityisoppilaitoksille

6.2 Green Care osaksi oppilaitoksen toimintaa

Omakohhtaiset kokemukset

Haastateltavien vastauksissa korostui omakohtaiset kokemukset luonnon hyvinvointivaikutuksista (Ks. Kuvio 10.). Lähes kaikki vastaajista mainitsivat luonnon olleen tärkeä jo lapsuudesta saakka. Luonto oli ollut läsnä joko asuinpaikan mukaan, esimerkiksi maaseutu, harrastuksen, esimerkiksi partio, tai oman mielenkiinnon mukaan, esimerkiksi hevoset. Vastauksissa nousi esiin myös harrastusten hyödyntäminen työssä. Harrastukset voivat liittyä vastauksista koottuna niin eläintenhoitoon, maatalouteen kuin puutarhan hoitoon. Eräs vastaaja mainitsi:

Toki se, että on kiinnostusta luontoon ja eläintenhoitoa kohtaan moni tekee sitä vapaa-ajalla ja harrastaa sitä voi ja pystyy hyödyntämään tässä työssä. Se tässä just on itelläkin, kun ajattelee yhtäläillä työntekijöitä, että elämä on kokonaisvaltaisempaa, että sä tavallaan yhdistät sitä sun harrastusta ja työtä yhteen.

Vastauksissa korostui luonnon hyvinvointivaikutusten tunteminen eri kohderyhmille. Haastateltavat edustivat eri aloja, mutta useassa vastauksessa nousi esiin luonnon merkitys hyvinvoinnille, mistä juuri Green Caressa on kyse. Eräs vastaaja totesi:

Varmaan toimintaympäristön tunteminen ylipäätään, jos se on se metsä niin sen metsän tunteminen ja miten siellä toimitaan, ilman, että toimintaympäristö vahingoittuu tai eläimet. Eläinten täytyy olla itse hyvinvoivia, että niiden avulla saadaan hyvinvointia ihmisille.

Toinen vastaaja lisäsi:

On tietoinen siitä, mitkä on ne luonnon hyvinvointivaikutukset ja, että pystyy sitten tavallaan ohjaamaan sitä siihen suuntaan, että ne toteutuu.

Useassa vastauksessa mainittiin yhdessä tekemisen merkitys. Vastauksissa todettiin, että yhteistyötahoja voi olla niin työntekijät, asiakkaat kuin opiskelijat. Sidosryhmät ovat tärkeitä, kuten opiskelijoiden vanhemmat. Eräs vastaaja mainitsi:

Me ollaan tehty erilaisia teemaviikkoja, että ollaan yhdistetty eri alojen opiskelijoita. Ne on yhdessä lähtenyt Green Care asiaa tutkimaan.

Kaikki pohtii nykyään mitä se onnellisuus on ja kukaan ei oikein osaa sanoa sitä, mitä se onnellisuus on. Mutta tietyllä tavalla mä ajattelen, että onnellisuus lisääntyy Green Caren myötä.

Green Care -toiminta ammatillisissa oppilaitoksissa

Useassa vastauksessa annettiin ohjeita, miten Green Care -toiminta tulisi organisoida oppilaitoksessa (Ks. kuvio 10). Vastauksissa esiin nousi, että täytyy olla vastuhenkilö tai vastuhenkilöt, jotka ”luotsaavat” toimintaa eteenpäin tavoitteellisesti ja vievät toimintaa aktiivisemmin eteenpäin. Vastauksissa mainittiin myös, että toiminta voi hiipua nopeastikin, jos toiminnalla ei ole tiettyä jatkumoa ja vastuhenkilöitä, jotka vievät toimintaa eteenpäin. Hanketoiminta koettiin hyväksi ja helpoksi vaihtoehdoksi käynnistää toiminta, koska silloin rahoitus on kunnossa ja työtä on tekemässä ja vastaamassa tietyt henkilöt. Vastauksissa mainittiin myös, että on tärkeää pitää toimintaa esillä ja tehdä toiminta näkyväksi.

Haastateltavien vastauksissa korostui myös laadukas Green Care -toiminta, johon voi liittyä monialaista osaamista, mutta ennen kaikkea Green Care -osaamista. Eräs haastateltavasi vastasi:

Green Care -toimintaa voi olla monenlaista, mutta sitten on vielä se, että mikä tekee siitä laadukkaan, niin siinä on vähän tiukempi kriteeristö ja se täytyy olla ehkä ammattitaitoisempaa ja tietoisempaa myös, miten ohjataan.

Kaikki vastaajat pitivät tärkeänä Green Care -koulutuksen merkitystä ja mielellään koko henkilökunnalle. Vastauksissa nousivat esiin henkilökunnan osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet mielenkiinnon mukaan. Ryhmähaastattelussa keskusteltiin, että tietoa Green Care -toiminnasta tulisi välittää myös nuorten koteihin, jotta vanhemmat ovat myös tietoisia Green Caren tuomista hyvinvointivaikutuksista.

Vastauksissa mainittiin myös Green Care -toiminnan rajaaminen. Yhdessä vastauksessa neuvottiin näin:

Alkuun kannattaa miettiä keskeisimmät toiminnot ja sitten valita siihen ne henkilöt, jos te valitsette vaikka puutarhanviljelyn ja yrttien kasvatuksen ja pikkukasvihuone tomaateille, niin se voisi olla sellainen henkilö joka on siihen vihkiytynyt ja kiinnostunut.

Eräessä vastauksessa korostettiin samaa teemaa ja mainittiin, että:

Ketään ei voi pakolla määrätä.

Opiskelijoiden osallistaminen korostuu myös Green Care toiminnan organisoimisessa oppilaitoksilla. Yritykset ja organisaatiot voivat hyötyä työssäoppijoista, jotka tuovat

yrittäjiin omaa osaamistaan ja mahdollisesti uusia ideoita toimintaan. Eräissä vastauksissa mainittiin:

Juuri se, että saataisiin Green Care upotettua sinne opetukseen ja oppimiseen ja se tulisi myös opiskelijoiden kautta.

Organisaation toimintatapaa uudistaa myös se, että työtehtävät kiertävät. Eräs vastaajista mainitsi, että juuri työtehtävien vaihtuvuus vaikuttaa positiivisesti yhteishenkeen ja toiminta on yhteisöllistä, kun työtehtävät kiertävät. Myös toisilta oppiminen vaikuttaa osaltaan vahvistavasti yhteisöllisyyteen. Eräissä vastauksissa mainittiin:

Voi vitsi et hienoa tänään mä opin sulta ton taidon, et olipa hieno juttu, koska se osaaminen on kaikilla kuitenkin erilaista ja eri tavalla painottunutta, niin sitten me yhtäällä kaikki kuitenkin tehdään kaikkea, toinen opettaa toista.

Ehdotuksia Green Care -toimintatavoista

Kaikki vastaajat kokivat Green Care-toimintatavat toimiviksi ammatillisella erityisoppilaitoksella (Ks. kuvio 10.). Useissa vastauksissa mainittiin yhdessä tekeminen, vastuullisuus ja omakohtaiset kokemukset. Eräs vastaajista mainitsi verkostoyhteistyöksi vastuuviljelijän, joka ottaisi viljelyyn liittyvät velvollisuudet ja katsoisi, että tilat ja laitteet ovat asianmukaisessa kunnossa. Eräs haastateltavista mainitsi esteettömyyden huomioimisen Green Care -toiminnassa:

Me tarjotaan puitteet ja me uskotaan siihen, että se luonto vaikuttaa ja mitä helpomaksi me tehdään ihmisille ihan kaikille, terveille tai sitten vammaisille se liikkuminen siellä luonnossa, niin sitä paremmin me ollaan onnistuttu.

Kahdessa vastauksessa neuvottiin aloittamaan esimerkiksi yrteistä ja kasvihuoneviljelystä, koska ne ovat melko helppoja toteuttaa. Neljä vastaajista mainitsi puutarhahoidon harjoittamisen oppilaitoksen pihapiirissä. Puutarhan hoitoa perusteltiin muun muassa näin:

Siellä voisi olla oma puutarha missä tuotatte vihanneksia ja siinä opitaan näkemään mikä se kokonaisprosessi on vaikka catering puolen opiskelijoille. He lähtevät itse valmistamaan aterialla ja näkevät koko tuotantoprosessin et mistä se lähtee, kun kylvetään siemen ja kasvatetaan taimi ja sitten viedään se kasvihuoneeseen ja hoidetaan. Lopputulos on tomaatti joskus sitten elokuussa.

Eläimet voivat tuoda uusia toimintatapoja. Eräs vastaajista kehotti tekemään yhteistyötä lähialueen tilojen kanssa esimerkiksi ratsutilojen kanssa. Oppilaitoksella toteutettavista eläinavusteisista toiminnoista mainittakoon lintujen talviruokinta, kesäkanat, lampaat ja luontopäiväkirjan pitämien. Eräs vastaajista mainitsi:

Eläimen kohtaaminen voi ollakin eläimen havainnointia, miten eläin toimii ja mitä se tekee, eikä pelkästään ruuan antamista ja silittämistä.

Vastaajat mainitsivat uusista Green Care -toimintatavoista ammatilliselle erityisoppilaitokselle muun muassa iltapäivisin tai iltaisin puutarhakerhot opiskelijoille. Kaikille suunnatut erilaiset Green Care -teemaviikot, toiminnalliset toripäivät sekä erilaisia koulutuksia esimerkiksi villiyrtykkoulutukset. Henkilökunnan kokoukset ja palaverit voisi jatkossa hoitaa kävelykokouksien muodossa.

Green Care -toiminnan tulevaisuus

Yleisesti ottaen haastateltavat kokivat Green Caren tulevaisuuden alaksi (Ks. kuvio 10.). Green Care koettiin kansanterveyteen liittyväksi ennaltaehkäisyksi. Vastauksessa toivottiin, että tulevaisuudessa Green Care -palvelu hyväksyttäisiin esimerkiksi Kelan korvaamaksi kuntoutukseksi. Tulevaisuuden visioista vastauksissa mainittiin muun muassa näin:

Green Care tuo positiivista mainetta ja hyvää markkinointia.

Teknologian ja muun vastavoimaksi osa ihmisistä haluaa enemmän luonnossa oloa ja muuta vastapainoa.

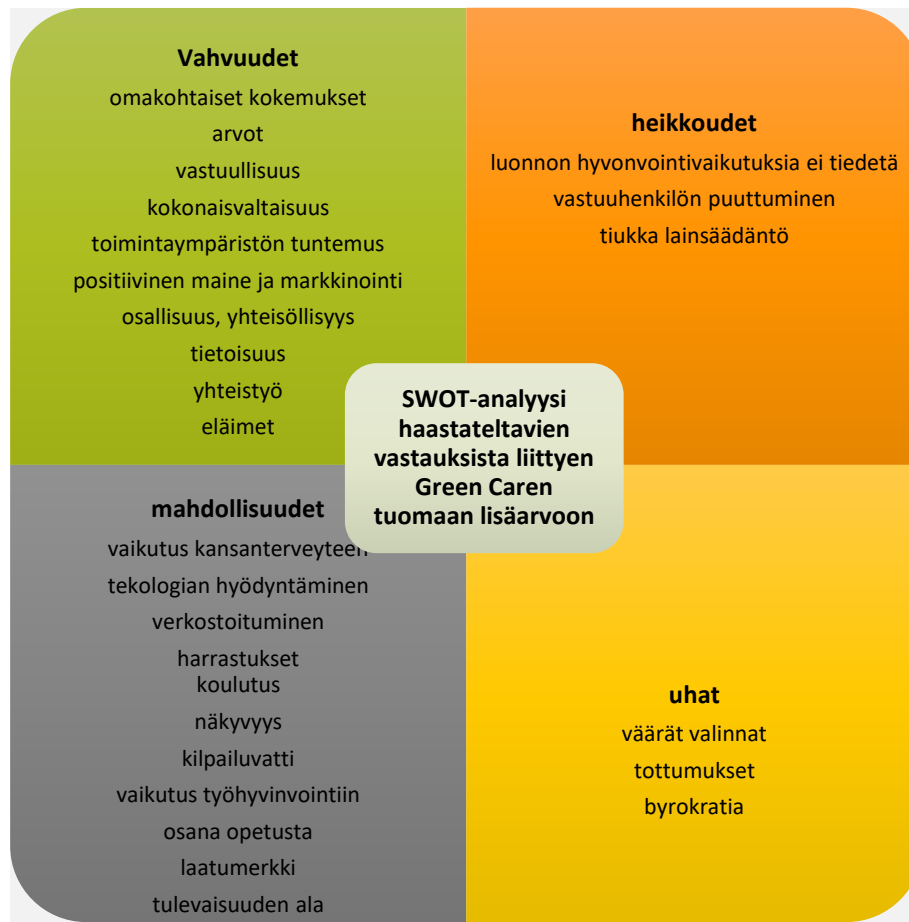
Vastauksissa nousi esiin myös, että Green Care vaatii tiettyä uudisraivaamista ja uusien ideoiden kehittelyä. Tavoitteena olisi, että Green Care -palvelut ”valtavirtaistuisivat” ja olisi mukana monessa yhteydessä. Vastauksissa mainittiin myös, että tietyllä tapaa ollaan palaamassa menneeseen. Nykyään kaivataan kontaktia luonnon ja eläinten kanssa. Vastauksissa nousi esiin monipuoliset toimintatavat. Luonnon keskellä voidaan elää ja hoitaa eläimiä, mutta luonto voidaan tuoda lähelle monipuolisesti muullakin tavoin. Eräs vastaajista nosti esille ihmisten arvojen muuttumisen. Yhä enemmän pohditaan mikä on tärkeää ja mitkä asiat tuovat hyvinvointia tavaran sijaan. Haasteena Green Care -toiminnalle mainittiin byrokratia, jos sitä vielä entisestään tiukennetaan sekä tarkennetaan.

Kuvio 10. Toimintatapojen uudistukset huomioiden vastuullinen Green Care -toiminta

Swot analyysi haastateltavien vastauksista

Swot analyysin avulla johtopäätösten tekeminen on helpompaa ja analyysin jälkeen voidaan suunnitella toimenpide-ehdotuksia. (Swot analyysi.) Tein haastateltavien vastauksista Swot analyysin, joka on kuvattu kuviossa 11. Vahvuuksia ja mahdollisuuksia on enemmän kuin heikkouksia ja uhkia. Vahvuuksissa useissa vastauksissa nousivat esiin omakohtaiset kokemukset, osallisuus ja yhteisöllisyys. Mahdollisuuksista mainittiin useammassa vastauksessa verkostoituminen ja kohderyhmän tuntemus. Heikkouksissa ja uhkissa vahvimmin todettiin tiukan lainsäädännön ja byrokratian vaikuttavan Green Care -toimintaan. Uhkaksi koettiin myös väärin valintojen tekeminen sekä tottumukset.

Kuvio 11. Swot analyysi Green Caren lisäarvosta

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tässä luvussa analysoin tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta eli validiteettia arvioidaan tutkimuksessa käytetyn tutkimusmenetelmän mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 231.) Kuten Hirsjärvi ym. (2015, 232) toteaa tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Aineiston keruu tapahtui yksilö- ja ryhmäteemahaastattelulla haastateltavien työympäristöissä, jotka liittyivät läheisesti luontoon. Haastateltavat olivat halukkaita osallistumaan haastatteluihin, ja kaikki haastateltavat pääsivät osallistumaan yksilö- ja ryhmäteemahaastatteluihin. Haastateltavien määrä seitsemän oli riittävä, koska haastateltavilla oli moniammatillista osaamista, kokemusta ja tietoa tutkimusaiheesta niin oppilaitosympäristöissä kuin yritysmaailmassa

Tässä tutkimuksessa on selostettu haastattelupaikat, haastateltavien nimet, ammatit ja työpaikat. Green Care -toiminta oli haastateltaville entuudestaan tuttu teema työn kautta. Haastateltavat vastasivat teemojen mukaan haastatteluun ja haastatteluissa pysyttiin aihealueissa. Hirsjärvi ja Hurme (2009, 89) toteavat, että haastattelutilanne on aina ainutkertainen, johon vaikuttavat ympäristö, sosiaaliset suhteet ja puhuttu kieli. Haastatteluissa ilmapiiri oli avoin ja luottamuksellinen ja vastaajat täydensivät välillä toistensa vastauksia. Haastattelut nauhoitettiin kahdella matkapuhelimella ja tablettitietokoneella, millä varmistettiin nauhoituksen onnistuminen. Litteroitavaa aineistoa kertyi 35 sivua. Tutkimustulosten tarkastelussa on käytetty suoria lainauksia haastateltavien kommentteista.

Haastattelut toteutettiin parihaastatteluna yhdessä Päivi Yrölä-Jussilan kanssa, jolloin pystyttiin tarvittaessa palaamaan haastatteluihin ja varmistamaan omia tulkintoja aihealueesta. Kuten Hirsjärvi ja Hurme (2009, 189) toteavat, tutkija vaikuttaa saata-vaan tietoon jo aineiston keruuvaiheessa ja kyse on tutkijan tulkinnoista haastateltavien vastauksista suhteessa tutkijan omaan käsitteistöön. Ruusuvoori ja Tiittula (2017, 68-69) mainitsevat, että haastattelutilanteissa tutkijan on pyrittävä olemaan neutraali ja sitä on perinteisesti pidetty haastattelijan tärkeänä ominaisuutena. Haastattelija ei saa omalla toiminnallaan tai kommentteillaan vaikuttaa haastateltavien vastauksiin. Teemahaastatteluissa haastateltavat pysyivät aihealueissa, joita muut haastateltavat tarvittaessa täydensivät. Haastattelijan oli helppo olla neutraali ja varmistaa aikataulussa pysyminen.

Tutkimuksen luotettavuutta on pyritty lisäämään käyttämällä monipuolista niin koti-maisia- kuin kansainvälistäkin lähdeaineistoa. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet liittyvät tutkimusongelmaan ja tutkimusaineiston sisältöihin. (Tutkimuksen toteuttaminen 2010.) Haastatteluissa ne tarvittaessa määriteltiin haastateltaville selventämään kysymyksiä. Teemahaastattelun kysymykset suunniteltiin mahdollisimman tarkasti, jotta niiden avulla saataisiin realistiset vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset testattiin ennen varsinaisia haastatteluja ja haastateltava antoi meille palautetta kysymyksistä ja teemoista. Haastattelukysymykset laadittiin yleisellä tasolla, eikä kysymyksissä painotettu varsinaisesti vastuullista toimintaa esimerkiksi toimintatapojen uudistuksia pohdittaessa. Tämä tehtiin tietoisesti, koska haluttiin haastateltavien keskittyvän toimintatapojen uudistuksiin ja tulosten analysoinnissa pystyttiin

luokittelemaan vastaukset. Haastateltavien kommenttien valinnassa pyrittiin huomiomaan tasapuolisesti jokaisen kommentit.

7 Pohdinta ja johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Green Care -toiminnan eri mahdollisuudet ammatilliselle erityisoppilaitokselle ja miten se voitaisiin integroida osaksi organisaation vastuulliseen toimintaan. Ammatillisen koulutuksen reformi tuli voimaan tammikuussa 2018. Koulutuksen uudistus mahdollistaa henkilökohtaisemmat opintopolut, joustavuuden ja yhteistyön työelämän kanssa. (Grahm-Laasonen 2017.) Opinnäytetyön tietoperusta koostuu kolmesta tukijalasta; vastuullisuus osaksi oppilaitoksen arkea, Green Care -toiminnan sisältö ja tavoitteet, sekä Green Care-toiminnan tuoma arvo eri kohderyhmille.

YK:n jäsenvaltiot sopivat vuonna 2015 kestävän kehityksen tavoiteohjelmasta agenda 2030, jonka tavoitteina on poistaa äärimmäinen köyhyys, edistää tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta sekä huomioida kattavasti kestävän kehityksen osa-alueet, kuten taloudellinen, sosiaalinen, ekologinen ja kulttuurinen vastuu. Agenda 2030 kestävän kehityksentavoitteita on 17 ja ne kuuluvat valtioille, kunnille, yrityksille, organisaatioille, kouluille, oppilaitoksille ja kaikille kansalaisille. (Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030 n.d.) Oppilaitosorganisaatioiden odotetaan olevan edellä kävijöitä ja suunnan näyttäjiä niin myös vastuullisessa liiketoiminnassa. Vastuullinen ja kestävän toiminnan suunnitteluun, organisointiin ja kehittämiseen on jo olemassa erilaisia kansainvälisiä ja kansallisia sertifikaatteja oppilaitoksille. Opinnäytetyössä vahvistui haastattelujen perusteella oletus Green Care -toiminnan vaikuttavuudesta ammatillisen erityisoppilaitoksen vastuulliselle toiminnalle tuoden lisäarvoa ja uusia toimintatapoja. Haastateltavilla oli kokemusta ja tietämystä Green Care -toiminnasta, joka näkyi vastauksissa.

Erilaiset hankkeet edesauttavat Green Care-toiminnan käynnistämistä ja organisointia ammatillisella erityisoppilaitoksella. Oppilaitoksella olisi hyvä nimetä vastuuhenkilö tai vastuuhenkilöt, jotka ”luotsaavat” toimintaa aktiivisesti eteenpäin ja tiedottavat Green Care -toiminnasta niin oppilaitoksen sisällä kuin sidosryhmiäkin. Mikäli vastuuhenkilöä ei ole nimetty, on uhka, että toiminta hiipuu ja asetetut

tavoitteet jäävät saavuttamatta. Vaikka hankkeelle on nimetty vastuuhenkilö se ei tarkoita, että hän toimii yksin. Vaajakallio ja Mattelmäki (2016, 77) mainitsevat, että palvelujen ja toiminnan yhteissuunnittelussa keskeisinä teemoina ovat kokonaisvaltainen suunnittelu huomioiden eri näkökulmat eri alojen asiantuntijoiden kesken sekä ottaen mukaan suunnitteluun myös palvelun loppukäyttäjät eli asiakkaat.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä luvussa 2.4 on määritelty vastuullinen toiminta oppilaitoksissa, joka on kuvattu kuviossa 3. Tutkimustulosten analysoinnin jälkeen keskeisimmät tulokset Green Care -toiminnan integroimisesta osaksi oppilaitosorganisaation toimintaa on koottu vastuullisuuden eri osa-alueiden mukaan.

Taloudellisen vastuun näkökulmasta Green Care -toiminta tuo uusia palveluliiketoiminnan mahdollisuuksia muun muassa tarjoten palveluja oppilaitoksen ulkopuolisille asiakkaille. Ammatillinen erityisoppilaitos toimisi Green Care -toiminnan tiedonjakajana järjestämällä koulutuksia, kurseja, seminaareja sekä verkostoitumistilaisuuksia eri kohderyhmille. Oppilaitoksen vastuullista taloudellista toimintaa luonnehtivat luotettavuus, täsmällisyys, rehellisyys, ammattitaidon arvostus sekä eettisesti ja ekologisesti kestävät tuotteet. (Kaikille ammattialoille yhteisiä kestävän kehityksen periaatteita n.d.) Tutkimuksessa nousi esiin Green Care-toiminnan positiivinen maine sekä haastateltavat kokivat Green Caren olevan kilpailuvaltti, jolla voi erottua muista toimijoista.

Nuorten **ekologisen vastuullisuuden** tietämys, kuten lajittelu, ravitsemukseen liittyvät asiat, ekologisten tuotteiden käyttö ja liikkumiseen liittyvät asiat ovat lisääntyneet vastuullisemmaksi. Kestävän kehityksen tavoitteiden tulee olla kiinteä osa arkea oppilaitoksessa. Green Care-palvelujen tarjoaja kunnioittaa toiminnassaan luontoa sekä edistää luonnon säilymistä tuleville sukupolville. (Green Care Finland n.d.) Vastuullisuus määrittää organisaation ja sen henkilökunnan laadukasta ympäristöä ja luontoa kunnioittavaa toimintaa. (Vehmasto 2014, 42.) Haastattelussa nousivat esiin erilaiset toiminnot liittyen ekologisuuteen, kuten esimerkiksi puutarha-, eläinavustuksen toiminta sekä luonnon tarjoamat monipuoliset elpymis-, palautumis- ja virkistysmahdollisuudet.

Green Care vaikuttaa **sosiaalisen vastuun** lisääntymiseen positiivisesti. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääntyminen on opiskelijoille merkityksellistä ja lisää heidän sopeutumistaan niin ammatillisen erityisoppilaitoksen toimintaan kuin yhteiskuntaan. Kuten Sempik, Hine ja Wilcox (2010, 113) kirjoittavat Green Care vaikuttaa osallistujien hyvinvointiin monin tavoin, kuten esimerkiksi elämänlaatuun, mielenterveyteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja työllistymismahdollisuuksiin. Salosen (2017, 15) mukaan työhyvinvoinnin tukemiseksi työnantaja voisi kannustaa henkilökunnan omaehtoista luonnossa olemista palautumisessa sekä vapaa-ajalla, että ruokatauoilla. Työhyvinvointiin vaikuttavat muun muassa omakohtaiset luontokokemukset, harrastuneisuus luontoa tai eläimiä kohtaan, työnkierto sekä Green Care -koulutukset. Haastateltavien vastauksissa korostui luonnon hyvinvointivaikutusten tietoisuuden lisääntyminen ja ohjaaminen siihen suuntaan, että ne toteutuvat. On tärkeää omalla toiminnallaan näyttää esimerkkiä sekä ymmärtää luonnon hyvinvointivaikutukset eri kohderyhmille. Toiminnassa korostuu yhdessä tekeminen, vastuullisuus ja tavoitteellisuus. Toimintaa suunniteltaessa on hyvä aloittaa pienistä kokonaisuuksista ja laajentaa toimintaa kokemuksen ja motivaation mukaan. Lisäksi Green Care -toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa on huomioitava kohderyhmä ja esteettömyys. Esteetön Green Care -toiminta ja ympäristö mahdollistavat toiminnan mahdollisimman tasapuolisesti kaikille. Useille organisaatioille sosiaalisen vastuun näkyvyys on mahdollisuus erottua muista toimijoista.

Kulttuurinen vastuullisuus liittyy paikalliseen toimintatapaan ja alueeseen.

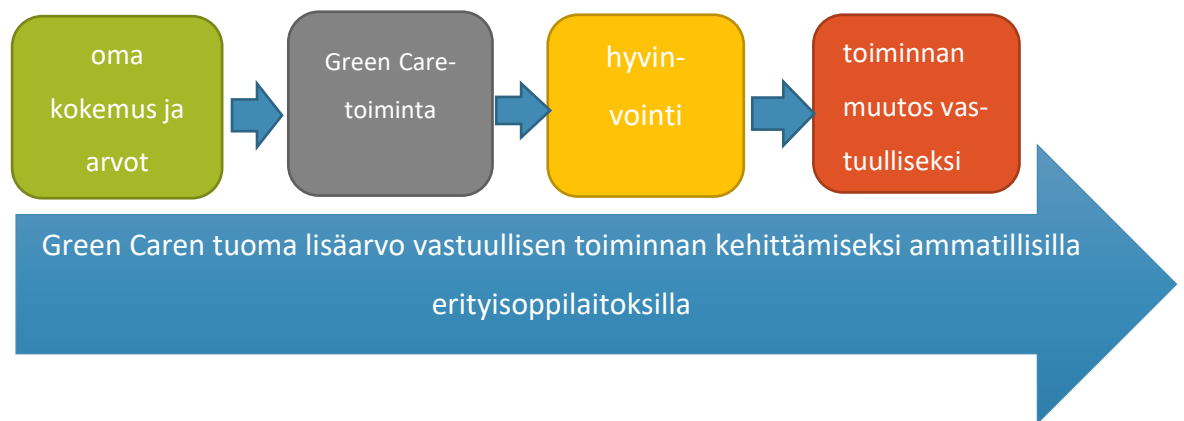
Oppilaitoksen ei ole järkevää itse järjestää kaikkia Green Care -toimintoja, vaan oppilaitos voi hyödyntää erilaisia verkostoja esimerkiksi maatiloja, jotka tarjoavat uudenlaisen oppimisympäristön opiskelijoille tai muille asiakkaille. Kulttuurien säilyminen, kehittyminen sekä oman kulttuuriperinnön arvostaminen on tärkeää vastuullisesti toimivassa organisaatiossa. (Kestävän kehityksen malli n.d.) Green Care -toiminta voi luoda uusia kontakteja ammatillisen erityisoppilaitoksen lähellä oleville asukkaille tai yrityksille sisällyttäen toimintaan paikallisen kulttuurin.

Tutkimuksen johtopäätös on, että luonnon hyvinvointivaikutukset tuovat lisäarvoa niin ammatillisten erityisoppilaitosten opiskelijoille, henkilöstölle, sidosryhmille, opetukseen kuin koko vastuulliselle organisaation liiketoiminnalle. Green Care -

toimintaa voi harjoittaa niin maaseudulla kuin kaupungissa. Oppilaitoksen sijainnilla ei ole merkitystä, koska Green Care -menetelmät ovat moninaiset kohderyhmästä riippuen ja Green Care -toimintaa voi harjoittaa joko sisällä tai ulkona. Green Care-toiminta on aina ammattimaista, tavoitteellista ja vastuullista sekä toiminnassa korostuu yhteisöllisyys, osallisuus ja vaikuttaminen. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa on moniammatillista osaamista, joka mahdollistaa monipuolisten Green Care -toimintojen kehittämisen ja toteuttamisen.

Salovuori (2012, 75-76) mainitsee pro gradu -työssään luvussa 3.2 osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkityksen terapeuttisessa puutarhanhoidossa mukaan lukien omaiset. Asiakkaiden kokiessa työ merkitykselliseksi lisää se osaltaan integroitumista yhteiskuntaan, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalisten taitojen harjoittelua. Myös tässä tutkimuksessa esiin nousi yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääntyminen. Asiakkaiden läheisten mukaan ottaminen Green Care -toimintaan lisää yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja tiedon siirtymistä. Green Care -toiminnassa on paljon samoja yhteneväisyyksiä kuin vastuullisessa liiketoiminnassa. Ammatilliset erityisoppilaitokset saavat Green Care -toiminnasta vahvistusta ja uusia näkökulmia organisaation vastuulliseen toimintaansa. Green Care-toiminta on hyvä käynnistää ammatillisella erityisoppilaitoksessa luontovoiman -palveluilla tarjoten terveyttä ja hyvinvointia edistäviä palveluita. Toiminnan edetessä voi myös hakea LuontoVoiman -laatumerkkiä.

Green Care -toiminta osaksi vastuullista toimintaa ammatillisissa erityisoppilaitoksissa on kuvattu prosessin omaisesti kuviossa 12. Prosessi alkaa omista henkilökohtaisista kokemuksista ja arvoista. Asiakkaan tai henkilökunnan kokiessa Green Care -toiminta merkitykselliseksi sekä arvokkaaksi vaikuttaa se myönteisesti yksilön hyvinvointiin. Henkilökohtaiset luontokokemukset vaikuttavat kehittämällä oppilaitoksen vastuullista toimintaa näkyvämmäksi.

Kuvio 12. Green Caren lisäarvo vastuulliselle toiminnalle ammatillisissa erityisoppilaitoksissa

Gröroos ja Voima (2013, 147) painottavat, että asiakkaat tulisi ottaa mukaan palvelun suunnitteluprosessiin, muuten saattaa käydä niin, että organisaatio tai yritys määrittävät omat arvonsa, jotka eivät kohtaa asiakkaiden arvojen kanssa. Green Care -palveluja tarjottaessa tämä on erittäin oleellista. Arvoja tulee pohtia yksilöllisesti ja huomioida kohderyhmä joille palveluja tarjotaan. On tärkeää kuunnella asiakasta ja kunnioittaa hänen arvojaan ja toiveitaan. Pohdittaessa esimerkiksi mielipaikkoja luonnossa, ne voivat olla yksilöllisesti hyvinkin erilaiset, osa voi arvostaa fyysistä tekemistä luonnossa joko yksin tai ryhmässä, ja osa taas kaipaa rauhallisempaa toimintaa. Ammatillisen koulutuksen reformi mahdollistaa henkilökohtaiset opintopolut sekä tiiviin yhteistyöntyön työelämän kanssa, mikä tarjoaa monia mahdollisuuksia toteuttaa Green Care -toimintaa.

Tavarapaljouden ja kuluttamisen sijaan Green Care voi tarjota hyvinvointipalveluja tuotteiden sijaan. On syytä kuitenkin pitää mielessä kohderyhmä kenelle palveluja tarjotaan. Kaikki eivät nauti metsässä liikkumisesta tai eläinten hoidosta. Varsinkin ammatillisissa erityisoppilaitoksissa on tärkeää huomioida opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja henkilökohtaisen tuen tarve. sekä suunnitella green Care -toiminta mahdollisimman esteettömäksi. Jokaiselle löytyy varmasti oikea Green Care -menetelmä yhdessä keskustellen, suunnitellen, tehden ja osallistuen.

Toiminta muuttuu vastuullisemmaksi, mikäli huomioidaan arjen toiminnoissa vastuullisuuden osatekijät. Yksilön ollessa mukana suunnittelussa, koee hän osallisuutta, vaikuttavuutta ja pystyvyyttä oman kokemus- ja arvopohjiansa mukaan. Tässä ammatillisilla erityisoppilaitoksilla on mahdollisuus olla edelläkävijöitä ja huomioida tietoisesti toiminnassaan luonnon hyvinvointivaikutukset osaksi oppilaitoksen vastuullista toimintaa. Vastuullinen toiminta tulisi näkyä niin opetuksessa, tapahtumissa, kursseilla, ympäristössä, markkinoinnissa kuin tiedotuksessa.

Green Care -toiminta kasvaa Suomessa. Tutkimuksessa Green Care koettiin kansanterveyteen liittyväksi ennaltaehkäisyksi. Tavoitteellinen, ammatillinen ja vastuullinen Green Care -toiminta voi vaikuttaa yksilön hyvinvointiin ja ennalta ehkäistä sairauksia. Tutkimuksessa nousi esiin myös, että Green Care -toiminta ei ole uusi asia. Mutta uutta on se, että tiedostetaan luonnon hyvinvointivaikutukset ja osataan ohjata toimintaa hyvinvointivaikutusten saavuttamiseksi. Green Care -toiminta tulisi olla uusien ideoiden kehittelyä, mutta tietyllä tapaa myös menneeseen paluuta arvostaen luontoa sekä eläimiä.

Luonteva jatkotutkimuksen aihe-ehdotus on Green Care -toiminnan vaikutus nuorten vastuulliseen kuluttamiseen. On olemassa paljon tutkimustietoa liittyen Green Caren hyvinvointivaikutuksiin ja terveyteen. Vastuullinen toiminta on osa Green Care -toimintaa, jota voisi tutkia niiden opiskelijoiden näkökulmasta, jotka aloittavat opintonsa ammatillisella linjalla ja siirtyvät opintojen jälkeen työelämään. Onko toiminta muuttunut vastuullisemmaksi ammattimaisen ja tavoitteellisen Green Care -toiminnan myötä? Ja onko sillä ollut vaikutusta nuorten vastuulliseen kuluttamiseen?

Toinen jatkotutkimuksen aihe-ehdotus on Green Care -palveluiden kehittäminen oppilaitoksen ulkopuolisille asiakkaille ammatillisissa erityisoppilaitoksissa käyttäen palvelumuotoilua. Palvelumuotoilu mahdollistaa Green Care -toiminnan, joka on kohdennettu tietylle asiakasryhmälle yhteisöllisesti, vastuullisesti ja osallistamalla asiakkaat mukaan toimintaan jo suunnitteluvaiheessa. Näin toimien toteutuu luonnon hyvinvointivaikutusten positiivinen vaikutus ammattimaisesti.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Ameo. N.d. AMEO ammatillisten erityisoppilaitosten kumppanuusverkosto. Viitattu 19.2.2018. <https://ameo.fi/ameo/>

Anttiroiko, A-V. 2004. Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Yhteiskuntavastuu : Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. University of Tampere, 17-60. Viitattu 19.2.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201308141294>

Arvonen, S. 2017. Metsämieli, mielen ja kehon taskukirja. Helsinki: Metsäkustannus

Asikainen, H-M. 2006. Toimiston ympäristöasiat. Teoksessa S. Sarkkinen (toim.) Ympäristövastuu työpaikalla. Helsinki: Edita, 10-17.

Eskelinen, P. 2016. Luke. Vedestä hyvinvointia. Haavisto, P. Viitattu 21.10.2017. <https://www.luke.fi/vedesta-hyvinvointia/>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, R., Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä alittelevälle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-44.

Freitas, I. G. 2015. Public Administration, Social Responsibility and Sustainability, the Commitment of Public Education Institutions: Instituto Federal Fluminense Case Study. Vol.16(3), 211-212. Viitattu 19.3.2018. <https://janet.finna.fi>, PrimoRecord

Grahn-Laasonen, S. 2017. Ammatillisen koulutuksen reformi hyväksyttiin – suurin koulutusuudistus vuosikymmeniin. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 29.10.2017. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ammatillisen-koulutuksen-reformi-hyvakysyttiin-suurin-koulutusuudistus-vuosikymmeniin

Green Care -laatumerkit. N.d. Green Care Finland ry. Viitattu 5.4.2018. <http://www.gcf finland.fi/kehittaminen/koordinaatiohanke/green-care--laatumerkit/>

Green Care -laatutyökirja. 2017. Luonnonvarakeskus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. Viitattu 13.4.2018. http://www.gcf finland.fi/tiedostopankki/222/Green-Care_laatutyokirja-28.1.2017.pdf

Green Care -tiedonvälityshanke Satakunnassa. N.d. Vihreä hoiva. Viitattu 22.12.2017. <http://www.gcsatakuntasamk.fi/green-care/vihre%C3%A4-hoiva>

Green Care -toiminnan eettiset ohjeet. Green Care Finland ry. N.d. Viitattu 27.10.2017 <http://www.gcf finland.fi/yhdistys/yhdistyksen-eettiset-ohjeet/>

Go Green & Care – Hyvinvointia ja kuntoutusta vihreillä hoivamuodoilla. Opetushallitus. 2016. Viitattu 8.4.2018.

http://www.cimo.fi/ohjelmat/erasmusplus/ammattilliselle_koulutukselle/kokemuksia/greencare

Grönroos, C. 2015. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Helsinki: Talentum.

Grönroos, C. 2017. On Value and Value Creation in Service: A Management Perspective. 125-141. Journal of Creating Value. Viitattu 18.3.2018. <https://janet.finna.fi>.

Grönroos, C. & Voima, P. 2013. Critical service logic: making sense of value creation and co-creation. Volume 41, 133–150. Viitattu 18.3.2018. <https://janet.finna.fi>, Journal of the Academy of Marketing Science.

Hakala, J., T. 2017. Tulevan maisterin graduopas. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Hanikka, K., Korpela, P., Mähönen, A. & Nyman, C. 2007. Yrityksen yhteiskuntavastuu ja sosiaalinen yritystoiminta. viitattu 5.11.2017. Kerava: Savion kirjapaino. http://www.vates.fi/media/tyollistamisen_ammattilaiset/kirjat/yrityksen-yhteiskuntavastuu.pdf

Happo, I., Junkkari, M., Kepanen, M., Koukkari, M. & Nuutila, L. 2015. Opiskelijälähtöinen moniammatillinen yhteistyöammattillisessa erityisopetuksessa - kohti osallistavia käytäntöjä. Teoksessa Hirvonen, M. (toim.) Yhdessä toimien erilaisuutta arvostaen. Ammatilliset opettajakorkeakoulut erityisopetusta kehittämässä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 58-72. Viitattu 20.2.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-390-2>

Hassink, J. & van Dijk, M. 2006. Wageningen UR Fronties Series. Volume 13. Farming for Health, Green-Care Farming Across Europe and the United States of America. Netherlands: Springer.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, S., Juola, S. & Turunen, H. 2014. Opas Green Care -palveluiden tuottajalle. Centria ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.11.2017. <http://projekti.kpedu.fi/data/liitteet/c12e5819f4fc441ca5a5620528a005a9.pdf>

Hirvonen, A., Koski, K. 2015. Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten agrisociale-hanke. Kouvola: Digitaalipaino Seppo Talja Oy. Viitattu 12.2.2018. https://etelasuomi.proagria.fi/sites/default/files/attachment/10_syyta_valita_green_care_palveluja_netis.pdf

Hyvä elämä kestävässä Pohjolassa, Pohjoismaiden kestävä kehityksen strategia. 2013. Pohjoismaiden ministerineuvosto. Viitattu 19.11.2017 <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:702318/FULLTEXT01.pdf>

Iijolainen, M. 2017. Green Care lisää työhyvinvointia. Teoksessa Iijolainen, M., Ruoho, J. (toim.) Luontovoimaa Satakunnasta. Satakunnan ammattikorkeakoulu, 13-15. Viitattu 13.3.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-227-0>

Iijolainen, M. 2017. Metsäluonnon kokeminen elvyttävänä palautumiskeinona. Julkaisussa Luontovoimaa Satakunnasta. Iijolainen, M., Ruoho, J. (toim.) Satakunnan

ammattikorkeakoulu, 16-33. Viitattu 13.3.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-227-0>

Jolly, L. & Krogh, E. 2012. Farm-school cooperation for sustainable learning. Julkaisussa Green Care in the Nordic countries- a research field in progress. Green Care in the Nordic countries – a research field in progress. Berget, B., Lidfors, L., Pálsdóttir, A. M., Soini, K. & Thodber, K. Norwegian university of life sciences, 33-34. Viitattu 30.10.2017. <http://www.umb.no/statisk/iha/kurs/greencare/abstracts.pdf>

Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J. 2011. Johdanto. Teoksessa Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J. (toim.) Vastuullinen liiketoiminta, kansainvälisessä maailmassa. Helsinki: Gaudeamus, 9-30.

Juusola, M. 2016. Terapeuttinen luonto. Teoksessa Suomi, A., Juusola, M., Anundi, E. (Toim.) Vihreä hoiva ja voima. Terapia- ja valmennuskeskus Helsingin Majakka, 7-17.

Jätelaki 646/2011. 2011. Annettu 17.6.2011. Viitattu 30.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110646>

Kaikille ammattialoille yhteisiä kestävä kehityksen periaatteita. N.d. Viitattu Edu.fi. 13.4.2018. <http://www03.edu.fi/aineistot/keke/kehitys/kestavakehitys.htm>

Kallio, T., J. & Nurmi, P. 2005. Vastuullisen liiketoiminnan tutkimus. Teoksessa Kallio, T., J. & Nurmi, P. (toim.) Vastuullinen liiketoiminta peruskysymyksiä ja esimerkkejä. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Turku: Turun kauppakorkeakoulu, 5-14.

Kananen, J. Kvali, kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. 2008. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä : Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketalous.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas, näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus, pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kerola, M. 2012. Puutarhaterapia kehitysvammaisten arjen tukena. Julkaisussa Jankkila, H. (toim.) Green Care- Hyvinvointia Pohjoisen luonnosta. Rovaniemen ammattikorkeakoulu julkaisusarja C30, 75-76. Viitattu 18.3.2018. <http://www.ramk.fi/loader.aspx?id=b48a1dc6-02d9-49d8-8c86-7736398d6d5f>

Kestävä kehityksen kriteerit. N.d. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, OKKA. Viitattu 8.4.2018. <http://koulujaymparisto.fi/hae-sertifikaattia/peruskoulut-ja-lukiot/kestavan-kehityksen-kriteerit/>

Kestävä kehityksen malli. N.d. Opetushallitus. Viitattu 19.11.2017. <http://www03.edu.fi/aineistot/keke/yleistietoa/index.htm>

Kestävä kehityksen tavoitteet - Agenda 2030. N.d. Suomen YK-liitto. Viitattu. 7.4.2018. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/kehitys/post-2015>

Kestävän kehityksen tavoitteet. N.d. Unicef. Viitattu 11.4.2018.

<https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-paakohteet/kestavan-kehityksen-tavoitteet/>

Kestävän kehityksen sertifiointi. N.d. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö. Viitattu 12.4.2018.

<http://kouluajaymparisto.fi/kestavan-kehityksen-sertifiointi/>

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoutus, N.d. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö. Viitattu 12.4.2018. <http://kouluajaymparisto.fi/yhteystiedot/>

Kestävän kehityksen toimikunta. 2016. Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoutus. Viitattu 12.4.2018.

<http://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/FINAL+Kest%C3%A4v%C3%A4n+kehityksen+yhteiskuntasitoutus+20+4+2016.pdf/d2d827e7-033a-4d2b-9239-aed6605a12c4>

Ketola, T. 2005. Vastuullinen liiketoiminta, sanoista teoiksi. Helsinki: Edita.

Kolehmainen, M. 2017. ”Isikin tykkää luonnosta, se on jotenkin rennompaa siellä.”

Lasten ja nuorten tärkeät luontopaikkakokemukset ja sosiaaliset suhteet. Pro gradu-tutkielma. Ympäristöpolitiikka ja aluetiede. Tampereen yliopisto

johtamiskorkeakoulu. Viitattu 15.3.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201711222764>

Korhonen, A., Liski-Markkanen S. & Roos L. 2011. Green Caren toimintamallit.

Työtehoseuran julkaisu 410. Nurmijärvi 2011. <http://www.tts.fi/files/318/tj410.pdf>

Korpela, K. 2008. Luonnosta nauttiminen työstä palautumisen keinona. Teoksessa

Kinnunen, U., Mauno, S. 2008. Irtiottoja työstä: työkuormituksesta palautumisen psykologi. Tampereen yliopisto, psykologian laitos, 115-125. Viitattu 15.3.2018.

<https://www.researchgate.net/publication/274334750>

Korpela, K. 2018. Hoida mieltäsi, lumoudu luonnosta! Yle Luonto. 04.02.2018.

Haastattelija Jensen, T. Viitattu 14.3.2018.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/02/04/hoida-mieltasi-lumoudu-luonnosta>

Kärppä, J., Laurila, T. & Lundgren, K. 2010. Kestävää ammatillisista koulutusta – näkökulmia ekologiseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja taloudelliseen kestäväan

kehitykseen. Raportit ja selvitykset 2010:7. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 18.3.2018.

http://www.oph.fi/download/125366_Kestavaa_ammattillista_koulutusta.pdf

Könnölä, T. & Rinne, P. 2001. Elinehtona eettisyys. Vastuullinen liiketoiminta

kilpailuetuna. Talentum Media Oy.

Laininen, E., Manninen, L. & Tenhunen, R. 2006. Näkökulmia kestäväan kehitykseen oppilaitoksissa. Okka-säätiö. Viitattu 19.11.2017.

http://vanha.kouluajaymparisto.fi/nakokulmia_kekeen.pdf

Leppänen, M. & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä, tunnista ja koe elvyttävä luonto.

Gummerus kustannus Oy.

LuontoHoiva & LuontoVoima. N.d. Green Care Finland. Viitattu 21.10.2017.

<http://www.gcfi.fi/green-care-/luontohoiva--luontovoima/>

- Luonnon hyvinvointivaikutukset. N.d. Luonnonvarakeskus, Luke. Viitattu 22.10.2017.
<https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/virkistyskaytto/luonnon-hyvinvointivaikutukset/>
- Luonnon hyvinvointivaikutusten taloudellinen merkitys. 2013. Sitra. Viitattu 14.4.2018.
https://media.sitra.fi/2017/02/27174415/Luonnon_hyvinvointivaikutusten_taloudellinen_merkitys-2.pdf
- Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. 2009. Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 8/2009, Maa- ja metsätalousministeriö, 2009b.
http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/987/Maaseutu_ja_hyvinvoiva_Suomi.pdf
- Manninen, J. 2011. Amatillisen erityisopetuksen tuloksellisuuden kuvaaminen ammatillisten erityisoppilaitosten rehtoreiden käsityksinä. Amatillisesti suuntaunutkasvatustieteen lisensiaatintutkimus. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 20.2.2018. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21797>
- Mattelmäki, T. 2017. Co-creative practices in service design". Aalto University. Viitattu 17.3.2018.
<https://www.youtube.com/watch?v=herZeSsThq8&feature=youtu.be>
- Mcgrath, Si. & Powell, L. 2016. Skills for sustainable development: Transforming vocational education and training beyond 2015: International Journal of Educational Development September 2016, Vol.50, 12-19. Viitattu 19.3.2018.
<https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2016.05.006>
- Menetelmät. Green Care Finland ry. N.d. Viitattu 23.10.2017.
<http://www.gcf Finland.fi/green-care-/menetelmat/>
- Miettinen, K. 2015. Erityisopetuksen käsikirja. Amatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus. Viitattu 20.2.2018.
http://www.oph.fi/download/173192_ erityisopetuksen_kasikirja.pdf
- Mitä green Care on? N.d. Luke, luonnonvarakeskus. Tutkimushanke. Viitattu 13.4.2018. ja 14.4.2018.
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/mita>
- Mitä Green Care on? Terveyden ja hyvinvointilaitos. N.d. Viitattu 8.4.2018.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/tyohonkuntouttava-green-care-etela-suomessa/mita-green-care-on>
- Mäkinen, S. 2009. Mielipaikkakäyntien yhteys elpymiseen, koettuun terveydentilaan, koettuihin terveysoireisiin ja elämäntyytyväisyyteen. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, psykologian laitos. Viitattu 15.3.2018.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20131>
- Määritelmä ja historia. N.d. Fibs. Viitattu 8.4.2018.
<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu/maaritelma-ja-historia>
- Nissilä, H., Lovio, R. 2011. Ilmastonmuutoksen hillitseminen liiketoiminnan muutosvoimana. Teoksessa Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J.

Vastuullinen liiketoiminta, kansainvälisessä maailmassa. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press, 52-74.

Nyt kaikki antamaan kestävän kehityksen sitoumuksia! 2014. Opetus-, kasvat- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö. Viitattu 12.4.2018.

<http://kouluajaymparisto.fi/nyt-kaikki-antamaan-kestavan-kehityksen-sitoumuksia/>

Ohjaus ja erityinen tuki. N.d. Opetushallitus. Viitattu 20.2.2018.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ohjaus_ja_erytinen_tuki

Olkinuora, R. 2017. Kestävä kehitys hevosalan ammatillisessa oppilaitoksessa. Case: Kpedu Kaustisen toimipaikka. Opinnäytetyö – ylempi ammattikorkeakoulututkinto Savonia, luonnonvara- ja ympäristöala. Viitattu 18.3.2018.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017060612524>

Opetussuunnitelma yhteinen osa. 2018. Aitoon koulutuskeskus. Aitoon Emäntäkoulu Oy.

Opinnäytetyöpankki. Teemoittelu. N.d. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.2.2018:

<http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta/teemoittelu>

Peltola, S. & Mäenpää-Lakka, S. 2018. Luontolähtöisten palvelujen palvelu ja-osaamisvaatimuksista -Luokse-hankkeen kartoituksen tuloksia. Teoksessa Peltola, S. (toim.) Luontolähtöisiä palveluita Keski-Suomesta, tiedotusta ja toimintaa Luokse-hankkeessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu- ja sarja 239, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 23-37. Viitattu 15.3.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-470-1>

Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat, perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO, 73-87.

Puusa, A. 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat, perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO, 114-125.

Rappe, E. 2005. The influence of a green environment and horticultural activities on the subjective well-being of the elderly living in long-term care. University of Helsinki department of applied biology publication no. 24. Viitattu 14.3.2018.

<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/maa/sbiol/vk/rappe/theinflu.pdf>

Ratsula, N. 2016. Compliance, eettinen ja vastuullinen liiketoiminta. Helsinki: Talentum.

Rissanen, E. 2014. Ohjauksella kiinni Green Care-toimintaan. Vehkakodin kehitysvammaisten asukkaiden ohjaajien kokemuksia Green Care-toiminnasta ja käsityksiä ohjaustilanteen onnistumisesta Green Care-toiminnassa. Opinnäytetyö Yamk. Savonia ammattikorkeakoulu, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen ylempi koulutusohjelma. Viitattu 3.2.2018.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405055755>

Rohweder, L. 2004. Yritysvastuu- kestävä kehitys organisaatiotasolla. Porvoo: Bookwell Oy.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja, 46-83. Tampere: Vastapaino.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 4.2.2018
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>

Sakko, A. 2008. Kulttuurivastuun maisemat, yritysten yhteiskuntavastuun kulttuurisia ulottuvuuksia kartoittamassa. Pro Gradu -tutkielma. Turun kauppakorkeakoulu, talousmaantiede. Viitattu 19.2.2018.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/114214/9762.pdf?sequence=1>

Salo, K., Uitto, A. & Saloranta, S. 2012. Ympäristökasvatuksen ikivihreä toimintamalli - vaikuttavuutta koulun kestävä kehityksen kasvatukseen paikallisella tasolla. Teoksessa Jeronen, E., Mikkola, M., Risku-Norja, H. Uitto, A. (toim.) Ruoka – oppimisen edellytys ja opetuksen voimavara. Julkaisuja 25. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, 68-77. Viitattu 12.3.2018. <http://hdl.handle.net/10138/225810>

Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat, eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Edita.

Salonen, K. 2010. Mielen luonto. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Green Spot.

Salonen, K. 2017. Luonnon hyvinvointivaikutukset Green Care -toiminnassa. Iijolainen, M. ja Ruoho, J. (toim.) Luontovoimaa Satakunnasta. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, 10-11. Viitattu 13.3.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-633-227-0>

Salonen, K. 2018. Kalanbongausta ja mato-ongintaa – Blue Care tuo esille vesistöjen hyvinvointivaikutusta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.4.2018.
<https://www.samk.fi/uutisen-avainsana/luontoarvot/>

Salonen, K. & Kirves, K. 2016. Luonto rauhoittaa, hoitaa ja pelottaa. Vertaisarvioitu. Teoksessa Kaljunen, A. (toim.) Metsä tekee hyvää! Punkaharju: Lusto - Suomen Metsämuseo; Metsähistorian Seura, 138-158.

Salonen, K., Kirves, K. & Korpela, K. 2016. Kohti kokonaisvaltaisen luontokokemuksen mittaamista. Psykologia, 51, 324-342. 2/2017 korjattu versio julkaisuun. Viitattu 24.3.2018.
<https://www.researchgate.net/publication/310136351>

Salovuori, T. 2012. Terveyttä puutarhasta - voimaantuminen green care - puutarhatoiminnan ohjauksessa. Pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto, aikuiskasvatus kasvatustieteen laitos. Viitattu 12.3.2018.
<https://www.academia.edu/5085712>

Salovuori, T. 2015. Luonto kuntoutumisen tukena. Mediapinta.

Salovuori, T. 2018. Green Care. Aitoon koulutuskeskuksella. Luento 5.1.2018.

- Sempik, J. 2008. Green Care: A Natural Resource for Therapeutic Communities? Therapeutic communities. international journal of therapeutic communities 29, 3, autumn 2008. Editorial. Green Care edition. 221-227. Viitattu 13.3.2018.
<https://static1.squarespace.com/static/>
- Sempik, J. 2010. Green care and mental health: gardening and farming as health and social care. Mental Health and Social Inclusion. Horticultural Therapy. Volume 14 Issue 3. http://biblioteca.esec.pt/cdi/ebooks/docs/Sempik_Green_care.pdf
- Sempik, J., Hine, R. & Wilcox, D. 2010. Green Care: A Conceptual Framework A report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care COST 866, Green Care in Agriculture, 79-113. Viitattu 13.3.2018.
http://www.agrarumweltpaedagogik.ac.at/cms/upload/bilder/green_care_a_conceptual_framework.pdf
- Sipilä, J. 2017. Kestävä kehitys tehdään yhdessä. Julkaisussa Kestävän kehityksen tavoitteet, Agenda 2030. Suomen YK-liitto, 1-2. Viitattu 8.4.2018.
www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/kestava_kehitys_2017_kori_0.pdf
- Smeds, P. 2017. Farm Education – sustainability, food and education. Doctoral Dissertation. University of Oulu Graduate School. Natural resources and bioeconomy studies 61/2017. Viitattu 18.3.2018.
<http://aluejaymparisto.journal.fi/issue/view/4261>
- Smeds, P. 2018. Kalanbongausta ja mato-ongintaa – Blue Care tuo esille vesistöjen hyvinvointivaikutusta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.4.2018.
<https://www.samk.fi/uutisen-avainsana/luontoarvot/>
- Soini, K. 2013. Kestävä kehitys ja kulttuuri. Teoksessa Toivanen, P. & Laine, M. (toim.) Kestävä kasvatusta -kulttuuria etsimässä. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisu 6, 12-25. Viitattu 12.2.2018. https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kestava_kasvatus.pdf
- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A. & Kirveenummi, A. 2011. Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76.(2011):3
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Soini, K. & Vehmasto, E. 2014. Kohti suomalaista Green Care -toimintatapaa. Teoksessa Vehmasto, E. (toim.) Green Care – toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT Kasvu20, 8-15. <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf>
- Sosiaalihuoltolaki. 30.12.2014/1301. Annettu 30.12.2014. Viitattu 28.10.2017.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Suomi, A. & Juusola, M. 2016. Vihreän hoivan historia. Teoksessa Suomi, A., Juusola, M. & Annundi, E. Vihreä hoiva ja voima. Helsinki: Terapia- ja valmennuskeskus Helsingin Majakka, 23-31.
- Swot analyysi. N.d. Pk-yritysten johtamis- ja kehittämistyökalupakki. Viitattu 1.5.2018. <http://www.oamk.fi/hankkeet/pkk/pakki/nykytila2.htm>

Särkkä, S., Konttinen, L. & Sjösted, T. 2013. Luonnonlukutaito Luo liiketoimintaa vihreästä hyvinvoinnista. Helsinki: Sitra. Viitattu 21.11.2017.

<https://media.sitra.fi/2017/02/23070432/Luonnonlukutaito-3.pdf>

Tapahtumat, Orivesi: Miten tuottaa laadukkaita Green Care -palveluja? N.d. Green Care Finland ry. Viitattu 4.1.2018.

<http://www.gcfinland.fi/ajankohtaista/tapahtumat/Orivesi--Miten-tuottaa-laadukkaita-Green-Care--palveluja--201.html>

Tarkiainen, A., Mynttinen, R., Pajala, A., Sundell, S. & Törn, A. 2014. Green Care osaamisen -kehittäminen Suomessa. Teoksessa Vehvasto, E. (toim.) Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa. MTT kasvu20, 95-142. Viitattu 21.2.2018.

www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf

Teemojen valinta. N.d. Opetus- kasvatus- ja koulutusalojen säätiö. Viitattu 13.4.2018.

<http://kouluajaymparisto.fi/?s=sosiaalinen+vastuu>

Tutkimuksen toteuttaminen. 2010. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.4.2018.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>

Tuulaniemi, J. 2013. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum.

Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylen, M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52: 57–77. Viitattu 15.10.2017.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-07.pdf>

Tästä Sitoumuksessa on kyse! N.d. Sitoumus2050. Viitattu 7.4.2018.

<https://sitoumus2050.fi/>

Ulkoisen arviointi ja sertifiointi. Kestävän kehityksen malli. N.d. Viitattu 13.4.2018.

http://www03.edu.fi/aineistot/keke_paiv/sertifiointi/index.htm

Vaajakallio, K. & Mattelmäki, T. 2016. Yhteissuunnittelu ja palveluiden ideointi. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu, uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Teknologiainfo Teknova Oy, 77-97.

Valtioneuvosto asetti kestävän kehityksen toimikunnan. 2016. Valtioneuvosto. Valtioneuvoston viestintäosasto, tiedote 66/2016. Viitattu 19.11.2017.

<http://valtioneuvosto.fi/artikkeli>

Valtonen, A. 2011. Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat, perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Hansaprint, 88-101.

Vastuullisuus liiketoiminnan ytimessä. N.d. Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 30.10.2017.

<https://ek.fi/mita-teemme/energia-liikenne-ja-ymparisto/vastuullisuus/>

Vastuullisuus yritystoiminnassa. 2016. Nuori yrittäjyys. Viitattu 30.10.2017.

<http://nystartup.fi/tyokalupakki/vastuullinen-liiketoiminta/vastuullisuus-yritystoiminnassa/>

- Vehmas, N. 2013. Vertaisarvioinnin opas. Vertaisarviointiaammatillisten erityisoppilaitosten kumppanuusverkostoissa. Invalidiliiton julkaisu. Opetushallituksen vertti-hanke. Viitattu 21.2.2018.
http://www.oph.fi/download/149707_Verti_vertaisarvioinnin_opas_2013.pdf
- Vehmasto, E. (toim.) 2014. Green Care- toimintatavan suuntaviivat Suomessa. mtt kasvu20. Viitattu 15.3.2018. <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf>
- Veivo-Lempinen, L. 2008. Opettajan työhyvinvointi. Teoksessa Honkanen, E., Kaikkonen, L. & Kotila, H. (toim.) Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: Wsoy, 219-228.
- Viertel, E. 2010. Vocational Education for Sustainable Development: an obligation for the European Training Foundation. June, 2010, Vol.45, 217(19). Viitattu 19.3.2018.
https://janet.finna.fi/PrimoRecord/pci.gale_ofa226602301
- Vihreää hyvinvointia. 2013. Sitra. Helsinki. Viitattu 15.10.2017.
https://media.sitra.fi/2017/02/27174340/Vihreaa_hyvinvointia-2.pdf
- Vinblad, S. 2016. Luonnon aineettomista arvoista hyvinvointia. Lumen 03/2017 teema-artikkeli. Viitattu 18.3.2018.
<https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2016/04/25/luonnon-aineettomista-arvoista-hyvinvointia/>
- Virtuaali.info. 2017. VirtuaaliKYLÄ/digiloikka. Viitattu 8.4.2018.
<http://virtuaali.info/digiloikka/greencare/>
- Yhteiskuntavastuu. N.d. Kuluttajaliitto. Viitattu 4.11.2017.
<http://www.kuluttajaliitto.fi/tietopankki/turvallisuus-ja-riskit/yhteiskuntavastuu/>
- Yhteiskuntavastuu. N.d. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 4.11.2017.
<http://tem.fi/yhteiskuntavastuu>
- Yliviikari, A. & Lilja, T. 2016. Se metsä on täynnä kyneleitäni. Luonnon hyvinvointimerkityksiä jäljittämässä. Alue ja ympäristö 45 (1) Vertaisarvioitu. Viitattu 14.3.2018. <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/60683>
- Ympäristöministeriö. 21.9.2015. YK-huippukokous päättää kestävän kehityksen toimintaohjelmasta. Viitattu 19.11.2017.
http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/yk-huippukokous-paattaa-kestavan-kehityksen-toimintaohjelmasta
- Ympäristönsuojelulaki. 527/2014. Annettu 27.6.2014. Viitattu 30.10.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527>
- Yritysvastuu. N.d. Fibs. Viitattu 8.4.2018.
<http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu>
- Yritysten yhteiskuntavastuu EU:ssa. 2014. Euroopan komissio. Viitattu 30.10.2017.
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=331&langId=fi>

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Yrityksen/ organisaation taustatiedot	
Yrityksen nimi	
Sijainti	
Teemahaastattelun toteutus	
Ajankohta	
Haastateltava henkilö	
Haastattelun kesto	
Asema	
Teemat	
<ul style="list-style-type: none"> - Minkälaista lisäarvoa Green Care voisi tuoda organisaatiolle? - erilaiset menetelmät; eläin, luonto, puutarha, maatila/metsä - vastuhenkilöt - asiakasryhmät - merkitys henkilöstölle - merkitys asiakkaille 	
<ul style="list-style-type: none"> - Minkälaisia toimintatapojen uudistuksia tarvittaisiin organisaatiossa? - vastuhenkilöt - vastuullinen toiminta - henkilöstökoulutukset - muutokset arjessa - ammattinimikkeet - sidosryhmä yhteistyö - tulevaisuuden näkymät 	

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

Opiskelemme Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Restonomi (YAMK), palveluliiketoiminnan tutkinto-ohjelmaa. Haemme tutkimuslupaa opinnäytetöihimme liittyen. Teemme kaksi erillistä opinnäytetyötä, haastattelun toteutamme yhdessä.

Minna Uusitalon työn tavoitteena on selvittää Green Care toiminnan eri mahdollisuudet Aitoon koulutuskeskukselle ja miten se voitaisiin integroida osaksi oppilaitoksen arkea. Päivi Yrölä-Jussilan työn tavoitteena on tuottaa tietoa Green Care Luontovoima palveluihin liittyvästä osaamisesta ja osaamisen johtamisesta.

Sitoudumme noudattamaan voimassaolevia tutkimusaineiston säilyttämiseen ja tietosuojalainsäädäntöön (mm. salassapitosäännökset) liittyviä ohjeita.

Annan suostumukseni teemahaastatteluun ja haastattelussa saatavien tietojen käyttämiseen Minna Uusitalon ja Päivi Yrölä-Jussilan opinnäytetöissä. Työssä mainitaan haastateltavat henkilöt, mutta vastaukset käsitellään anonyymisti.

Aika ja paikka _____

Nimi _____

Opinnäytetyön tekijät:

Minna Uusitalo

ammattillinen erityisopettaja

puh.

Päivi Yrölä-Jussila

ammattillinen erityisopettaja

puh.